
Yogasudhakaro Nama Yogasutravrittih

யோக³ஸுதா⁴கரோ நாம யோக³ஸுத்ரவ்ரு'த்தி:

Document Information

Text title : Yogasudhakarāh Yogasutravrittih
File name : yogasudhAkaraH.itx
Category : yoga, sUtra, vyAkhyA
Location : doc_yoga
Author : sadAshivendrasarasvati
Proofread by : Sujal
Description/comments : Needs proofreading
Latest update : October 9, 2026
Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

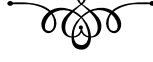
Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 9, 2026

sanskritdocuments.org

Yogasudhakaro Nama Yogasutravrittih

யோக³ஸுதா⁴கரோ நாம யோக³ஸூத்ரவ்ரு³த்தி:

ஸ்ரீஸதா³ஸிவேந்த்³ரஸரஸ்வத்யா விரசிதாயாம்

॥ ஓ ஸ்ரீபரமாத்மநே நம: ॥

யத்³பா⁴வநாத்³வாபீயம் ப்ரத்யக்³சிதிரநாமயா ॥

க்லேஸகர்மாத்³யஸம்ஸ்ப்ரு³ஷ்டம் தமீஸம் கஞ்சநாப⁴ஜே ॥ 1 ॥

ஸ்ரீமத்பதஞ்ஜலேஸ்தஸ்ய பத³த்³வந்த்³வமநிந்தி³தம் ॥

வந்தே³ யேந மந:காயவாசாம் ஸூத்³தி⁴ரகார்யஸௌ ॥ 2 ॥

வித்³யாரதநம் மயா லப்³த⁴ம் யத்க்ரு³பாபாரவாரிதே⁴ ॥

வந்தே³ தாந்விபு³தை⁴ர்வந்த்³யாந்வந்த்³காநந்த்³தா³ந்ரு³ந் ॥ 3 ॥

ஸ்ரீமத்³தே³ஸிகவக்த்ராப்³ஜாந்நிஸம்யாத² விலோட்³ய தாம் ॥

ப²ணீந்த்³ரப⁴ணிதே: காசித்³வ்ரு³த்திராரப்⁴யதே மயா ॥ 4 ॥

1. ஸமாதி⁴பாத: ॥ 3 ॥

இஹ க²லு ப⁴க³வாந்பதஞ்ஜலி: ப்ரேக்ஷாவத்ப்ரவ்ரு³த்த்யௌபயிகம் ஸாஸ்த்ரப்ரதிபாத்³யம் த³ர்ஸயதி -

1.1. அத² யோக³நுஸாஸநம்

1.1. அத² யோக³-அநுஸாஸநம் ॥ 1.1 ॥

அத்ர அத²ஸப்³த: ॥ ஆரம்பா⁴ர்த: ॥ அர்தா²ந்மங்க³ளார்த²ஸ்ச ॥

“யுஜ ஸமாதௌ” இதி தா⁴தோர்யோக: ॥ 3 ॥ ஸமாதி: ॥ 4 ॥ தஸ்யாநுஸாஸநம் ஹைரண்யக³ர்பே⁴ ஸாஸ்த்ரமநுஸ்ரு³த்ய ஸிஷ்யதே வ்யாக்²யாயதே ஸஸாத⁴ந: ஸப²ல: ஸமாதி⁴ரநேநேத்யநுஸாஸநம் ஸாஸ்த்ரம் ॥ ததா² ச கஸ்மைசித்கைவல்யகாமாய ப்ரதிபாத்³யயோக³ப்ரதிபாத்³கம் ஸாஸ்த்ரமாரப்⁴யத இத்யக்ஷரார்த: ॥ 2 ॥

தத்ர ஸமாதி⁴ர்த்³விவித: ॥ 4 ॥ ஸம்ப்ரஜ்ஞாதோ⁵ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்சேதி ॥ ஸ ச சித்தஸ்ய த⁴ர்ம: ॥

சித்தம் ஹி த்ரிகு³ணைமகத்வாத்தபஞ்சபூ⁴ம்யுபேதம் ।

பூ⁴மயஸ்ச - கூழித்தம் மூட⁴ம் விசூழித்தமேகாக்³ரம் நிருத்த³த⁴மிதி ।

தத்ர - ரஜஸா விஷயேஷு கூழியமாணம் கூழித்தம்; தமஸா நித்³ராலஸ்யாதி³வ்ரு³த்திமந்மூட⁴ம்

ஈஷத்³ரஜஸ்தம:ஸம்ஸ்ப்ரு³ஷ்டேந ஸத்தவேந காதா³சித்தகத்⁴யாநயுக்ததயா
கூழித்தாத்³விஸரிஷ்டம் விசூழித்தம்;

விதூ⁴தரஜஸ்தமோமலேந ஸூத்³த⁴ஸத்தவேநைகாக்³ரமேகதாநம்; ப்ரஸாந்தஸகலவ்ரு³த்திகம்
ஸம்ஸ்காரஸேஷம் நிருத்த³த⁴ம் ।

ஏவம் ச ஆத்³யபூ⁴மித்ரயபரித்யாகே³நாவஸிஷ்டபூ⁴மித்³வயோபேதஸ்ய சித்தஸ்ய
ஸமாதி⁴த்³வயம் தர்ம இதி விவேக: || 1.1 ||

அது⁴நா த்³விவித⁴ஸ்ய ஸமாதே⁴ ஸாதா⁴ரணம் லக்ஷணம் லக்ஷயதி -

1.2. யோக³ஸ்சித்தவ்ரு³த்திநிரோத⁴:

1.2. யோக:~சித்த-வ்ரு³த்தி-நிரோத⁴ || 1.2 ||

ரஜஸ்தமோவ்ரு³த்த்யோர்நிரோதோ⁴ யோக³ இத்யர்த:~² । அத: ஸாதத்தவிகவ்ரு³த்திஸத்தவே⁵பி
ஸம்ப்ரஜ்ஞாதே நாவ்யாப்தி: || 1.2 ||

நநு பு³த்³தி⁴வ்ரு³த்திஸ்வபா⁴வாயாஸ்சிதிஸக்தேர்வ்ரு³த்திநிரோதே⁴ கத²ம் ஸ்தி²திரித்யாஸங்க்யா
-

1.3. ததா³ த்³ரஷ்டு: ஸ்வருபே⁵வஸ்தா²நம்

1.3. ததா³ த்³ரஷ்டு: ஸ்வருபே-அவஸ்தா²நம் || 1.3 ||

யதா³ ஸர்வாஸாம் வ்ரு³த்தீநாம் நிரோத:~⁴, ததா³ த்³ர த்³ரஷ்டுஸ்சிதிஸக்தே:
ஸ்வாபா⁴விகே ஸ்வருபே ஸ்தி²தி: குஸுமாபக³மே ஸ்ப²டிகமணேரிவேத்யர்த:~² ।
சிதிஸக்தேஸ்சைதந்யமாத்ரம் ஸ்வபா⁴வோ ந வ்ரு³த்தய இதி பா⁴வ: || 1.3 ||

நநு தர்ஹி வ்யுத்தா²நே சிதிஸக்தே: ஸ்வருபாத்ப்ரச்யுதி: ஸ்யாதி³த்யத்ராஹ -

1.4. வ்ரு³த்திஸாரூப்யமிதரத்ர

1.4. (வ்ரு³த்தி-ஸாரூப்யம்)-இதரத்ர || 1.4 ||

யத்³யபி நிர்விகாரா சிதிஸக்தி: ஸதா³ ஸ்வருப ஏவாவதிஷ்ட²தே, ததா²பி
நிரோதா⁴த்³ந்யத்ர வ்ரு³த்திஷுத்தபத்³யமாநாஸு தத்ர சிதிச்சா²யாயாம் ப்ரதிபி³ம்பி³தாயாம்
தத்³விவேகாதத்ததாதா³த்ம்யமாபந்நேவ சிதிஸக்திர்ப்⁴வதி ஜபாரக்த இவ ஸ்ப²டிக: ।
அதோ ந ஸ்வருபாத்ப்ரச்யுதி: । ந ஹி லௌஹித்யப்⁴ரமஸமயே ஸமஸ்தி
ஸ்ப²டிகமணேரவதா³தஸ்வபா⁴வாத்ப்ரச்யுதிரிதி பா⁴வ: ।

ஏதேந ஸுத்ரத்³வயேநார்தா²த்³யந்நிரோதே⁴ சிதிஸக்தி: ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா²
யத்³வ்யுத்தா²நே ஸ்வரூபாப்ரதிஷ்டே²வ ப⁴வதி தச்சித்தமிதி த்³விதீயஸுத்ரக³த்சித்தபத்³ம்
வ்யாக்²யாதம் ப⁴வதி || 1.4 ||

அது⁴நா நிரோத்³த⁴வ்யாநாம் வ்ருத்தீநாமியத்தாமாஹ -

1.5. வ்ருத்தய: பஞ்சதய்ய: க்லிஷ்டா⁵க்லிஷ்டா:

1.5. வ்ருத்தய: பஞ்சதய்ய: க்லிஷ்டா-அக்லிஷ்டா: || 1.5 ||

பஞ்ச தயப³ர்தா² அவயவா வக்ஷயமாண: ப்ரமாணாத³யோ யாஸாம் ஸாமாந்யவ்ருத்தீநாம்
தா: பஞ்சதய்யோ வ்ருத்தயஸ்சித்தஸ்ய பரிணமா: |

ப³ஹுவசநம் து மைத்ராத³புருஷப³ஹுத்வாபி⁴ப்ராயேண | தா: கீத்³ரு³ஸ்ய: ? க்லிஷ்டா
அக்லிஷ்டா:; வக்ஷயமாண: க்லேஸை: ஸம்ஸ்லிஷ்டா: ஸ்வரூபாப்ரதிஷ்டா²ப்ரத்யயா:
க்லிஷ்டா:; தைரஸம்ஸ்லிஷ்டா: ஸ்வரூபாப்ரதிஷ்டா²ப்ரத்யயா: அக்லிஷ்டா: |
யத்³யபி பஞ்சஸ்வேவ க்லிஷ்டாநாமக்லிஷ்டாநாம் சாந்தர்பா⁴வ:, ததா²பி க்லிஷ்டா
ஏவ நிரோத்³த⁴வ்யா இதி மந்த³பு³த்³தி⁴ம் வாரயிதும் தாபி:⁴ ஸஹாக்லிஷ்டா
அப்யுதா³ஹ்ருதா: || 1.5 ||

அத² நாமதே⁴யலக்ஷணாப்யாம் வ்ருத்தீர்விஸத³யிதும் ஸுத்ரஷ்டக்மாசஷ்டே -

1.6. ப்ரமாணவிபர்யயவிகல்பநித்³ராஸம்ருதய:

1.6. ப்ரமாண-விபர்யய-விகல்ப-நித்³ரா-ஸம்ருதய: || 1.6 ||

அதோ⁵பரா வ்ருத்திர்ந ஸமஸ்தீத்யுத்³தே³ஸஸுத்ரஸ்ய ப²லம் || 1.6 ||

1.7. ப்ரத்யக்ஷாநுமாநாக³மா: ப்ரமாணநி

1.7. ப்ரத்யக்ஷ-அநுமாநா-ஆக³மா: ப்ரமாணநி || 1.7 ||

தரீண்யேவ ப்ரமாணநீதி பா⁴வ: | வ்ருத்தாவஜ்ஞாதார்தா²வகா³ஹீ சிதிஸக்தே:
ப்ரதிபி³ம்ப:³ ப்ரமா | தத்கரணம் வ்ருத்தி: ப்ரமாணம் |

தத்த்வம் ப்ரமாணஸாமாந்யலக்ஷணம் |

தத்ர சக்ஷுராத³த்³வாரா வ்யக்திவிஸேஷநிர்தா⁴ரணீ சித்தவ்ருத்தி: ப்ரத்யக்ஷப்ரமாணம்
| ததா³காரவ்ருத்தௌ சிதிஸக்தே: ப்ரதிபி³ம்ப:³ ப்ரத்யக்ஷப்ரமா |

ஏவம் த்யாநஸமாதி⁴த்³வாரா சிதிஸக்திவிஸேஷாவத்³யோதிகா ஸம்ப்ரஜ்ஞாதாக்²யா
சித்தவ்ருத்தி: ப்ரத்யக்ஷப்ரமாணம் | ஜ்ஞாதா சிதிஸக்தி: ப²லம் |

லிங்க³ஜ்ஞாநத்³வாரா லிங்க³ஸாமாந்யநிர்தா⁴ரணீ வ்ருத்திரநுமானம் | தத்ர
ப்ரதிபி³ம்போ³⁵நுமிதி: |

பதா³ர்த²ஜ்ஞாநத்³வாரா வாக்யார்தா²வகா³ஹிநீ வ்ரு³த்திராக³ம: | தத்ர ப்ரதிபி³ம்ப: ³ஸாப்³த: ³ |

அநுமாநாக³மாவுப⁴யத்ர ஸமாநாவிதி ப்ரு³த²ங் நோதா³ஹ்ரு³தௌ || 1.7 ||

1.8. விபர்யயோ மித்²யாஜ்ஞாநமதத்³ருபப்ரதிஷ்ட²ம்

1.8. விபர்யய: மித்²யா-ஜ்ஞாநம்-அதத்³ருப (அ-தத்³-ருப)-ப்ரதிஷ்ட²ம் || 1.8 ||

விபர்யய இதி லக்ஷயநிர்³தே³ஸ: | மித்²யாஜ்ஞாநம் பா³தா⁴நந்தரம் வ்யவஹாராஜநகம் யத் அதத்³ருபப்ரதிஷ்ட²ம் தஸ்யார்த²ஸ்ய யத்³ருபம் பாரமார்தி²கம் ஸ்வரூபம் தத்ராப்ரதிஷ்ட²தம் தத்³நவகா³ஹி | தத்த்வம் லக்ஷணம் |

அதோ ந விகல்பே⁵திவ்யாப்தி:, தஸ்ய பா³தி⁴தத்வே⁵பி கேஷாஞ்சித்பண்டி³தாநாம் வ்யவஹாரஜநகத்வாத் | நாபி ஸம்ஸயே, தஸ்யாபி லக்ஷயத்வாத் || 1.8 ||

1.9. ஸப்³த³ஜ்ஞாநாநுபாதீ வஸ்துஸூந்யோ விகல்ப:

1.9. ஸப்³த³-ஜ்ஞாந-அநுபாதீ வஸ்து-ஸூந்ய: விகல்ப: || 1.9 ||

“ராஹோ: ஸிர:” இதி ஸப்³த³ஸ்ரவணநந்தரம் ஜாயமாநா வஸ்துஸூந்யா வ்ரு³த்திர்விகல்ப: | அதோ வாக்யார்த²கோ³சரவ்ரு³த்தௌ நாதிவ்யாப்தி:, தஸ்யா வஸ்துஸூந்யத்வாபா⁴வாத் | நாபி விபர்யயே, தஸ்ய ஸப்³த³ஜ்ஞாநாநுபாதித்வாத் || 1.9 ||

1.10. அபா⁴வப்ரத்யயாலம்ப³நா வ்ரு³த்திர்நித்³ரா

1.10. அபா⁴வ-ப்ரத்யய-ஆலம்ப³நா வ்ரு³த்தி:-ர்நித்³ரா || 1.10 ||

வஸ்த்வபா⁴வ: ப்ரதீயதே யஸ்மிந்நாவாரகே தமஸி ஸதி, தத்தமோ⁵பா⁴வப்ரத்யய: | தம் விஷயீகுவதீ வ்ரு³த்திர்நித்³ரா | தஸ்யா: “ஸுக²மஹமஸ்வாப்ஸம் ந கிஞ்சித்³வேதி³ஷம்” இதி ஸ்மரணஸ்யாநுப⁴வபூர்வகத்வாத்³வ்ரு³த்தித்வம் ||

1.11. அநுபூ⁴தவிஷயா⁵ஸம்ப்ரமோஷ: ஸம்ரு³தி:

1.11. அநுபூ⁴த-விஷய-அஸம்ப்ரமோஷ: ஸம்ரு³தி: || 1.11 ||

அநுபூ⁴தஸ்ய பித்ரா³தே: ³அஸம்ப்ரமோஷ: தத்³ருப⁴வஜந்யமநுஸந்தா⁴நம் ஸம்ரு³திரித்யர்த: ² |

ஏதேந வ்ரு³த்தய இத்யாத்³யநுபூ⁴தவிஷயேத்யந்தேந ஸுல்த்ரஸப்தகேந த்³விதீயஸுல்த்ரக³தவ்ரு³த் வ்யாக்²யாதம் ப⁴வதி |

இதோ⁵வஸரிஷ்டேந பா³தே³ந நிரோத⁴பத³மர்தா²த்³வ்யாக்²யாயத இதி த்³ரஷ்டவ்யம் ||

1.11 ||

அது⁴நா பஞ்சவித⁴வ்ரு³த்திநிரோதோ⁴பாயமாஹ -

1.12. அப்யாஸவைராக்யாப்யாம் தந்நிரோத:⁴

1.12. அப்யாஸ-வைராக்யாப்யாம் தத்-நிரோத:⁴ (தத்³-நிரோத:⁴) || 1.12 ||

சித்தஸ்ய நிஸர்க³தோநிர்க³தஸ்ரகா³தி³கோ³சரவ்ருத்திஸரித்பூரம் வைராக³யேண விநிவார்ய ஸமாத்யப்யாஸேந ப்ரஸாந்தப்ரவாஹ: ஸம்பாத்யதே | அதஸ்தது³ப்யநிப³ந்த⁴நோ நிரோத⁴ இத்யர்த:² || 1.12 ||

நநு ஜபாத³வாவ்ருத்திலக்ஷணே⁵ப்யாஸோ விதா⁴தும் பார்யதே; கோ நாம நிரோதே⁴⁵ப்யாஸ இத்யத ஆஹ -

1.13. தத்ர ஸ்தி²தௌ யத்நோ⁵ப்யாஸ:

1.13. தத்ர ஸ்தி²தௌ யத்ந-அப்யாஸ: || 1.13 ||

தத்ர தயோர்மத⁴யே | ஸ்தி²திர்நைம்ஸஸ்யம் நிரோத:⁴, தத்ர | “சர்மணி த்³வீபிநம் ஹந்தி” இதிவந்நிமித்தார்தே²யம் ஸப்தமீ | ஏவம் ச ஸ்தி²திநிமித்தகோ யத்நோ மாநஸ உத்ஸாஹ: ஸ்வத ஏவ ப³ஹி:ப்ரவாஹஸீலம் சித்தம் ஸர்வதா² நிரோதஸ்யாமீத்யேவம்வித⁴ உத்ஸாஹ ஆவர்த்யமாநோ⁵ப்யாஸ இத்யுச்ச்யதே || 1.13 ||

நந்வத³யதநாப்யாஸ: ஸ்வயமத்³ரு⁴:⁴ ஸந்நநாதி³ஸஞ்சிதவ்யுத்தா²நஸம்ஸ்காராந்கத²மபி⁴ப⁴
-

1.14. ஸ து தீ³ர்க⁴காலநைரந்தர்யஸத்காராஸேவிதோ த்³ரு⁴⁴பூ⁴மி:

1.14. ஸ: து (தீ³ர்க⁴-கால)-நைரந்தர்ய-ஸத்கார-ஆஸேவிதோ த்³ரு⁴⁴-பூ⁴மி: || 1.14 ||

யதி³ தி³வஸைர்மாஸைர்வா ஸமாதி⁴ஸித்³தி⁴ம் வாஞ்சே²த், ததா³ “வித்³யமாநாஸ்சத்வார ஏவ வேதா:³; தாநத⁴யேதும் க³தஸ்ய மாணவகஸ்ய பஞ்ச தி³வஸா அதீதா:; நாத்யாப்யஸௌ ஸமாக³த:” இதி மூட⁴வசநாநுஸார்யேவாயம் யோகீ³ ஸ்யாத் | அத: ஸம்வத்ஸரைர்ஜந்மபி⁴ர்வா தீ³ர்க⁴காலம் யோக³ ஆஸேவிதவ்ய: | ததா² ச ஸம்ர்யதே - “அநேகஜந்மஸம்ஸித்³த⁴ஸ்ததோ யாதி பராம் க³திம்” இதி |

யதி³ சிரமாஸேவ்யமாநோ⁵பி விச்சி²த்³ய விச்சி²த்³யாஸேவ்யேத, தர்ஹ்யுத்பத்³யமாநா யோக³ஸம்ஸ்காரா: ஸமநந்தரபா⁴விவிச்சே²த்³காலீநைர்வ்யுத்தா²நஸம்ஸ்காரைபி⁴பூ⁴யேரந் | அதோ நிரந்தரமாஸேவிதவ்ய: |

ஸத்கார ஆத³ர: | அநாத³ரே லயவிக்ஷேபகஷாயாத³ய: ப்ரஸஜ்ஜேரந் | தஸ்மாதா³த³ரேணாஸேவிதவ்ய: |

தீ³ர்க⁴காலாதி³த்ரைவித்⁴யேநாஸேவிதஸ்ய ஸமாதே³ர்³ரு⁴பூ⁴மித்வம் நாம
ப்ரப³லதரது:³கே²நாபி சாலயிதுமஸக்யத்வம் | தச்ச ஸ்மர்யதே - “யஸ்மிந்ஸ்தி²தோ ந
து:கே²ந கு³ருணாபி விசால்யதே” இதி || 1.14 ||

அத²வெராக்³யம் த்³விவித⁴மபரம் பரம் சேதி | அபரம் ச யதமாநவ்யதிரேகைகேந்த்³ரியவஸீகார
சதுர்வித⁴ம் | தத்ராத்த்³யத்ரயமர்தா²த்ஸுலிசயந்ஸாக்ஷாச்சதுர்த்²மாஹ -

1.15. த்³ரு³ஷ்டாநுஸ்ரவிகவிஷயவித்ரு³ஷ்ணஸ்ய வஸீகாரஸம்ஜ்ஞா வெராக்³யம்

1.15. த்³ரு³ஷ்ட-அநுஸ்ரவிக-விஷய-வித்ரு³ஷ்ணஸ்ய வஸீகார-ஸம்ஜ்ஞா வெராக்³யம்
|| 1.15 ||

ஸ்ரக்சந்த்³நாத்³யோ விஷயா த்³ரு³ஷ்டா: | வேதோ³க்தஸ்வர்கா³த³ய ஆநுஸ்ரவிகா: |
தத்ரோப⁴யத்ராபி ஸத்யாமபி த்ரு³ஷ்ணயாம் விவேகதாரதம்யேந யதமாநாதி³வெராக்³யத்ரயம்
ப⁴வதி |

யதமாநத்வம் நாம “அஸ்மிஞ்ஜக³தி கிம் ஸாரம் கிமஸாரமிதி கு³ருஸாஸ்த்ராப⁴யாம்
விஜ்ஞாஸ்யாமி” இதுத்³யோக: |

ஸ்வசித்தே பூர்வம் வித்³யமாநாநாம் தோ³ஷாணம் மத்⁴யே³ப்யஸ்யமாநேந
விவேகேநைதாவந்த: பக்வா ஏதாவந்தோ³வஸிஷ்டா இதி விவேசநம் வ்யதிரேக:
|

த்³ரு³ஷ்டாநுஸ்ரவிகவிஷயப்ரவ்ருத்தே³து:கா²த்மகக்தவபோ³தே⁴ந தாம் ப்ரவ்ருத்திம்
பரித்யஜ்ய மநஸ்யௌத்ஸுக்யமாத்ரேண த்ரு³ஷ்ணஸ்தா²பநமேகேந்த்³ரியத்வம் |
வித்ரு³ஷ்ணத்வம் வஸீகார: |

ததி³த³மபரம் வெராக்³யமஷ்டாங்க³யோக³ப்ரவர்தகத்தவேந ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்யாந்தரங்க³ம்,
அஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்ய து ப³ஹிரங்க³ம் || 1.15 ||

அத² தஸ்யாந்தரங்க³ம் பரவெராக்³யமாஹ -

1.16. தத்பரம் புருஷக்²யாதே³ர்³கு³ணவைத்ரு³ஷ்ணயம்

1.16. தத-பரம் புருஷ-க்²யாதே: கு³ண-வைத்ரு³ஷ்ணயம் || 1.16 ||

ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாத்த்⁴யாப்யாஸபாடவேந கு³ணத்ரயாத்மகாத்ப்ரதா³நாத்³விவித்தஸ்ய
புருஷஸ்ய க்²யாதி: ஸாக்ஷாத்கார:; தஸ்மாத்த்³ஸேஷகு³ணத்ரயவ்யவஹாரே
வைத்ரு³ஷ்ணயம் யத், தத்பரம் வெராக்³யமித்யர்த: || 1.16 ||

இத்த²மப்யாஸவெராக்³யே நிரூப்ய தத்ஸாத்⁴யம் ஸமாதி⁴மாஹ -

1.17. விதர்கவிசாராநந்தா³ஸ்மிதாநுபாநுக³மாத் ஸம்ப்ரஜ்ஞாத:

1.17. விதர்க-விசார-ஆநந்த³-அஸ்மிதா-ரூப-அநுக³மாத் ஸம்ப்ரஜ்ஞாத: || 1.17 ||

1.17. ஸவிதர்க-ஸவிசார-ஸாநந்த³-ஸாஸ்மிதா-ரூப-அநுக³மாத் ஸம்ப்ரஜ்ஞாத: || 1.17 ||

(ஸ-விதர்க)(ஸ-விசார)(ஸ-ஆநந்த³)(ஸ-அஸ்மிதா)

ஸம்யக்ப்ரஜ்ஞாயதே யேந பா⁴வ்யம் வஸ்து ஸ ஸம்ப்ரஜ்ஞாத: ஸமாதி⁴ர்பா⁴வநாவிஸேஷ:

| ஸ ச விதர்காதி³ரூபைச்சதுர்பி⁴ரநுக³மாச்சதுர்வித:⁴ - ஸவிதர்க: ஸவிசார:
ஸாநந்த:³ ஸாஸ்மித இதி |

தத்ர பா⁴வநயா பா⁴வ்யபூ⁴தேந்த்³ரியகோ³சரஸாக்ஷாத்கார: ஸவிதர்க: |

பஞ்சதம்மாத்திராந்த:கரணகோ³சரஸாக்ஷாத்கார: ஸவிசார: |

ரஜஸ்தமோலேஸாநுவித்³த⁴ஸுத்தவப்ரதா⁴நபு³த்³தி⁴கோ³சரஸாக்ஷாத்கார: ஸாநந்த:³ |

ஸுத்³த⁴ஸுத்தவப்ரதா⁴நமஹத்தத்தவகோ³சரஸாக்ஷாத்கார: ஸாஸ்மித: |

தத்ர விதர்கவிசாரத்³வயம் க்³ராஹ்யம் | ஆநந்தோ³ க்³ரஹணம் | அஸ்மிதாக்²யோ
க்³ரஹீதா |

தேஷு க்³ராஹ்யக்³ரஹணக்³ரஹீதரு³ஷு பா⁴வநோத்கர்ஷ: ஸம்ப்ரஜ்ஞாதோ யோக³
இத்யர்த:² || 1.17 ||

இத்த²ம்பரவராக்³யஸாத்⁴யம் ஸம்ப்ரஜ்ஞாதம் நிரூப்ய பரவராக்³யஸாத்⁴யம்ஸம்ப்ரஜ்ஞாதம்

-
(இத்த²ம்-அபர-வராக்³ய-ஸாத்⁴யம் ஸம்ப்ரஜ்ஞாதம்-நிரூப்ய பர-வராக்³ய-
ஸாத்⁴யம்-அஸம்ப்ரஜ்ஞாதம்-ஆஹ்)

1.18. விராமப்ரத்யயாப்யாஸபூர்வ: ஸம்ஸ்காரஸேஷோ⁵ந்ய:

1.18. (விராம-ப்ரத்யய-அப்யாஸ)-பூர்வ: ஸம்ஸ்கார-ஸேஷ: அந்ய: || 1.18 ||

விராமோ வ்ருத்த்யுபரம:, தஸ்ய ப்ரத்யய: காரணம் வ்ருத்த்யுபரமார்த:² ப்ரயத்தந:,

தஸ்யாப்யாஸ: பெளந:புந்யேந ஸம்பாத்³நம், தத்பூர்வஸ்தஜ்ஜந்ய: ஸம்ப்ரஜ்ஞாதாத்³ந்ய:

ஸம்ஸ்காரஸேஷ: ப்ரஸாந்தஸகலவ்ருத்திகஸ்ய சித்தஸ்வரூபஸ்ய து³ர்லக்ஷத்வாத்ஸம்ஸ்கார

யோ⁵வஸிஷ்யதே ஸோ⁵ஸம்ப்ரஜ்ஞாத இத்யர்த:² || 1.18 ||

ஸோ⁵யம்ஸம்ப்ரஜ்ஞாதோ த்³விவிதோ⁴ ப⁴வப்ரத்யய உபாயப்ரத்யயஸ்சேதி |

தத்ராத்³யோ மோக்ஷயமா²ணர்ஹேய: | தமாஹ -

1.19. ப⁴வப்ரத்யயோ விதே³ஹப்ரக்ரு³திலயாநாம்

1.19. (ப⁴வ-ப்ரத்யய:)விதே³ஹ-ப்ரக்ரு³திலயாநாம் (ப்ரக்ரு³தி-லய) || 1.19 ||

ப⁴வந்த்யஸ்மிஞ்ஜந்தவ இதி ப⁴வ: ஸம்ஸாரோ⁵வித³யாக்²ய:, ஸ ப்ரத்யயோ
ஹேது³யஸ்ய ஸ ஸம்ஸாரமூலோ⁵ஸம்ப்ரஜ்ஞாத: |

ப⁴வந்த்யஸ்மிஞ்ஜந்தவ இதி ப⁴வ: ஸம்ஸாரோ⁵வித³யாக்²ய:,

ஸ ச பூ⁴தேந்த³ரியேஷ்வாத்மத்வபா⁴வநயா விதூ⁴ததே³ஹாநாம் விதே³ஹாநாம்
அவ்யக்தமஹத³ஹங்காரபஞ்சதந்மாத்ரேஷு ப்ரக்ரு³திஷ்வாத்மத்வபா⁴வநயா
லீநாநாம் ப்ரக்ரு³திலயாநாம் ப⁴வத்யந்தவத்ப²ல: | ததீ³யம் சித்தம் விவேகக்²யாத்யபா⁴வாத்ஸு
ஸம்ஸாரே பததீதி பா⁴வ: || 1.19 ||

அத² முமுகூபி⁴ருபாதே³யமுபாயப்ரத்யயமாஹ -

1.20. ஸ்ரத³தா⁴வீர்யஸ்ம்ரு³திஸுமாதி⁴ப்ரஜ்ஞாபூர்வக இதரேஷாம்

1.20. ஸ்ரத³தா⁴-வீர்ய-ஸ்ம்ரு³தி-ஸுமாதி⁴-ப்ரஜ்ஞாபூர்வக: (ப்ரஜ்ஞா-பூர்வக:)இதரேஷாம்
|| 1.20 ||

மமாயம் யோக³ ஏவ பரபுருஷார்த²ஸாத⁴நமிதி ப்ரத்யய: ஸ்ரத³தா⁴ |

ஸா சோத்கர்ஷஸ்ரவணேநோபஜாயதே | உத்கர்ஷஸ்ச ஸ்மர்யதே -

“தபஸ்விப⁴யோ⁵தி⁴கோ யோக³ ஜ்ஞாநிப⁴யோ⁵பி மதோ⁵தி⁴க: |

கர்மிப⁴யஸ்சாதி⁴கோ யோக³ தஸ்மாத்த³யோக³ ப⁴வார்ஜுந” இதி |

தஸ்யாம் ச ஸ்ரத³தா⁴யாமவனிதாயாம் வீர்யமுத்ஸாஹோ ப⁴வதி “ஸர்வதா² யோக³ம்
ஸம்பாத³யிஷ்யாமி” இதி |

ஏதாத்³ரு³ஸோத்ஸாஹேந ததா³ ததா³நுஷ்டே²யாநி யோகா³ங்கா³நி ஸ்மர்யந்தே |

தயா ச ஸ்ம்ரு³த்யா ஸம்யக³நுஷ்டி²தஸுமாதோ⁴ரத³யாத்மப்ரஸாதே³ ஸதி, ரு³தம்ப⁴ரா
ப்ரஜ்ஞாதே³தி |

தத்பூர்வகஸ்தத்ப்ரஜ்ஞாபூர்வகோ⁵ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸுமாதி⁴: இதரேஷாம் விதே³ஹப்ரக்ரு³திலயேப்
யோகி³நாம்ஸித⁴யதீத்யர்த²: || 1.20 ||

இத்த²ம் பரவையாக்³யஸாத⁴யம் ஸுமாதி⁴ம் விதா⁴ய தஸ்ய தாரதம்யேந ஸுமாதே⁴:
ஸைக்⁴ரயதாரதம்யமாஹ -

1.21. தீவ்ரஸம்வேகா³நாமாஸந்ந:

1.21. தீவ்ர-ஸம்வேகா³நாம-ஆஸந்ந: || 1.21 ||

ஸம்வேகோ³ வைராக்³யம் | தத³பே⁴தாத³யோகி³நஸ்த்ரிவிதா⁴ ம்ரு³து³ஸம்வேகா³

மத⁴யஸம்வேகா³ஸ்தீவ்ரஸம்வேகா³ஸ்சேதி | தத்ர தீவ்ரஸம்வேகா³நாமாஸந்ந:

ஸுமாதி⁴லாப:⁴ | அல்பைநவ காலேந ஸுமாதி⁴ர்லப்யத இத்யர்த²: || 1.21 ||

தீவ்ரஸம்வேகே³ஷ்வேவ தாரதம்யமாஹ -

1.22. ம்ரு³து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரத்வாத்தோ⁵பி விஸேஷ:

1.22. ம்ரு³து³-மத்⁴ய-அதி⁴மாத்ரத்வாத்-தத:-அபி விஸேஷ: || 1.22 ||

ம்ரு³து³தீவ்ரோ மத்⁴யதீவ்ரோ⁵தி⁴மாத்ரதீவ்ரஸ்ச | தேஷ்வப்யுத்தரோத்தரஸ்ய த்வரயா
ஸித்³தி⁴ர்த்³ரஷ்டவ்யா |

ததே³மமதி⁴மாத்ரதீவ்ரஸ்ய த்³ரு³ட⁴பூ⁴மாவஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதௌ⁴ லப்³தே⁴ ஸதி,
புநர்வ்யுத்தா²துமஸக்தம் ஸந்மநோ நஸ்யதி |

தத: ப்ரத்யக்ஸிதி: ஸ்வே மஹிம்நி நிர்விக்⁴நம் நிரந்தரமவதிஷ்ட²த இத்யர்த² || 1.22
||

அதா²ஸந்நதமஸமாதி⁴லோப⁴ உபாயாந்தரமுபத³ர்ஸ்யதி -

1.23. ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நாத³வா

1.23. ஈஸ்வர-ப்ரணிதா⁴நாத்-வா || 1.23 ||

ஈஸ்வரோ வக்ஷ்யமாணஸக்ஷண: | தஸ்மிந்பரமகு³ரௌ ப்ரணிதா⁴நம் பா⁴வநாவிஸேஷ:
| தஸ்மாதா³ஸந்நதம: ஸமாதி⁴லாப:⁴ |

ஈஸ்வரோ ஹி ஸமாராத⁴நாதி³நா ஸாத⁴நேந ஆராதி⁴த: “இத³ம்ஸ்யேஷ்டமஸ்து” இதி
ஸம்ஸாராங்கா³ரே தப்யமாநம் புருஷமநுக்³ரு³ஹ்ணதீதி பா⁴வ: |

நநு புஷ்கரபலாஸவந்நிர்லேபஸ்ய புருஷஸ்ய தப்யபா⁴வ: கத²முபபத்³யதே யேந
பரமேஸ்வரோ⁵நுக்³ராஹுகதயா கக்ஷக்³ரியேதேதி சேத், உச்ச்யதே -

தாபகஸ்ய ரஜஸ: ஸத்த்வேமேவ தப்யம் | பு³த்³த்⁴யாத்மநா பரிணதே ஸத்த்வே
தப்யமாநே ததா³ரோஹவஸேந தத³பே⁴தா³வகா³ஹீ புருஷோ⁵பி தப்யத இத்யுபசர்யதே
| தது³க்தம் - “ஸத்த்வம் தப்யம் பு³த்³தி⁴பா⁴வேந வ்ரு³த்தம் பா⁴வா யே வா
ராஜஸாஸ்தாபகாஸ்தே | தஸ்யாபே⁴த³க்³ராஹிணீ தாமஸீ யா வ்ரு³த்திஸ்தஸ்யாம்
தப்ய இத்யுக்³த ஆத்மா” இதி |

இத்த²ம் தப்யமாநம் புருஷம் பரமேஸ்வர: ஸ்வேச்ச²யா நிர்மாணகாயமதி⁴ஷ்டா²ய
லௌகிகவதி³கஸம்ப்ரதா³யப்ரத³யோதகோ⁵நுக்³ரு³ஹ்ணதீத்யநவத்³யம் || 1.23 ||

க: புந: ஸ ஈஸ்வர இத்யத்ராஹ -

1.24. க்லேஸகர்மவிபாகாஸயைரபராம்ரு³ஷ்ட: புருஷவிஸேஷ ஈஸ்வர:

1.24. க்லேஸ-கர்ம-விபாக-ஆஸயை: அபராம்ரு³ஷ்ட: (புருஷ-விஸேஷ)ஈஸ்வர: || 1.24 ||

க்லிஸ்நந்தீதி க்லேஸா வக்ஷயமாணலக்ஷண அவித்யாத³ய: | கர்ம மிஸ்ராமிஸ்ரரூபம்
வக்ஷயமாணம் | விபச்யத இதி விபாக: ப²லம் ஜாத்யாயுர்போ⁴கா³தி:³ | ஆஸேரத
இத்யாஸயா: ஸம்ஸ்காரா: |

தைரபராம்ருஷ்டோ⁵ஸம்ஸ்லிஷ்ட: | ஸம்ஸ்லிஷ்டஸ்து ஸம்ஸாரீ ஜீவ: |
முக்தஸ்த்வஸம்ஸ்லிஷ்டோ⁵பி பூர்வகாலே தத்ஸம்ஸ்லேஷாத³ப³த³த⁴ இவ |
அத: புருஷவிஸேஷோ நித்யமுக்த ஈஸ்வர: | தஸ்ய ஸார்வஜ்ஞயமெஸ்வரயம் ச
அநாதி³ஸித³த³ப்ராக்ரு³தஸு³த⁴ஸத்தவாத்மகசித்தஸம்பந்தா⁴தி³தி த்³ரஷ்டவ்யம்
|| 1.24 ||

அத² தத்ர ப்ரமாணமாஹ -

1.25. தத்ர நிரதிஸயம் ஸர்வஜ்ஞபீ³ஜம்

1.25. தத்ர நிரதிஸயம் ஸர்வஜ்ஞ-பீ³ஜம் || 1.25 ||

தத்ரேஸ்வரே நிரதிஸயம் ஸர்வஜ்ஞத்வஸ்ய பீ³ஜம் மூலம் | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி -
அஸ்மதா³தி³ஜ்ஞாநம் நிரதிஸயேந ஜ்ஞாநேநாவிநாபூ⁴தம் ஸாதிஸயத்வாத் |
யத்ஸாதிஸயம் தத்ஸமாநஜாதீயேந நிரதிஸயேந யுக்தம், யதா² விபு⁴பரிமாணேந
கும்ப⁴பரிமாணம் |

அத: பரிஸேஷாத³நுமாநஸித³த⁴நிரதிஸயஜ்ஞாநவாநீஸ்வர இதி || 25 ||

நந்வயமேக ஏவேஸ்வர: கிமந்யே⁵பி ஸந்தி ? நேத்யாஹ -

1.26. ஸ பூர்வேஷாமபி கு³ரு: காலேநாநவச்சே²தா³த்

1.26. ஸ பூர்வேஷாம்-அபி கு³ரு: காலேந-அநவச்சே²தா³த் || 1.26 ||

யே ஸர்கா³தா³வத்பந்நா: பூர்வே ப்³ரஹ்மாத³ய:, தே மாஸர்த்வயநஹாயநாதி³ருபேண
காலேந பரிச்சி²த³யந்தே |

தது³க்தம் - “யே ரம்யா யே ஸாபா⁴சாரா: ஸுமேருகு³ரவோ⁵பி யே | காலேந
விநிக்³ர்ணஸ்தே க³ருடே³நேவ பந்நகா:³” இதி |

அதஸ்தேஷாமபி ப⁴க³வாநேக ஏவ கு³ருரீஸ்வர:; காலேநாநவச்சே²தா³த், “ஜ்ஞ:
காலகால:” இதி ஸ்ருதே: |

அநேநேஸ்வரஸ்ய மஹாப்ரபா⁴வத்வமுக்தம் ப⁴வதி || 1.26 ||

அத² தஸ்ய நாமதே⁴யமாஹ -

1.27. தஸ்ய வாசக: ப்ரணவ:

1.27. தஸ்ய வாசக: ப்ரணவ: || 1.27 ||

தஸ்ய பரமேஸ்வரஸ்ய ப்ரணவ: ப்ரகர்ஷேண நூயதே ஸ்தூயதே⁵நேநேதி ப்ரணவ
ஓங்கார: வாசகோ⁵பி⁴தா⁴யக இத்யர்த:² || 1.27 ||

இத்த²ம் நாமதே⁴யமபி⁴தா⁴ய பூர்வம் “ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நாத்” இத்யுத்தம் தத்ப்ரணிதா⁴நம்
ஸப²லமுபத³ர்ஸயதி த³வாப்⁴யாம் -

1.28. தஜ்ஜபஸ்தத³ர்த²பா⁴வநம்

1.28. தத்-ஜப:-தத்-அர்த²-பா⁴வநம் || 1.28 ||

1.29. தத: ப்ரத்யக்⁴சேதநாதி⁴க³மோ⁵ப்யந்தராயாபா⁴வஸ்ச

1.29. தத: (ப்ரத்யக்⁴சேதநா)-அதி⁴க³ம:-அபி-அந்தராய-அபா⁴வ: ச || 1.29 ||

ஏதது³த்தம் ப⁴வதி - தஸ்ய ப்ரணவஸ்ய யோ ஜப:, தஸ்மிந்தீ³ர்க⁴காலநைரந்தர்யஸுத்காரைஸ்தத
ப்ராதா⁴ந்யேந த³ரு⁴ட⁴மாஸேவிதே ஸதி, பஸ்சாத்ஸ்வத ஏவ வாக்³வ்யாபாரூபே
தஸ்மிந்ப்ரலீநே, வாசகஸ்ய ந்யக்³பா⁴வாத்⁴த³ர்தா²ஸங்க³சித்³ரூபகோ³சரவ்ருத்திஸந்தாநரூப
தீ³ர்க⁴காலாதி³பி⁴ர்த³ரு⁴ட⁴மாஸேவிதாயாம், ததஸ்ததத்ப்ரஸாதே³ந சித்தம்
நிரோதா⁴பி⁴முக²ம் ப்ரத்யாஸுத்த்யபா⁴வேந ஈஸ்வரம் விஸ்ராந்திபூ⁴மிதயாலப⁴மாநம்
ஸத் தத்ஸாத³ரு⁴ஸ்யாத்ஸவஸ்வாமிநமஸங்க³சித்³ரூபமாத்மாநம் ஸ்மாரயித்வா
அவிஷயதயா தமப்யலப⁴மாநம் நிரிந்த⁴நாக்³நிவத்ஸ்வயம் ஸம்ஸ்காராவஸேஷம்
ப⁴வதி | தத: ப்ரத்யக்⁴சேதநாதி⁴க³ம: | ப்ரத்யக்⁴சாஸௌ சேதநா, தஸ்யா:
ப்ராப்திரதி⁴க³ம: | ஸர்வாந்தரதயா பா⁴ஸமாநா சிதிஸக்தி: ஸ்வே மஹிம்நி நிரந்தரம்
நிர்விக்⁴நமவதிஷ்ட²தே | அத: ஸர்வாஸாம் வ்ருத்தீநாம் ப்ரவிலயாத³ந்தராயாபா⁴வஸ்ச
ப⁴வதி | அயமேக ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நஸ்ய விஸேஷ இதி ||

கே தே⁵ந்தராயா இத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

1.30. வ்யாதி⁴ஸ்த்யாநஸம்ஸயப்ரமாதா³ஸ்யாவிரதிப்⁴ராந்தித³ர்ஸநாலப்³த⁴பூ⁴மிகத்வாநவஸ்தி
சித்தவிக்ஷேபாஸ்தே⁵ந்தராயா:

1.30. வ்யாதி⁴-ஸ்த்யாநம்-ஸம்ஸய:-ப்ரமாத:³-ஆலஸ்யம்-அவிரதி-ப்⁴ராந்தித³ர்ஸநம்-
அலப்³த⁴பூ⁴மிகத்வம்-அநவஸ்தி²தத்வம் சித்தவிக்ஷேபா:-தே-அந்தராயா: || 1.30 ||

யே சித்தம் யோகா³த்³விக்ஷிபந்தி ப்⁴ரம்ஸயந்தி தே நவ விக்ஷேபா யோக³ஸ்யாந்தராயா
விக்⁴நா: |

தத்ர தோ³ஷத்ரயவைஷம்யநிமித்தோ ஜ்வராதி³ர்வ்யாதி:⁴ | சித்தஸ்யாகர்மண்யத்வம்
ஸ்த்யாநம் |

விருத்³த⁴கோடித்³வயாவகா³ஹி ஜ்ஞாநம் ஸம்ஸய: | அஹிம்ஸாஸத்யாதி³ஸாத⁴நாநாமபா⁴வநம்
ப்ரமாத:³ |

காயவாக்சித்தகு³ருத்வாத³ப்ரவ்ருத்திராலஸ்யம் | விஷயாபி⁴லாஷோ⁵விரதி: |

அதஸ்மிம்ஸதத்³பு³த்தி⁴ர்ப்⁴ராந்தித்³ர்ஸநம் |

குதஸ்சிந்நிமித்தாத்ஸமாதி⁴பூ⁴மேரலாபோ⁴ஸல³த⁴பூ⁴மிகத்வம் | லப்³தா⁴யாமபி
தஸ்யாம் சித்தஸ்யாப்ரதிஷ்டா²நவஸ்தி²தத்வமித்யர்த:² || 30 ||

ந கேவலமேதே விசுஷபா யோக³நாஸகா:, அபி து உபத்³ரவகரா இத்யாஹ -

1.31. து:³க²தௌ³ர்மநஸ்யாங்க³மேஜயத்வஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸா விசுஷபஸஹபு⁴வ:

1.31. து:³க²-தௌ³ர்மநஸ்ய-அங்க³மேஜயத்வம்-ஸ்வாஸ-ப்ரஸ்வாஸ: விசுஷப-
ஸஹபு⁴வ: || 1.31 ||

யதோ²க்தவ்யாதி⁴ஜம் து:³க²ம் | தச்சாத⁴யாத்மிகாதி³பே⁴தா³த்திரிவித⁴ம் |

விஷயாபி⁴லாஷவிகா⁴தாந்மநஸி சுஷாபோ⁴ தௌ³ர்மநஸ்யம் |

ஸர்வாங்க³சலநமங்க³மேஜயத்வம் | தச்ச யோகா³ங்கா³ஸநவிரோதி⁴ |

அபாந: ஸ்வாஸ: | ஸ ச ரேசகவிரோதீ⁴ | ப்ராண: ப்ரஸ்வாஸ: | ஸ து பூரகவிரோதீ⁴ |

அத² வா ஸ்வாஸோ பா³ஹ்யகும்ப⁴கவிரோதீ⁴, ப்ரஸ்வாஸ: ஆந்தரகும்ப⁴கவிரோதீ⁴,
அங்க³மேஜயத்வம் கும்ப⁴கத்³வயவிரோதீ⁴த்யர்த:²,

“நோச்ச²வஸேந்நைவ நிஸ்வஸ்யாந்நைவ கா³த்ராணி சாலயேத்” இதி கும்ப⁴கே
தந்நிஷேத⁴ஸ்ரவணாத் |

அத ஏதே து:³கா²த³யோ விசுஷபை: ஸஹ ப⁴வந்தி, விக்ஷிப்தசித்தஸ்ய ப⁴வந்தீத்யர்த:²
| 31 ||

இத்த²மந்தராயாநுக்த்வா தே கஸ்மாந்நாஸநீயா இத்யபேக்ஷாயாம் பூர்வோக்தமீஸ்வரப்ரணிதா⁴ந
ஸ்மாரயதி -

1.32. தத்ப்ரதிஷேதா⁴ர்த²மேகதத்த்வாப்யாஸ:

1.32. தத்-(ப்ரதிஷேத⁴-அர்த²ம்)-ஏக-தத்த்வ-அப்யாஸ: || 1.32 ||

தேஷாம் ஸோபத்³ரவாணம் விசுஷபாணம் விநாஸார்த²மேகதத்த்வஸ்யேஸ்வரஸ்யாப்யாஸ:
கர்தவ்ய: ||

ஏதது³க்தம் ப⁴வதி - ஏகதத்த்வகோ³சரமநோவ்ருத்திப்ரவாஹாநுகூலோ யத்நோ⁵ப்யாஸ:

| ஸ ச தீ³ர்க⁴காலநைரந்தர்யஸுத்தகாரைர்த்³ரு⁴ட⁴மாஸேவிதவ்ய: |

ஆஸேவிதே ச தஸ்மிந்வ்யாத⁴யாத³யோ வாஸநா: கூஷணைநைவ விஸுராருதாம் யாந்தி
|

தது³க்தம் - “வாஸநாஸம்பரித்யாகே³ யதி³ யத்நம் கரோஷ்யலம் | தத்தே ஸிதி²லதாம் யாந்தி ஸர்வாதி⁴வ்யாத⁴ய: கூணத்” இதி || 1.32 ||

அது⁴நா ஸம்ப்ரஜ்ஞாதபூ⁴மிருபைகாக்³ரதோபாயாந் “மைத்ரீ-” இத்யாதி³ “யதா²பி⁴மத-” இத்யந்தேந ஸுத்ரஸப்தகேநாஹ -

1.33. மைத்ரீகருணமுதி³தோபேகூணம் ஸுக²து:³க²புண்யபுண்யவிஷயாணம் பா⁴வநாதஸ்சித்தப்ரஸாத³நம்

1.33. மைத்ரீ-கருண-முதி³தா-உபேகூணம் ஸுக²-து:³க²-புண்ய-அபுண்ய-விஷயாணம் பா⁴வநாத: சித்த-ப்ரஸாத³நம் || 1.33 ||

சித்தம் ஹி ராக³த்³வேஷபுண்யபாபை: கலுஷீக்ரியதே |

தத்ர ஸ்வப்நாதௌ³ ஸ்வேநாநுபூ⁴யமாநம் ஸுக²மநுஸேதே “ஸர்வம் ஸுக²ஜாதம் மே பூ⁴யாத்” இதி கஸ்சித்³தீ⁴வ்ருத்திவிஸேஷோ ராக:³ |

ஸ ச ஸுக²ஜாதஸ்ய த³ருஷ்டாத³ருஷ்டஸாமக்³ர்யபா⁴வேந ஸம்பாத³யிதுமஸக்யத்வாச்சித்த கலுஷீகரோதி |

யதா³ து ஸுகி²ப்ராணிஷு மைத்ரீம் பா⁴வயேத் “ஸர்வேSப்யேதே ஸுகி²நோ மதீ³யா:” இதி, ததா³ தத்ஸுக²ம் ஸ்வகீயமேவ ஸம்பந்நமிதி தத்ர ராகோ³ நிவர்ததே | ந கேவலம் ராக:³, கிம் து (கிந்து)பரகு³ணஸஹந்தோ³ஷாவிஷ்கரணரூபாஸுலியேர்ஷ்யாதி³கமபி நிவர்ததே | நிவ்ருத்தே ச ராகா³ஸுலியேர்ஷ்யாதௌ³ வர்ஷாஸ்வதீதாஸு ஸரத்ஸுரிதி³வ சித்தம் ப்ரஸீத³தி |

ததா² து:³க²மநுஸேதே “ஸர்வம் து:³க²ம் ஸர்வதா²மே மா பூ⁴த்” இதி கஸ்சித்தப்ரத்யயோ த³வேஷ: | ஸ ச வைர்யாதி³ஷு ஸத்ஸு நிவாரயிதுமஸக்யத்வாத்ஸதா³ ஹ்ரு³த்யம் த³ஹதி | யதா³ “ஸ்வஸ்யேவ பரேஷாம் ப்ரதிகூலம் து:³க²ம் மா பூ⁴த்” இத்யநேந ப்ரகாரேண கருணம் து:³கி²ப்ராணிஷு பா⁴வயேத், ததா³ வைர்யாதி³ஷு த³வேஷோ நிவர்ததே |

ந கேவலம் த³வேஷ:, கிம் து (கிந்து)து:³கி²த்வப்ரதியோகி³கஸ்வஸுகி²த்வப்ரயுக்தோ த³ர்போSபி நிவர்ததே | ஸ ச த³ர்போ ப⁴க³வதா த³ர்ஸித: - “ஈஸ்வரோSஹமஹம் போ⁴க³ ஸித்³தோSஹம் ப³லவாநஸுக² | ஆட⁴யோSபி⁴ஜநவாநஸ்மி கோSந்யோSஸ்தி ஸத்³ரு³ஸோ மயா” இதி | அத உப⁴யநிவ்ருத்தௌ உப⁴யநிவ்ருத்தௌ சித்தம் ப்ரஸீத³தி |

ததா² ப்ராணிந: ஸ்வபா⁴வத ஏவ புண்யம் நாநுதிஷ்ட²ந்தி, பாயம் த்வநுதிஷ்ட²ந்தி | அதஸ்தே புண்யபாபே பஸ்சாத்தாபம் ஜநயத: | யதி³ புண்யபுருஷேஷு முதி³தாம் பா⁴வயேத், ததா³ தத்³வாஸநயா ஸ்வயமப்யப்ரமத்த: புண்யே ப்ரவர்ததே | ததா²

பாபிஷுⁱபேக்ஷாம் பா⁴வயந்ஸ்வயமபி பாபாந்நிவர்ததே | அத: பஸ்சாத்தாபாபா⁴வேந
சித்தம் ப்ரஸீத³தி |

நநு புண்யாத்மஸு முதி³தாம் பா⁴வயத: புண்யே ப்ரவ்ருத்தி: ப²லத்வேநோக்தா; ஸா ச
யோகி³நோ ந யுக்தா, தஸ்ய புநர்ஜந்மகரத்வாத் | மைவம்; காம்யஸ்யேஷ்டாபூர்தாதே³ர்ஜந்மவே
து யோகா³ப்யாஸஜந்யஸ்ய ஜந்மாநாபாத³கஸ்யாஸுக்லக்ருக்ஷணஸ்ய புண்யஸ்ய
விவக்ஷிதத்வாத் | வக்ஷயதி ச ப⁴க³வாந்ஸுத்ரகார: - “கர்மாஸுக்லக்ருக்ஷணம்
யோகி³நஸ்த்ரிவித⁴மிதரேஷாம்” இதி | அதோ மைத்ர்யாதி³பா⁴வநயா ராகா³தி³வாஸநாநிவ்ருத்
ப்ரஸாத³ம் ஸ்தை²ர்யமாபந்நம் ஸச்சித்தமேகாக்³ரதாபத³ம் லப⁴த இத்யர்த:² |
தது³க்தம் - “பௌருஷேண ப்ரயத்நேந ப³லாத்ஸந்த்யஜ்ய வாஸநாம் | ஸ்தி²திம்
ப³த்நாஸி சேத்தர்ஹி பத³மாஸாத³யஸ்யலம்” இதி | 1.33 ||

1.34. ப்ரச்ச²ர்த³நவிதா⁴ரணப்யாம் வா ப்ராணஸ்ய

1.34. ப்ரச்ச²ர்த³ந-விதா⁴ரணப்யாம் வா ப்ராணஸ்ய || 1.34 ||

ப்ராணஸ்ய ஸரீராந்தர்க³தஸ்ய வாயோ: ப்ரச்ச²ர்த³நம் த³வாத்ரிம்ஸந்மாத்த்ராப்ரமாணேந
ஸநை: ஸநை: பிங்க³லயா ப³ஹிர்விரேசநம் |

ரேசிதம் ப்ரஸ்சாதி³ட³யா ஷோட³ஸமாத்ராப்ரமாணேநாந்த்ராபூர்ய பூரிதஸ்ய
புநஸ்சது:ஷஷ்டிமாத்ராப்ரமாணேந விதா⁴ரணமாந்தரகும்ப⁴க: |

ரேசிதஸ்ய வோக்தப்ரமாணேந ப³ஹிரேவ விதா⁴ரணம் பா³ஹ்யகும்ப⁴க: |

அநேந ரேசகபூரகபா³ஹ்யாப்யந்தரகும்ப⁴கரூபப்ராணயாமத்ரயம் ப⁴வதி |

தேந ப்ராணஸ்பந்தே³ நிருத்³தே⁴ ஸதி சித்ததோ³ஷா: ப்ரத³ஹ்யந்தே |

ததா² ச ஸ்ருதி: - “யதா² பர்வததா⁴தூநாம் த³ஹ்யந்தே த⁴மதா மலா: |

ததே²நத்³ரியக்ருத்³தா தோ³ஷா த³ஹ்யந்தே ப்ராணநிக்³ரஹாத்” இதி |

தத்ரோபபத்திர்வஸிஷ்டே²ந த³ர்ஸிதா - “ய: ப்ராணபவநஸ்பந்த³ஸ்சித்தஸ்பந்த³ஸ ஏவ
ஹி | ப்ராணஸ்பந்த³க்ஷயே யத்ந: கர்தவ்யோ தீ⁴மதோச்சகை:” இதி |

அத: ப்ராணமந:ஸ்பந்த³யோ: ஸஹபா⁴வித்வாத்ப்ராணநிக்³ரஹே மநோ நிக்³ருக்ஷயதே |

நநு ஸஹஸ்பந்தோ³ ந யுக்த:, ஸுஷுⁱப்தௌ சேஷ்டமாநே⁵பி ப்ராணே
மநஸோ⁵சேஷ்டமாநத்வாத் | மைவம்; விலீநத்வேந ததா³நீம் மநஸ ஏவாபா⁴வாத் |

நநு “க்ஷீணே ப்ராணே நாளிகயோச்ச²வஸீத” இதி ஸ்ருதிவ்யாஹதமிதி சேத், ந;

அநுல்ப³ணத்வஸ்ய க்ஷயத்வேநாத்ர விவக்ஷிதத்வாத் | யதா² பர்வதமாரோஹத:

ஸ்வாஸவேகோ³யாவாந்⁴வதி ந தாவாநாஸீநஸ்ய வித்³யதே; ததா²ப்ராணயாமபாடவோபேதஸ்

ஸ்வாஸோ ப⁴வதி |

ஏததே³வாபி⁴ப்ரேத்ய ஸ்ருயதே -

“பூ⁴தவா தத்ராயத:ப்ராண:ஸநைரேவ ஸமுத்ஸுரு⁴ஜேத்” இதி | அத:ப்ராணயாமபாடவேந
ப்ராணே நிருத்³தே⁴ ஸதி நிர்ம்ரு⁴ஷ்டநிகி²லதோ³ஷம் ஸச்சித்தமேகாக்³ரதாபத³ம்
லப⁴த இத்யர்த:² || 34 ||

1.35. விஷயவதீ வா ப்ரவ்ருத்திருத்பந்நா மநஸ: ஸ்தி²திநிப³ந்த⁴நீ

1.35. விஷயவதீ வா ப்ரவ்ருத்தி:-ருத்பந்நா மநஸ: ஸ்தி²திநிப³ந்த⁴நீ || 1.35 ||

நாஸாக்³ரஜிஹ்வாக்³ரதாலுஜிஹ்வாமத்⁴யஜிஹ்வாமுலேஷு ப்ரதே³ஸேஷு சித்தஸ்ய
ஸம்யமாத்³தி³வ்யக³ந்த⁴ரஸுருபஸ்பர்ஸஸப்³த³விஷயவத்ய: ஸம்வித:³ ப்ரவ்ருத்தய:
ஸீக்⁴ரமுத்பந்நா: ஸத்யோ விஸ்வாஸமுத்பாத³ய அதிஸுலக்ஷமேஸ்வராதௌ³ மநஸ:
ஸ்தி²திம் ப³த⁴நந்தி | அதோ மந ஏகாக்³ரதாம் ப்ராப்நோதீத்யர்த:² || 1.35 ||

1.36. விஸோகா வா ஜ்யோதிஷ்மதீ

1.36. விஸோகா வா ஜ்யோதிஷ்மதீ || 1.36 ||

அஷ்டத³லஹ்ருத்³ம்பு³ஜம் ரேசகேநோர்த⁴வமுக²ம் நீத்வா தத்கர்ணிகாஸ்தா²யாம்
ஸுஷும்நாக்²யாயாம் நாட்³யாம் ஸௌரசாந்த³ரமஸவைத்³யுதாதி³ப்ரபா⁴நிப⁴ஸ்ய
சித்தததத்வஸ்ய த⁴யாநாத்³ஜ்யோதிர்கோ³சரா ஸம்விஜ்யோதிஷ்மதீ விஸோகா
ஸோகஸூந்யா ப்ரவ்ருத்திருத்பந்நா ஸதீ மநஸ: ஸ்தி²திம் ஸம்பாத³யதி | ததஸ்தந்மந
ஏகாக்³ரதாம் லப⁴த இத்யர்த:² || 1.36 ||

1.37. வீதராக³விஷயம் வா சித்தம்

1.37. வீதராக³-விஷயம் வா சித்தம் || 1.37 ||

ஸூகாத³நாம் யத்³வீதராக³ம் சித்தம், தஸ்ய த⁴யாநாத³யோகி³நஸ்சித்தம் நீராக³ம்
ஸதே³காக்³ரதாம் லப⁴த இத்யர்த:² || 1.37 ||

1.38. ஸ்வப்நநித்³ராஜ்ஞாநாலம்ப³நம் வா

1.38. ஸ்வப்ந-நித்³ரா-ஜ்ஞாந-ஆலம்ப³நம் வா || 1.38 ||

ஸ்வப்நே ஸாஸ்த்ரீயம் யந்மநோஹரம் வஸ்து த்³ரு⁴ஷ்டம் ஸுஷுப்தௌ யத்ஸுக²ம்
ஜ்ஞாயதே, தத்ர த⁴யாநாத்³ஜ்ஞோலம்ப³நம் சித்தம் நிஸ்ஸலம் ஸதே³காக்³ரதாம்
லப⁴த இத்யர்த:² || 1.38 ||

1.39. யதா²பி⁴மதத்⁴யாநாத³வா

1.39. யதா²-அபி⁴மத-த⁴யாநாத³வா || 1.39 ||

கிம் ப³ஹுநா ? யதே²ஷ்டம் யத்யச்சா²ஸ்த்ரார்த²ம் தை³வம் ரூபம், தத்³த⁴யாநாச்சித்தம்சஞ்ச
ஸதே³காக்³ரதாம் லப⁴த இத்யர்த:² || 1.39 ||

நந்வேதைருபாயைரேகாக்³ரதாலாபே⁴ கிம் ஜ்ஞாபகமித்யத்ராஹ -

1.40. பரமாணுபரமஹத்த்வாந்தோ⁵ஸ்ய வஸீகார:

1.40. பரமாணு பரம-மஹத்த்வாந்த:-அஸ்ய வஸீகார: || 1.40 ||

அஸ்யைகாக்³ரதாமாபந்நஸ்ய சித்தஸ்ய ஸலக்ஷமே ஸ்தூ²லே வா வஸ்துநி
நிவிஸமாநஸ்ய பரமாண்வந்த: பரமஹத்த்வாந்தோ வஸீகாரோ⁵ப்ரதிகா⁴தோ
ப⁴வதீத்யர்த:² || 1.40 ||

இத்த²மேகாக்³ரதோபாயாந்ஸாவாந்தரப²லாநுக்த்வா தத்ஸமுத்பந்நைகாக்³ரதாபி⁴வ்ரு³த்³தி⁴லக
ஸபீ³ஜஸமாதே:⁴ ஸவிஷயம் ஸ்வரூபமாஹ -

1.41. கூணவ்ரு³த்தேரபி⁴ஜாதஸ்யேவ மணைக்³ரஹீத்ரு³க்³ரஹணக்³ராஹ்யேஷு
தத்ஸத்²தத்³ஞ்ஜநதா ஸமாபத்தி: || 41 ||

1.41. (கூண-வ்ரு³த்தே:)-அபி⁴ஜாதஸ்ய-இவ மணை:-(க்³ரஹீத்ரு³-க்³ரஹண-
க்³ராஹ்யேஷு)தத்-ஸத்²-தத்³-அஞ்ஜநதா ஸமாபத்தி: || 1.41 ||

அபி⁴ஜாதஸ்யாத்யவதா³தஸ்ய ஸ்ப²டிகமணையதா² ஜபாகுஸுமோபராகா³த்ஸ்வரூபாபி⁴ப⁴வேந
ரக்தாகாரதா ப⁴வதி, ஏவம் கூணவ்ரு³த்தேர்விதூ⁴தரஜஸ்தமோவ்ரு³த்திகஸ்ய
சித்தஸ்ய பூ⁴தேநத்³ரியதந்மாத்ராந்த:கரணரஜஸ்தமோலேஸாநுவித்³தா⁴ஹங்காரவிதூ⁴தரஜஸ்த
க்³ராஹ்யக்³ரஹணக்³ரஹீத்ரு³ஷு தத்ஸத்²ஸ்ய தது³பரக்தஸ்ய தத்³ஞ்ஜநதா
ஸ்வரூபரித்யாகே³ந தத்தத்³ரூபதா தஸ்ய ஸம்யகா³பத்தி: ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாபத்திரித்யர்த:²
|| 1.41 ||

இத்த²ம் ஸாமாந்யத: ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாபத்திமுக்த்வா அது⁴நா விதர்கவிசாரரூபக்³ராஹ்யஸம்
ஸவிதர்கநிர்விதகேஸவிசாரநிர்விசாரபே⁴தே³ந சாதூர்வித்⁴யமாஹ த்ரிபி:⁴ -

1.42. தத்ர ஸப்தா³ர்த²ஜ்ஞாநவிகல்பை: ஸங்கீர்ண ஸவிதர்கா ஸமாபத்தி:

1.42. தத்ர ஸப்த³த³-அர்த²-ஜ்ஞாந-விகல்ப: ஸங்கீர்ண ஸவிதர்கா ஸமாபத்தி: || 1.42 ||

கௌ³ரிதி ஸப்த³த:³ கௌ³ரித்யர்த:² கௌ³ரிதி ஜ்ஞாநம், தேஷாம் பரஸ்பரதாதா³த்மயகோ³சரா
யே விகல்பாஸ்தை: ஸங்கீர்ண தத்துல்யா ஸவிதர்கா ஸமாபத்தி:, தஸ்யா
விகல்பத்வாவிஸேஷாதி³த்யர்த:² || 1.42 ||

1.43. ஸ்ம்ரு³திபரிஸூத்³தௌ⁴ ஸ்வரூபஸூந்யேவார்த²மாத்ரநிர்பா⁴ஸா நிர்விதர்கா

1.43. ஸ்ம்ரு³தி-பரிஸூத்³தௌ⁴ ஸ்வரூப-ஸூந்யேவ-அர்த²-மாத்ர-நிர்பா⁴ஸா நிர்விதர்கா
|| 1.43 ||

ஸப்³த³ஜ்ஞாநாப்⁴யாம் விகல்பித ஏவார்தே² ஸப்³த³ஸங்கேதோ க்³ரு³ஹ்யதே, தஸ்ய ஸம்ரு³த்யா ஸாப்³த³போ³தோ⁴ விகல்ப ஏவ ஜாயதே | அத: ஸங்கேதஸம்ரு³தே: பரிஸூத்³தௌ⁴ ப்ரலயே ஸதி தத்கார்யஸ்ய விகல்பஸ்ய ப்ரலயாத்ஸமாதி⁴பா⁴வநா ஸ்வீயபா⁴வநாத்வஸூந்யேவ பூ⁴த்வா அவிகல்பிதார்த²மாத்ரேணைவ நிர்பா⁴ஸ்யமாநா நிர்விதர்கா ஸமாபத்திரித்யர்த:² || 1.43 ||

உக்தந்யாயமந்யத்ராதி³ஸதி -

1.44. ஏதயைவ ஸவிசாரா நிர்விசாரா ச ஸுக்ஷ்மவிஷயா வ்யாக்²யாதா

1.44. ஏதயைவ ஸவிசாரா நிர்விசாரா ச ஸுக்ஷ்ம-விஷயா வ்யாக்²யாதா || 1.44 ||

ஏதயைவ விகல்பிதஸ்தூ²லாகாரயா ஸவிதர்கயா அவிகல்பிதஸ்தூ²லாகாரயா நிர்விதர்கயா ச ஸுக்ஷ்மவிஷயா ஸ்வஸப்³த³ஜ்ஞாநாப்⁴யாமபே⁴தே³ந விகல்பிதஸுக்ஷ்மதந்மா, ஸவிசாரா அவிகல்பிதஸுக்ஷ்ம-தந்மாத்த்ரேந்த்³ரியகோ³சரா நிர்விசாரா ச வ்யாக்²யாதா ப⁴வதீத்யர்த:² || 1.44 ||

கிம் நிர்விசாரஸமாபத்தேஸ்தந்மாத்த்ரேஷ்வேவாவஸாநம் ? நேத்யாஹ -

1.45. ஸுக்ஷ்மவிஷயத்வம் சாலிங்க³பர்யவஸாநம்

1.45. ஸுக்ஷ்மவிஷயத்வம் சாலிங்க³பர்யவஸாநம் || 1.45 ||

அஸ்யா: ஸமாபத்தே: ஸுக்ஷ்மவிஷயத்வமலிங்கே³ ப்ரதா⁴நே பர்யவஸ்யதி | ததா²ஹி - தந்மாத்த்ரேப்⁴யோ⁵ஹுங்கார: ஸுக்ஷ்ம:, தஸ்மாத்³பி மஹாந், ததோ⁵பி ப்ரதா⁴நம் | தத்³தி⁴ ந லீயத இத்யலிங்க³முச்யதே | தத: பரம் ந ஸுக்ஷ்மா ப்ரக்ரு³தி: ஸமஸ்தி | புருஷஸ்து ந ப்ரக்ரு³தி: ஸர்கே³ நிமித்தமாத்த்ரமிதி த்⁴யேயம் || 1.45 ||

ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாபத்தீருபஸம்ஹரதி -

1.46. தா ஏவ ஸபீ³ஜ: ஸமாதி:⁴

1.46. தா ஏவ ஸபீ³ஜ: ஸமாதி:⁴ || 1.46 ||

தா ஏவ பூர்வோக்தா ஏவ விவேகக்²யாத்யபா⁴வேந ப்³ந்த⁴பீ³ஜஸத்த்வாத்ஸபீ³ஜ: ஸமாதி⁴ரித்யர்த:² || 1.46 ||

இத்த²ம் ஸம்ப்ரஜ்ஞாதமுபஸம்ஹ்ரு³த்யாஸம்ப்ரஜ்ஞாதமுபாயப்ரத்யயமுபஸம்ஹ்ரு³த்யா பூர்வரங்க³ம் நிர்விசாராதிஸ்யமாஹ -

1.47. நிர்விசாரவைஸாரத்³யே⁵த⁴யாத்மப்ரஸாத:³

1.47. நிர்விசார-வையாரத்³யே-(அத்⁴யாத்ம-ப்ரஸாத:)³ || 1.47 ||

நிர்விசாரஸ்ய ப்ரதா⁴நப்ரயந்தஸுலக்ஷமகோ³சரஸ்ய யத்³வையாரத்³யமப்⁴யாஸபாடவேந
தஸ்ய ப்ரதா⁴நாந்தநயக்³பா⁴வாச்சிதிஸக்தேருத்³வேக:³, தஸ்மிந்ஸத்யத்⁴யாத்மநஸ்சிதிஸக்தே:
ப்ரஸாத:³ க்²யாதிர்ஜாயதே || 1.47 ||

தத: கிம் ? -

1.48. ரு³த்மப்⁴ரா தத்ர ப்ரஜ்ஞா

1.48. ரு³த்மப்⁴ரா தத்ர ப்ரஜ்ஞா || 1.48 ||

தத்ர புருஷக்²யாதௌ ஸத்யாம் ரு³த்ம ஸத்யமாத்த்மாநம் பி³ப்⁴ர்தி ப்ரகாஸயதீதி
ரு³த்மப்⁴ரா ப்ரஜ்ஞா த்⁴ர்மமேக:⁴ ஸமாதி⁴ர்ஜாயத இத்யர்த:² || 1.48 ||

ரு³த்மப்⁴ரத்வோபபத்திமாஹ -

1.49. ஸ்ருதாநுமாநப்ரஜ்ஞாப்⁴யாமந்யவிஷயா விஸேஷார்த்²வாத்

1.49. ஸ்ருத-அநுமாந-ப்ரஜ்ஞாப்⁴யாம-அந்ய-விஷயா விஸேஷ-அர்த்²வாத் || 1.49 ||

ஸுலக்ஷமவ்யவஹிதவிப்ரக்ரு³ஷ்டவஸ்துஷு யோகி³ப்ரத்யக்ஷம் நிர்வர்ததே |
ஆக³மாநுமாநாப்⁴யாம் தாநி வஸ்தூநிஜ்ஞாயந்தே | தே ச ஸ்ருதாநுமாநஜந்யே ப்ரஜ்ஞே
ஸாமாந்யமேவ கோ³சரயத: | இதி³ம் து யோகி³ப்ரத்யக்ஷம் விஸேஷகோ³சரத்வாத்³ரு³த்மப்⁴ரமித்
|| 1.49 ||

தஸ்யா: ப்ரஜ்ஞாயா அஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதௌ⁴ ப³ஹிரங்க³த்வஸித்³த்⁴யர்த்²முபகாரித்வமாஹ
-

1.50. தஜ்ஜ: ஸம்ஸ்காரோ⁵ந்யஸம்ஸ்காரப்ரதிப³ந்தீ⁴

1.50. தத்-ஜ: ஸம்ஸ்கார:-அந்ய-ஸம்ஸ்கார-ப்ரதிப³ந்தீ⁴ || 1.50 ||

தஸ்யா: ப்ரஜ்ஞாயா அப்⁴யாஸஜந்யோ ய: ஸம்ஸ்கார:, ஸ சாந்யாந்வயுத்தா²நஸம்ஸ்காராந்ப்ரதிப³
பா³த்⁴த இதி தத்ப்ரதிப³ந்தீ⁴த்யர்த:² || 1.50 ||

இத்த²மஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதே⁴ர்³ப³ஹிரங்க³ஸாத⁴நமபி⁴தா⁴ய நிரோத⁴ப்ரயத்நஸ்யாந்தரங்க³ஸா
ஸுசயந்நிர்³ஜமுபஸம்ஹரதி -

1.51. தஸ்யாபி நிரோதே⁴ ஸர்வநிரோதா⁴ந்நிர்³பீ³ஜ: ஸமாதி:⁴

1.51. தஸ்ய-அபி நிரோதே⁴ ஸர்வ-நிரோதா⁴த்-நிர்³பீ³ஜ: ஸமாதி:⁴ || 1.51 ||

பரவையாக்³யஸஹக்ரு³த்விராமப்ரத்யயேந ப்ரஜ்ஞாஸம்ஸ்காரஸ்யாபி நிரோதே⁴
ஸத்யுத்பத்ஸ்யமாநப்ரஜ்ஞாஸம்ஸ்காரஸ்ய ஸர்வஸ்யாபி நிரோதா⁴த்³ஸேஷப³ந்த⁴நிவ்ரு³த்தேர்³நி

ஸமாதி⁴ர்லப்⁴யதே | தஸ்மிந்ஸமாதௌ⁴ லப்³தே⁴ ஸதி புநர்வ்யுத்தா²துமஸக்தம்
ஸச்சித்தம் நஸ்யதி | தத: கூடஸ்த²நித்யாநந்தா ஸுத்³தா⁴ சிதிஸக்தி: ஸ்வே மஹிம்நி
நிரந்தரம் நிர்விக்⁴நமவதிஷ்ட²த இத்யதிஸோப⁴நம் || 1.51 ||

இதி ஸ்ரீமத்பதஞ்ஜலிப்ரணீதே யோக³ஸாஸ்த்ரே யோக³ஸுதா⁴கராபி⁴தா⁴யாம்
வ்ரு³த்தௌ ஸமாதி⁴பாத: ³ ஸமாப்த: ||

2. ஸாத⁴நபாத: ³ |

பராபஸ்யந்த்யாதி³பே⁴த³பி⁴ந்நாமேகாம் நிஸர்க³த: |
சிதா³நந்த³மயீம் நித்யாம் வாசம் காஞ்சிது³பாஸ்மஹே ||
ஸாத⁴ந-பாத: ³ ||

2.1. தப:ஸ்வாத்⁴யாயேஸ்வரப்ரணிதா⁴நாநி க்ரியாயோக: ³
2.1. தப:-ஸ்வாத்⁴யாய-(ஈஸ்வர-ப்ரணிதா⁴நாநி)க்ரியாயோக: ³ || 2.1 ||

ஹிதமிதமேத்⁴யாஸநம் தப: | பரமபவித்ரப்ரணவாதி³மந்த்ரஜப: ஸ்வாத்⁴யாய: | ஈஸ்வரே
லீலயா ஸ்வீக்ரு³தாதிமநோஹராங்கே³ பரமகு³ரௌ காயவாங்மநோபி⁴ர்நிர்வர்திதோ
ப⁴க்திவிஸேஷ: ப்ரணிதா⁴நம் | தாநி க்ரியாருபத்வாத்³யோக³ஸாத⁴நத்வாச்ச
க்ரியாயோக³ இதி ஸுத்³தா⁴ஸாருப்யலக்ஷணஸ்ரயணேந நிரூப்யந்தே “ஆயுர்க்⁴ரு³தம்”
இதிவதி³த்யர்த: ² || 2.1 ||

கிமர்த்² இத்யத ஆஹ -

2.2. ஸமாதி⁴பா⁴வநார்த: ² க்லேஸதநாகரணர்த்²ஸ்ச
2.2. ஸமாதி⁴-பா⁴வநா-அர்த: ² க்லேஸ-தநா-(கரணர்த: ²)-ச || 2.2 ||

ஸமாதே⁴ர்பா⁴வநம் நிஷ்பாத³நமர்த: ² ப்ரயோஜநம் யஸ்ய ஸ ததோ²க்த:, க்லேஸாநாம்
தநாகரணம் ஸிதி²லீகரணமர்த: ² ப்ரயோஜநம் யஸ்ய ஸ ததோ²க்த: | ஏதது³க்தம் ப⁴வதி
-தீ³ர்க⁴காலநைரந்தர்யஸத்காராநுப³ந்தி⁴தபாதி³க்ரியாயோகா³ங்கா³நுஷ்டா²நேந
க்லேஸா விஸராருதாமிதா: ஸந்த: புருஷாந்யதாக்²யாதாவநுபப்லவாயாம் ஜாதாயாம்
ஸமூலகாஷம் கஷிதா ப⁴வந்தீதி || 2.2 ||

கே தே க்லேஸா: கியந்த இத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

2.3. அவித்³யாஸ்மிதாராக³த்³வேஷாபி⁴நிவேஸா: (பஞ்ச)க்லேஸா:
2.3. அவித்³யா-அஸ்மிதா-ராக³-த்³வேஷ-அபி⁴நிவேஸா: (பஞ்ச)க்லேஸா: || 2.3 ||

புருஷம் க்லேஸ்யந்தி து:³கா²ஞர்வந்தீதி க்லேஸா: | தே பஞ்சேத்யர்த:² || 2.3 ||

அதா²ஸ்மிதாதீ³நாமவித³யாநிதா³நத்வமாஹ -

2.4. அவித³யா க்ஷேத்ரமுத்தரேஷாம் ப்ரஸுப்ததநுவிச்சி²ந்நோதா³ராணம்

2.4. அவித³யா க்ஷேத்ரம்-உத்தரேஷாம் ப்ரஸுப்த-தநு-விச்சி²ந்ந-உதா³ராணம் || 2.4 ||

ப்ரஸுப்தாஸ்தநவோ விச்சி²ந்நா உதா³ராஸ்சாஸ்மிதாதீ³யஸ்சத்வார: | தேஷாமுத்தரேஷாமவித³யா
பா⁴வருபோ விபர்யய:, ஸா க்ஷேத்ரம் ப்ரஸவபூ⁴மி: | தத்ர ப்ரஸுப்தத்வம்
ப்ரபோ³த⁴ஸஹகாரஸ்யாபா⁴வேநாநபி⁴வ்யக்தி: | தநுத்வம் ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநயா
ஸிதி²லீகரணம் | விச்சி²ந்நத்வம் ப³லவதா க்லேஸேநாபி⁴ப⁴வ: | உதா³ரத்வம்
ஸஹகாரிஸந்நிதி⁴வஸாத்கார்யகாரித்வமித்யர்த:² || 2.4 ||

அதா²வித³யாஸ்வருபமாஹ -

2.5. அநித்யாஸுசிது:³கா²நாத்மஸு நித்யஸுசிஸுகா²த்மக்²யாதிரவித³யா

2.5. அநித்ய-அஸுசி-து:³க²-அநாத்மஸு நித்ய-ஸுசி-ஸுக²-ஆத்ம-க்²யாதி: அவித³யா
|| 2.5 ||

2.5. அநித்யா ஸுசி-து:³க²-அநாத்மஸு நித்ய-ஸுசி-ஸுக²-ஆத்ம-க்²யாதி: அவித³யா
அதஸ்மிம்ஸ்தத்³பு³தி⁴ர்விபர்யய இத்யுக்தம் ப⁴வதி | தத்³யதா² - அநித்யே
ஸ்வர்கா³தௌ³ நித்யத்வாபி⁴மாந: | அஸுசௌ மாம்ஸாஸுரு³க்பூயவிண்மூத்ராதி³ஸாலிநி
காயே ஸுசித்வப்ரத்யய: | து:³கே² ஸ்ரக்சந்த³நவநிதாதௌ³ ஸுக²த்வாரோப: |
அநாத்மநி தே³ஹாதா³வாத்மபு³தி⁴: இத்யவித³யா சதுஷ்பதே³த்யர்த:² || 2.5 ||

அவித³யாமூலாஸ்மிதாமாஹ -

2.6. த்³ரு³க்³த³ர்ஸநஸக்த்யோரேகாத்மதேவாஸ்மிதா

2.6. த்³ரு³க்³-த³ர்ஸந-ஸக்த்யோர-ஏகாத்மதேவ-அஸ்மிதா || 2.6 ||

ஸத்த்வபுருஷயோரஹம்ஸமீத்யேகதாபி⁴மானோ⁵ஸ்மிதேத்யர்த:² || 2.6 ||

ராக³ம் நிருபயதி -

2.7. ஸுகா²நுஸயீ ராக:³

2.7. ஸுக²-அநுஸயீ ராக:³ || 2.7 ||

ஸுகா²பி⁴ஜ்ஞஸ்ய ஸுகா²நுஸம்ரு³திபூர்வகம் ஸுக²ஸாத⁴நேஷு த்ரு³ஷ்ணரூபோ
ராக³ இத்யர்த:² || 2.7 ||

2.8. து:³கா²நுஸயீ த்³வேஷ:

2.8. து:³க²- அநுஸயீ த்³வேஷ: || 2.8 ||

து:³கா²பி⁴ஜ்ஞஸ்ய தத³நுஸம்ரு³திபுர:ஸரம் தத்ஸாத⁴நேஷு நிந்தா³ த்³வேஷ
இத்யர்த:² || 2.8 ||

2.9. ஸ்வரஸவாஹீ விது³ஷோ⁵பி ததா²ருடோ⁴பி⁴நிவேஸ:

2.9. ஸ்வரஸ-வாஹீ விது³ஷ:-அபி ததா²-ருட:⁴-அபி⁴நிவேஸ: || 2.9 ||

ஸ்வரஸத: ப்ரவாஹுஸீலோ விது³ஷோ⁵பி ததா²மூட⁴வதா³ருடோ⁴ ப⁴யத்ராஸோ⁵பி⁴நிவேஸ:
| பூர்வஜந்மாநுபூ⁴தமரணது:³கா²நுப⁴வவாஸநாப³லாத்ஸர்வஸ்ய ப்ராணப்⁴ரு³ந்மாத்தர்ஸ்ய
ஆ க்ரிமேரோ ச விது³ஷ: ஸஞ்ஜாயமான: ஸரீரவிஷயாதே³ர்மம வியோகோ³ மா பூ⁴தி³தி
ப்ரத்யஹம் நிமித்தமந்தரேண ப்ரவர்தமானோ ப⁴யருபோ⁵பி⁴நிவேஸ இதி || 2.9 ||

பூர்வம் கர்மயோக³மபி⁴தா⁴ய தேந விரலா: க்லேஸாஸ்தத்ஸமநந்தரபா⁴விபுருஷக்²யாத்யா
த³க்³தா⁴ ப⁴வந்தீத்த்யர்தா²த³பி⁴ஹிதம் | தத்ர ஸுலக்ஷமாணம் த³க்³தா⁴நாமது⁴நா
ஸமூலோந்மூலநோபாயமாஹ -

2.10. தே ப்ரதிப்ரஸவஹேயா: ஸுலக்ஷமா:

2.10. தே ப்ரதிப்ரஸவ-ஹேயா: ஸுலக்ஷமா: || 2.10 ||

சித்தஸ்ய நிவ்ரு³த்தாதி⁴காரஸ்ய ப்ரக்ரு³தௌ ப்ரலய: ப்ரதிப்ரஸவ: | தேந ஹேயா:
ஸுலக்ஷமா: க்லேஸா: | ஸ்வமூலபூ⁴தசித்தஹாநௌ தத்ஸம்ஸ்காரரூபா: ஸுலக்ஷமா:
ஸமூலகா⁴தம் ஹதா ப⁴வந்தீத்த்யர்த:² || 2.10 ||

அத² ஸ்தூ²லாநாம் ஸமூலம் கஷ்ணோபாயமாஹ -

2.11. த்⁴யாநஹேயாஸ்தத்³வ்ரு³த்தய:

2.11. த்⁴யாந-ஹேயா:-தத்³-வ்ரு³த்தய: || 2.11 ||

க்ரியாயோகே³ண ஸிதி²லா: ஸ்தூ²லாஸ்தா: க்லேஸவ்ரு³த்தய: புருஷத்⁴யாநேநைவ
ஹாதவ்யா: | ஹீநாஸ்ச ஸ்வமூலசித்தோந்மூலநேநோந்மூலிதா ப⁴வந்தீத்யுத்தம் ||
2.11 ||

இத்த²ம் க்லேஸாம்ஸ்தத்³தா⁴நோபாயம் ச அபி⁴தா⁴ய அது⁴நா கர்மாஸ்யஸ்ய
க்லேஸநிதா³நத்வமுபத³ர்ஸ்யந்நாஹ -

2.12. க்லேஸமூல: கர்மாஸயோ த்³ரு³ஷ்டாத்³ரு³ஷ்டஜந்மவேத³நீய:

2.12. க்லேஸ-மூல: கர்ம-ஆஸய: த்³ரு³ஷ்ட-அத்³ரு³ஷ்ட-ஜந்ம-வேத³நீய: || 2.12 ||

ராக³த்³வேஷாதி³க்லேஸநிதா³ந: கர்மணம் த⁴ர்மா⁴த⁴ர்மரூப: ஸம்ஸ்கார: கர்மாஸய: |
ஸ ச த்³ரு³ஷ்ட-ஜந்மவேத³நீய இஹைவாநுபா⁴வ்ய:, அத்³ரு³ஷ்ட-ஜந்மவேத³நீயஸ்சாமுத்ராநுபா⁴வ்ய:
| தத்ராத்³யோ யதா² நந்தி³கேஸ்வரஸ்தீவ்ரதபஸ்சர்யாதி³ஸாத⁴நேநேஸ்வரம்
ஸமாராத⁴ய ஸத்³ய ஏவ தே³வத்வாதி³கமலப⁴த, நஹுஷோ மஹர்ஷ்யபராதே⁴ந
ஸத்³ய: ஸர்பத்வமக³மத் | த்³விதீயஸ்து ஸ்வர்க³நரகாதி³ஹேதுரித்யர்த:² || 2.12 ||

ந கேவலம் க்லேஸமூலத்வம் கர்மாஸயஸ்யைவ, கிம் து தத்³விபாகஸ்யாபீத்யாஹ -

2.13. ஸதி மூலே தத்³விபாகோ ஜாத்யாயுர்போ⁴கா:³

2.13. ஸதி மூலே தத்³-விபாக: ஜாதி-ஆயு:-போ⁴கா:³ || 2.13 ||

க்லேஸரூபே மூலே ஸத்யேவ கர்மணம் விபாக: ப²லம் | ஸ ச த்ரிவித:⁴ -
ஜாதிர்ஜந்ம தே³வத்வாதி³ர்வா | ஆயுஸ்சிரகாலம் தே³ஹப்ராணயோர்யோக:³
| இந்த³ரியைர்விஷயாநுப⁴வோ போ⁴க³ இதி | தத்ர போ⁴கோ³ முக்²ய:,
ஜாத்யாயுஷ் தச்சே²ஷபூ⁴தே இதி விபா⁴க:³ | ஸுல்த்ரத்³வயஸ்யாயமபி⁴ஸந்த⁴யர்த:²
- ஸத்ஸு க்லேஸேஷு கர்மதத்³ப²லே ப⁴வத:, விவேகக்²யாத்யக்³நித³க்³தே⁴ஷு
கர்மாலப்³தா⁴த்மகம் ஸத்³விதுஷஸர்ஸ்யாதி³வந்ந ப²லம் ப்ரஸுலித இதி || 2.13 ||

அது⁴நா ஜாத்யாதீ³நாம் ஹேயத்வார்த²ம் ப²லமாஹ -

2.14. தே ஹ்லாத³பரிதாப²லா: புண்யபுண்யஹேதுத்வாத்

2.14. தே ஹ்லாத³-பரிதாப-ப²லா: புண்ய-அபுண்ய-ஹேதுத்வாத் || 2.14 ||

தே ஜாத்யாயுர்போ⁴கா:³ புண்யஹேதுகா: ஸுக²ப²லா:, அபுண்யஹேதுகா து:³க²ப²லா
ப⁴வந்தி விபா⁴கே³நாவிவேகிநாமித்யர்த:² || 2.14 ||

விவேகிநாம் து தே ஸர்வே து:³க²ப²லா ஏவேத்யாஹ -

2.15. பரிணமதாபஸம்ஸ்காரது:³கை²ர்கு³ணவ்ரு³த்திவிரோதா⁴ச்ச து:³க²மேவ ஸர்வம்
விவேகிந:

2.15. பரிணம-தாப-ஸம்ஸ்கார-து:³கை:²-கு³ண-வ்ரு³த்தி:-விரோதா⁴த்-ச து:³க²ம்-ஏவ
ஸர்வம் விவேகிந: || 2.15 ||

பரிணமது:³க²ம் தாபது:³க²ம் ஸம்ஸ்காரது:³க²ம், தைரித்யர்த:² | தத்ர ஸுகே²
ஸத்யாகா³மிநஸ்தாத்³ரு³ஸஸ்ய ஸுக²ஸ்ய காரணம் புண்யமந்ருஷ்டா²ய
வ்ரு³தைவ தத்³பேக்ஷா தாமஸீ வ்ரு³த்திர்ஜாயமாநா சித்தம் து:³கா²கரோதீதி

பரிணாமது:³க²ம் | ஸுக²போ⁴க³காலே ரோகா³தி³நிமித்தேந ரஜோகு³ணவிகாரரூபா
ஸந்தாபாத்திகா ப்ரதிகூலா வ்ருத்திர்ஜாயதே; ஸா ச “அஹம் பாபீ, தி⁴ங்மாம்
து³ராத்தமாநம்” இத்யேவம் சித்தம் ஸந்தாபயதி; ததி³த³ம் தாபது:³க²ம் |
ததா² ஸுக²நாஸே தத்ஸம்ஸ்கார: ஸுக²ம் ஸ்மாரயித்வா ஸ்மாரயித்வா
ஹ்ரு³யம் த³ஹதி; ததி³த³ம் ஸம்ஸ்காரது:³க²ம் | ஏதைர்து:³கை²ர்யோகா³த்,
கிம் ச கு³ணவ்ருத்திவிரோதா⁴ச்ச கு³ணநாம் ஸத்த்வரஜஸ்தமஸாம் யா
வ்ருத்தய: ப்ரகாஸப்ரவ்ருத்திமோஹாத்திகாஸ்தாஸாமதிசபலகல்லோலவந்நிரந்தரம்
பரிணதாநாம் விரோத:⁴ பரஸ்பரம் பா³த்யபா³த்யகத்வம் தஸ்மாச்ச ஸர்வமேவ
போ⁴க³ஸாத⁴நம் ஜக³த³விவேகிநோ து:³க²மேவ, விவேகிநமக்ஷிபாத்ரமூர்ணாதந்துரிவாத்யந்தமு
| அத: ஸர்வம் து:³க²ம் ஹேயமிதி பா⁴வ: || 2.15 ||

அது⁴நாநாக³தது:³க²ஸ்ய விஸிஷ்ய ஹேயத்வமாஹ -

2.16. ஹேயம் து:³க²மநாக³தம்

2.16. ஹேயம் து:³க²ம்-அநாக³தம் || 2.16 ||

அதீதஸ்ய க³தத்வாத³வர்தமாநஸ்ய போ⁴கே³நைவ க்ஷயாத³நாக³தமேவ து:³க²ம்
ஹேயமித்யர்த:² || 2.16 ||

அத² ஹேயஹேதுமாஹ -

2.17. த்³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யயோ: ஸம்யோகோ³ ஹேயஹேது:

2.17. த்³ரஷ்ட்ரு³-த்³ரு³ஸ்யயோ: ஸம்யோக:³ ஹேய-ஹேது: || 2.17 ||

த்³ரஷ்டா த்³ரு³க்³ரூப: புருஷ:, த்³ரு³ஸ்யம் பு³த்தி⁴ஸத்த்வம், தயோ: ஸம்யோக:³
ஸ்வஸ்வாமிபா⁴வ:; ஸ சேந்த³ரியப்ரணாடி³கயா சித்தே விவித⁴ஸப்³தா³த்யாகாரேண
பரிணதே ஸதி தத்ர சிதிச்சா²யாயாம் ப்ரதிபி³ம்பி³தாயாம் தத³விவேகரூபாவித்³யாக்ரு³த்:
| ஸ ச ஹேயஸ்ய து:³க²ஸ்ய ஹேதுரித்யர்த:² || 17 ||

த்³ரு³ஸ்யம் ப்ரபஞ்சயதி -

2.18. ப்ரகாஸக்ரியாஸ்தி²திஸீலம் பூ⁴தேந்த³ரியாத்மகம் போ⁴கா³பவர்கா³ர்த²ம்
த்³ரு³ஸ்யம்

2.18. ப்ரகாஸ-க்ரியா-ஸ்தி²தி-ஸீலம் பூ⁴த-இந்த³ரிய-ஆத்மகம் போ⁴க³-அபவர்க³-
அர்த²ம் த்³ரு³ஸ்யம் || 2.18 ||

ப்ரகாஸ: ப்ரக²யாரூப:, க்ரியா ப்ரவ்ருத்திரூபா, ஸ்தி²திர்நியமரூபா, தா: ஸத்த்வரஜஸ்தமஸாம்
த⁴ர்மா: ஸீலம் ஸ்வாபா⁴விகம் ரூபம் யஸ்ய தத்ததோ²க்தம்; பூ⁴தேந்த³ரியாத்மகம்

பூ⁴தாநி மஹாபூ⁴ததந்மாத்தரபே⁴த³பி⁴ந்நாநி இந்த³ரியாணி பு³த்தி⁴கர்மேந்த³ரியாந்த:கரணபே⁴த³பி
ஏதத்த³க்³ராஹ்யக்³ரஹணரூபமாத்மா ஸ்வாபி⁴ந்ந: பரிணாமோ யஸ்ய தத்ததோ²க்தம்;
போ⁴கா³பவர்கா³ர்த²ம் போ⁴க³மோக்ஷப்ரயோஜகம் தத்த³த்³ரு³ஸ்யமித்யர்த:² || 2.18 ||

ஏதஸ்ய கு³ணத்ரயாத்மகஸ்ய த்³ரு³ஸ்யஸ்ய பரிணாமம் விபி⁴ஜ்ய த³ர்ஸயதி -

2.19. விஸேஷாவிஸேஷலிங்க³மாத்ராலிங்கா³நி கு³ணபர்வாணி

2.19. விஸேஷ-அவிஸேஷ-லிங்க³மாத்ர-அலிங்கா³நி கு³ண-பர்வாணி || 2.19 ||

விஸேஷா மஹாபூ⁴தேந்த³ரியமநோரூபா: ஷோட³ஸ விகாரா:, அவிஸேஷாஸ்தந்மாத்த்ராஹங்காரா:
ஷட் ப்ரக்ரு³திவிக்ரு³தய:, லயம் க³ச்ச²தீதி லிங்க³மாத்ரம் ப்ரக்ரு³திவிகாரரூபம்
மஹத்தத்த்வம், அலிங்க³ம் கு³ணநாம் ஸாம்யாவஸ்தா²ரூபம் ப்ரதா⁴நம்; ஏதாநி
சத்வாரி கு³ணநாம் பர்வாணி அவஸ்தா²விஸேஷா இத்யர்த:² || 19 ||

இத்த²ம் ஹேயம் த்³ரு³ஸ்யம் ப்ரத²ம் நிரூப்ய உபாதே³யம் த்³ரஷ்டாரம் நிரூபயிதுமாஹ

2.20. த்³ரஷ்டா த்³ரு³ஸிமாத்ர: ஸூத்³தோ⁴஽பி ப்ரத்யயாநுபஸ்ய:

2.20. த்³ரஷ்டா த்³ரு³ஸிமாத்ர: ஸூத்³த:⁴-அபி ப்ரத்யய-அநுபஸ்ய: || 2.20 ||

த்³ரஷ்டா புருஷோ த்³ரு³ஸிமாத்ரஸ்சிந்மாத்ரோ ந ஜ்ஞாநாதி³த⁴ர்மக:, தத்த³த⁴ர்மகத்வே
தஸ்ய வ்ரு³த்திரூபதயா விநாஸஸீலத்வாத் “உபயந்நயந்த⁴ர்மோ விகரோதி ஹி
த⁴ர்மிணம்” இதி ந்யாயேநாத்மந: கௌடஸ்த²யம் ஹீயதே | அத: ஸூத்³த:⁴
அபரிணாமயபி ப்ரத்யயம் பௌ³த்³த⁴மநுபஸ்யதி | தமநுபஸ்யந்தததா³த்மாபி
ததா³த்மபூ⁴த இவ ப்ரதிபா⁴ஸத இத்யர்த:² || 20 ||

இத்த²ம் த்³ரு³ஸ்யத்³ரஷ்டாராவபி⁴தா⁴ய தயோ: ஸேஷஸேஷித்வமபி⁴தா⁴துமாஹ -

2.21. தத³ர்த² ஏவ த்³ரு³ஸ்யஸ்யாத்மா

2.21. தத³-அர்த² ஏவ த்³ரு³ஸ்யஸ்ய-ஆத்மா || 2.21 ||

த்³ரு³ஸ்யஸ்ய போ⁴க³யஸ்யாத்மா ஸ்வரூபம் த்³ரஷ்ட்ரர்த²மேவ ந ஸ்வார்த²ம்,
அசேதநத்வாதி³த்யர்த:² || 21 ||

நநு த்³ரஷ்டு: ப்ரயோஜநே நிஷ்பந்நே ஸதி க்ரு³தக்ரு³த்யதயா ப்ரதா⁴நே
நிர்வ்யாபாரே⁴து⁴நா ஸம்ஸாரோ நோபலப்⁴யேதேதி சேத், நேத்யாஹ -

2.22. க்ரு³தார்த²ம் ப்ரதி நஷ்டமப்யநஷ்டம் தத³ந்யஸாதா⁴ரணத்வாத்

2.22. க்ரு⁴தார்த²ம் (க்ரு⁴த-அர்த²ம்)ப்ரதி நஷ்டம-அபி-அநஷ்டம் தத்³-அந்ய-ஸாதா⁴ரணத்வாத் || 2.22 ||

ப்ரதா⁴நமேகம் புருஷா அநந்தா: | ததா² ச புருஷக்²யாதிபர்யந்தம் போ⁴கா³பவர்கௌ³ த³த்த்வா கஞ்சந க்ரு⁴தார்த²ம் ப்ரதி நஷ்டம் நிர்வ்யாபாரமபி புருஷாந்தரஸாதா⁴ரணத்வாத³நஷ்ட | ததா² சைகமுத்தௌ ஸர்வமுக்திப்ரஸங்கா³நவகாஸ இதி பா⁴வ: || 2.22 ||

இத்த²ம் த³ரு⁴ர்யத³ரஷ்டாரௌ வ்யாக்²யாய தத்ஸம்யோக³ம் வ்யாக்²யாதுமாஹ-

2.23. ஸ்வஸ்வாமிஸக்த்யோ: ஸ்வரூபோபலப்³தி⁴ஹேது: ஸம்யோக:³

2.23. ஸ்வ-ஸ்வாமி-ஸக்த்யோ: ஸ்வரூப-உபலப்³தி⁴-ஹேது: ஸம்யோக:³ || 2.23 ||

ஸ்வஸக்திர்த³ரு⁴ர்யஸ்வபா⁴வ:, ஸ்வாமிஸக்திர்த³ரு⁴க்ஸ்வபா⁴வ: | தயோஸ்ஸைத்தசேதநத்வேந வ்யவஸ்தி²த்யோ: ஸ்வரூபோபலப்³தி⁴ர்போ⁴கா³பவர்க³ரூபா | தஸ்யா ஹேது: ப்ரத்யய: ஸம்யோகோ³ த³ரஷ்ட்ரு⁴த்³ரு⁴ர்யபா⁴வோ வித்³யாக்ரு⁴த இதி வ்யாக்²யாதம் | ஏவம் ச யஸ்யாபா⁴வே த³ரு⁴க்³த்³ரு⁴ர்யயோ: ஸ்வரூபோபலப்³தி⁴ர்ந ப⁴வதி, யத்³பா⁴வே ஸா ப⁴வதி, ஸ ஸம்யோக:³ கார்யைகோந்நேய இத்யுபதி³ஷ்டம் ப⁴வதி || 2.23 ||

ஸம்யோக³ஸ்யாப்யுபாயமாஹ -

2.24. தஸ்ய ஹேதுரவித்³யா

2.24. தஸ்ய ஹேது:-அவித்³யா || 2.24 ||

தஸ்ய ஸம்யோக³ஸ்ய பூர்வோக்தாவித்³யா ஹேது: காரணமித்யர்த:² || 2.24 ||

இத்த²ம் ஹேயம் தத்³தே⁴தும் ச அபி⁴தா⁴ய அது⁴நா ஹாநம் தத்³தே⁴தும் ச நிரூபயிதுமாஹ த³வாப்⁴யாம்-

2.25. தத³பா⁴வாத்ஸம்யோகா³பா⁴வோ ஹாநம் தத்³த்³ரு⁴ஸே: கைவல்யம்

2.25. தத³-அபா⁴வாத் ஸம்யோக³-அபா⁴வ: ஹாநம் தத்³த்³ரு⁴ஸே: கைவல்யம் || 2.25 ||

தஸ்யா அவித்³யாயா அபா⁴வாத்³வித்³யாயா விநாஸாத்ததக்ரு⁴தஸம்யோக³விநாஸோ ஹாநம் யத், ததே³வ த³ரு⁴ஸேர்நித்யமுக்தாயாஸ்சிதிஸக்தே: கைவல்யமித்யர்த:² || 2.25 ||

2.26. விவேகக்²யாதிரவிப்லவா ஹாநோபாய:

2.26. விவேக-க்²யாதி:-அவிப்லவா ஹாந-உபாய: || 2.26 ||

அவிப்லவா அவித்³யாவிரோதி⁴நீ ஸத்த்வபுருஷயோரந்யதாக்²யாதிர்ஹாநஸ்ய கைவல்யஸ்ய ஹேதுரித்யர்த:² - அயம் ஸுத்ரத்³வ்யஸ்யாபி⁴ஸந்த⁴யர்த:² -

ஆத³ரநைரந்தர்யதீ³ர்க⁴காலாநுப³ந்தி⁴யமநியமாத்த³யஷ்டாங்கா³நுஷ்டா²நேந
ஸத்த்வபுருஷாந்யதா²க²யாதாவவித³யாத³ய: பஞ்ச
க்லேஸாஸ்தத்தக்ரு²தஸம்யோக³ஸ்ச ஸமூலகாஷம் கஷிதா ப⁴வந்தி | குஸலாகுஸலகர்மாஸ்யாள்
ஸமூலகா⁴தம் ஹதா ப⁴வந்தி | ததஸ்ச பரவைராக்க³யேணந்யதா²க²யாதிநிவ்ருத்தௌ
நிரோத³ஸமாத்த³யப⁴யாஸேந சித்தே நிவர்திதே ஸதி புருஷஸ்ய நிர்லேபஸ்ய
ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா²ரூபம் கைவல்யம் ப⁴வதீதி || 2.26 ||

அத² ஜீவந்முக்தஸ்ய புருஷஸ்ய ஜ்ஞாநவைப⁴வமாஹ -

2.27. தஸ்ய ஸப்ததா⁴ ப்ராந்தபூ⁴மி: ப்ரஜ்ஞா

2.27. தஸ்ய ஸப்ததா⁴ ப்ராந்த-பூ⁴மி: ப்ரஜ்ஞா || 2.27 ||

தஸ்ய ஸஞ்ஜாதவிவேகக்²யாதே: புருஷஸ்ய ஸப்ததா⁴ ஸப்தப்ரகாரா ப்ராந்தபூ⁴மி:
ப்ரகர்ஷேணந்தோ நிவ்ருத்தி: ப²லத்வேந யாஸாம் தா பூ⁴மயோ⁵வஸ்தா² யஸ்யா:
ஸா ப்ரஜ்ஞா ப்ராந்தபூ⁴மி: ஸப்தப்ரகாரா | அயமர்த² - ஸஞ்ஜாதவிவேகக்²யாதே:
புருஷஸ்ய ஸப்த ப்ரஜ்ஞாபூ⁴மய: | தத்ர சதஸ்ர: கார்யவிமுக்திஸம்ஜ்ஞா:,
திஸ்ரஸ்சித்தவிமுக்திஸம்ஜ்ஞா: | தத்³யதா² - ஜ்ஞாதவ்யமகி²லம் ஜ்ஞாதம் மம
ந கிஞ்சிஜ்ஞாதவ்யமஸ்தீதி ஜிஜ்ஞாஸாநிவ்ருத்திரேகா | ஹாதவ்யம் ஸர்வம்
ப³ந்த⁴ஜாதம் ஹீநம் மம ந கிஞ்சித³தே⁴யமஸ்தீதி ஜிஹாஸாநிவ்ருத்திர்த³விதீயா |
கைவல்யப்ராப்த்யா ப்ராப்தவ்யமகி²லம் ப்ராப்தம் ததோ ந கிஞ்சித்ப்ராப்தவ்யமஸ்தீதி
ப்ரேப்ஸாநிவ்ருத்திஸ்த்ரு²தீயா | விவேகக்²யாதிலாபே⁴ந கர்தவ்யமகி²லம் க்ரு²தம்
ந கிஞ்சிந்மம கார்யமஸ்தீதி சிகீர்ஷாநிவ்ருத்திஸ்சதுர்தீ² | க்ரு²தார்த²ம் மே
ப³த³தி⁴ஸத்த்வமிதி ஸோகநிவ்ருத்திரேகா | மம ப³த³த³யாத³யோ கு³ண: ப்ரலீநா:
ப்ரயோஜநாபா⁴வாத்புநர்ந ப்ரரோஹந்தீதி ப⁴யநிவ்ருத்திர்த³விதீயா | ததா³ஹம்
கு³ணதீதஸ்வரூப-மாத்ரேணாவஸ்தி²தஸ்சிதே³கரஸ இதி ஸகலவிகல்பநிவ்ருத்திஸ்த்ரு²தீயா
| இதி ஸப்ததா⁴ ப்ராந்தபூ⁴மிர்த³ரஷ்டவ்யேதி || 2.27 ||

பூர்வஸ்மிந்பாதே³ ஸமாஹிதசித்தஸ்யாந்தரங்க³ஸாத⁴நே அப⁴யாஸவைராக்க³யே
அபி⁴தா⁴ய ஆதா³வஸ்மிந்பாதே³ வ்யுத்தி²தசித்தஸ்ய க்ரியாயோகோ³பி⁴ஹித: |
அது⁴நா ததோ⁵பி வ்யுத்தி²தசித்தஸ்ய ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸாத⁴நாந்யஷ்டாங்கா³ந்யபி⁴தா⁴துமாஹ
-

2.28. யோகா³ங்கா³நுஷ்டா²நாத³ஸுத்தி⁴க்ஷயே ஜ்ஞாநதீ³ப்திராவிவேகக்²யாதே:

2.28. யோக³-அங்க³-அநுஷ்டா²நாத³-அஸுத்தி⁴-க்ஷயே ஜ்ஞாந-தீ³ப்தி:-ஆ விவேக-
க்²யாதே: (விவேகக்²யதே:) || 2.28 ||

வக்ஷயமாமணயோகா³ங்கா³நாமநுஷ்டா²நாத³ஸுத்தே⁴ க்லேஸநுபாயா: க்ரமேண
க்ஷயே ஜாயமானே, ஜ்ஞாநஸ்ய தீ³ப்திர்வ்ருத்த³ராவிவேகக்²யாதேர்ப⁴வதீத்யர்த:²
| யோகா³ங்கா³நுஷ்டா²நம் ஸுத்த³தி⁴த்³வாரா ப்ரஜ்ஞாஸாத⁴நமிதி பா⁴வ: || 2.28 ||

காநி புநஸ்தாநி யோகா³ங்கா³நீத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

2.29. யமநியமாஸநப்ராணயாமப்ரத்யாஹாரதா⁴ரணாத⁴யாநஸமாத⁴யோ⁵ஷ்டாவங்கா³நி
2.29. யம-நியம-ஆஸந-ப்ராணயாம-ப்ரத்யாஹார-தா⁴ரண-த⁴யாந-ஸமாத⁴ய:
அஷ்டௌ அங்கா³நி || 2.29 ||

(அஸ்மிந் ஸுத்ரே ந பா⁴ஷ்யம்)

தத்ர கே யமா இத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

2.30. அஹிம்ஸாஸத்யாஸ்தேயப்³ரஹ்மசர்யாபரிக்க³ரஹா யமா: ||

2.30. அஹிம்ஸா-ஸத்ய-அஸ்தேய-ப்³ரஹ்மசர்ய-அபரிக்க³ரஹா யமா: || 2.30 ||

அஹிம்ஸாதி³ப⁴யோ நிஷித்³த⁴கர்மப்⁴யோ யோகி³நம் யமயந்தி நிவர்தயந்தீதி
யமா: | தத்ராஹிம்ஸா காயவாங்மநோபி:⁴ ஸர்வதா³ ஸர்வபூ⁴தாநாமஹிம்ஸநம்
| ஸத்யம் ஸர்வதா³ந்ருதாநபி⁴பா⁴ஷணம் | அஸ்தேயம் பரஸ்வத்வாநபஹார: |
ப்³ரஹ்மசர்யமஷ்டவித⁴மைது²நத்யாக:³ | அபரிக்க³ரஹ: ஸரீரஸ்தி²திமாத்ரவ்யதிரித்தபோ⁴க³ஸா,
| ஏதே பஞ்ச யமா இத்யர்த:² || 2.30 ||

ஏதேஷாம் யோகி³பி⁴ருபாதே³யம் விஸேஷமாஹ -

2.31. ஜாதிதே³ஸகாலஸமயாநவச்சி²ந்நா: ஸார்வபௌ⁴மா மஹாவ்ரதம்

2.31. ஜாதி-தே³ஸ-கால-ஸமய-அநவச்சி²ந்நா: ஸார்வபௌ⁴மா மஹா-வ்ரதம்
(மஹாவ்ரதம்) || 2.31 ||

ஜாதிர்ப்³ராஹ்மணத்வாதி³கம், தத்ஸதா³ஹம் ந ஹநிஷ்யாமீத்யஹிம்ஸா ஜாத்யா
பரிச்சி²ந்நா | தே³ஸே தீர்தா²தௌ³ காலே நியதசதுர்த³ஸ்யாதௌ³ வா கமபி ந
ஹநிஷ்யாமீதி தே³ஸகாலாப்யாமவச்சி²ந்நா | தே³வப்³ராஹ்மணத்யர்தா²திரேகேண
ந ஹநிஷ்யாமீதி ஸமயாவச்சி²ந்நா | ஸமயோ நியதோ⁵வஸர இத்யர்த:² |
ப்ராணிமாத்ரம் க்வசித³பி கதா³சித³பி கஸ்யாபி க்ருதே⁵ஹம் ந ஹநிஷ்யாமீதி
ஜாத்யாதி³பி⁴ஸ்சதுர்பி⁴ரநவச்சி²ந்நா ப⁴வத்யஹிம்ஸா புஷ்கலா | ஏவம் ஸத்யாத³யோ⁵ப்யநவச்சி²
ஊஹநீயா: | இத்த²மேதே ஸர்வாஸு ஜாத்யாதி³ஷு பூ⁴மிஷு விதி³தா:
ஸார்வபௌ⁴மா மஹாவ்ரதமித்யுச்சயந்த இத்யர்த:² || 2.31 ||

அத² நியமாநாஹ -

2.32. ஸௌசஸந்தோஷதப:ஸ்வாத்⁴யாயேஸ்வரப்ரணிதா⁴நாநி நியமா:

2.32. ஸௌச-ஸந்தோஷ-தப:-ஸ்வாத்⁴யாய-ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நாநி நியமா: || 2.32 ||

ஜ்ந்மஹேதூந்காமயதா⁴ர்மாந்நிவர்த்ய மோக்ஷஹேதௌ நிஷ்காமே தா⁴ர்மே நியமயந்தி
ப்ரேரயந்தீதி நியமா: |

ஸௌசம் ம்ருஜ்ஜலாப⁴யாம் பா³ஹ்யமலநிவ்ருத்தி:, மைதர்யாதி³பா⁴வநயாந்தரஸுயாதி³மலநி

| ஸந்தோஷோ யதா²லாப⁴பரிதுஷ்டி: |

தப: காயஸோஷணம், தது³க்தம் யோக³யாஜ்ஞவல்க்யே - “விதி⁴நோக்தேந மார்கே³ண
க்ரு³ச்²ரசாந்த³ராயணாதி³பி:⁴ | ஸரீரஸோஷணம் ப்ராஹுஸ்தாபஸாஸ்தப உத்தமம்”
இதி |

ஸ்வாத்⁴யாயோ கா³யதரீப்ரப⁴ரு⁴தீநாம் மந்த்ராணுமத்⁴யயநம் | தே ச மந்த்ரா
த்³விவிதா⁴ வைதி³காஸ்தாந்த்ரிகாஸ்ச | வைதி³கா: ப்ரகீ³தாப்ரகீ³தபே⁴தே³ந
த்³விவிதா:⁴ | தாந்த்ரிகா: ஸ்தரீபுந்நபும்ஸகபே⁴தே³ந த்ரிகாவிதா:⁴ | தத³லம்
மந்த்ரரஹஸ்யோத்³தோ⁴ஷேண |

ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நம் நாம அபி⁴ஹிதாநாமநி⁴ஹிதாநாம் ச ஸர்வாஸாம் க்ரியாணாம்
பரமேஸ்வரே ப²லாநபேக்ஷதயா ஸமர்பணம் | தது³க்தம் - “காமதோ⁵காமதோ வாபி
யத்கரோமி ஸாபா⁴ஸாப⁴ம் | தத்ஸர்வம் த்வயி விந்யஸ்ய த்வத்ப்ரயுக்த: கரோமயஹம்”
இதி | ப²லாபி⁴ஸந்தே⁴ருபகா⁴தகத்வமபி⁴ஹிதம் மஹத்³பி:⁴ - “அபி ப்ரயத்தநஸம்பந்நம்
காமேநோபஹதம் தப: | ந துஷ்டயே மஹேஸஸ்ய ஸ்வலீட⁴மிவ பாயஸம்” இதி |
ஏதாநி ஸௌசாதீ³நி பஞ்ச நியமா இத்யர்த:² || 2.32 ||

நநு ஸதி பரிபந்தி²நி ஜாக்³ரதி, கத²ம் யமாதி³ஸித்³தி⁴ரித்யத ஆஹ -

2.33. விதர்கபா³த⁴நே ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநம்

2.33. விதர்க-பா³த⁴நே ப்ரதிபக்ஷ-பா⁴வநம் || 2.33 ||

ஏதேஷாம் யமநியமாதீ³நாம் விதர்கைர்ஹிம்ஸாதி³ஸங்கல்பை: “ஹநிஷ்யாம்யேநம்”,
“அந்ரு⁴தம் வதி³ஷ்யாமி” , “பரஸ்வமாதா³ஸ்யே” இத்யாதி³பி⁴ர்பா³த⁴நே ப்ராப்தே
ஸதி, யமாதி³ப்ரோ யோகீ³ “ஸம்ஸாராங்கா³ரேஷ்வஹம் தப்யமானோ யமாதி³கம்
ஸரணமுபக³தோ ஹிம்ஸாதி³கமத்யஜம்; புநஸ்ததா³த³தா³ந: கௌலேயகேந
வாந்தாஸிநா ஸம:” இத்யநேந ப்ரகாரேண விதர்கப்ரதிபக்ஷாந்பா⁴வயேதி³த்யர்த:²

|| 2.33 ||

அது⁴நா விதர்காணம் ஸ்வரூபப்ரகாரகாரணவாந்தரபே⁴த³ப²லாநி பஞ்சபி:⁴ பதை:³
க்ரமேண கத²யந் ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநம் ஸ்பு²டயதி -

2.34. விதர்கா ஹிம்ஸாத³ய: க்ரு²தகாரிதாநுமோதி³தா லோப⁴க்ரோத⁴மோஹபூர்வகா
ம்ரு²து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரா து:³க²ஜ்ஞாநாநந்தப²லா இதி ப்ரதிபக்ஷபா⁴வநம்

2.34. விதர்கா ஹிம்ஸாத³ய: (க்ரு²த-காரீத-அநுமோதி³தா:)(லோப⁴-க்ரோத⁴-மோஹ-
பூர்வகா:)(ம்ரு²து³-மத்⁴ய-அதி⁴மாத்ரா:)(து:³க²-அஜ்ஞாந-அநந்த-ப²லா:)(இதி ப்ரதிபக்ஷ-
பா⁴வநம் || 2.34 ||

விதர்கா ஹிம்ஸாத³ய இதி ஸ்வரூபநிர்தே³ஸ: |

தத்ர ஹிம்ஸா த்ரிப்ரகாரா - ஸ்வயம் க்ரு²தா, குர்விதி காரிதா, ஸாத்⁴
ஸாத்⁴வியநுமோதி³தா சேதி |

தத்ரேகைகா காரணபே⁴தா³த்புநஸ்த்ரிவிதா⁴ ப⁴வதி - த⁴நாதி³லோபே⁴ந, அபக்ரு²தமநேநேதி
க்ரோதே⁴ந, த⁴ர்மோ ப⁴விஷ்யதீதி மோஹேந |

ஏவம் நவவிதா⁴ ஜாதா ஹிம்ஸா | லோப⁴க்ரோத⁴மோஹா: ப்ரத்யேகம் த்ரிவிதா⁴ ப⁴வந்தி
ம்ரு²து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரத்வேந | தத்பூர்வகா ஹிம்ஸாத³யோ⁵பி ம்ரு²து³த்வாதி³நா
த்ரிவிதா⁴ ப⁴வந்தி | ததா² க்ரு²தா காரிதாநுமோதி³தா ச ப்ரத்யேகம் நவதா⁴ ப⁴வதீதி
ஹிம்ஸாயா: ஸப்தவிம்ஸதிர்பே⁴தா³ ப⁴வந்தி |

ம்ரு²து³மத்⁴யாதி⁴மாத்ரா அபி ப்ரத்யேகம் த்ரிவிதா⁴ ப⁴வந்தி - ம்ரு²து³ம்ரு²து³ம்மத்⁴யம்ரு²து³ஸ்தீவ்ர
ம்ரு²து³மத்⁴யோ மத்⁴யமத்⁴யஸ்தீவ்ரமத்⁴ய:, ம்ரு²து³தீவ்ரோ மத்⁴யதீவ்ரஸ்தீவ்ரதீவ்ர
இதி |

ஏவம் லோபோ⁴ நவவிதா⁴ஸ்ததா² க்ரோத⁴மோஹாவிதி தத்பூர்வா க்ரு²தா ஹிம்ஸா
ஸப்தவிம்ஸதிபே⁴தா³ ப⁴வதி | ததா² காரிதாநுமோதி³தா சேத்யேகாஸீதிபே⁴தா³
ஹிம்ஸா ப⁴வதி | ஏவமந்ரு²தாதி³ஷ்வபி யோஜ்யம் |

இத்த²ம்பூ⁴தா விதர்கா து:³க²ம் நரகாதி³கம், அஜ்ஞாநம் ஸ்தா²வராதி³பா⁴வம்,
ப்ராந்திஸம்ஸயரூபம் ச அநந்தம் ப²லம் ப்ரயச்ச²ந்தீதி ப்ரதிபக்ஷாணம்
விதர்கஸுத்ருணம் பா⁴வநமித்யர்த:² |

அநேந பா⁴வநேந தத்³தா⁴நே ஸதி நிர்விக்⁴நா யமாத³ய: ஸித்⁴யந்தி | தத்ஸித்³தௌ⁴
சித்தபரிகர்மத்³வாரா கைவல்யம் ஸித்⁴யதீத்யபி⁴ஸந்தி:⁴ || 2.34 ||

அது⁴நா யமாதீ³நாம் ஸித்³தி⁴ஸுசிசகமவாந்தரப²லம் க்ரமேண த³ர்ஸயதி -

2.35. அஹிம்ஸாப்ரதிஷ்டா²யாம் தத்ஸந்நிதௌ⁴ வைரத்யாக:³

2.35. அஹிம்ஸா-ப்ரதிஷ்டா²யாம் தத்-ஸந்நிதௌ⁴ வைரத்யாக:³ (த்யாக³)(வைர) ||

2.35 ||

ஸத்யஹிம்ஸாஸ்தை²ர்யே, தஸ்யாஹிம்ஸகஸ்ய யோகி³தௌ⁴ரேயஸ்ய ஸந்திதௌ⁴
ஸ்வபா⁴வவிருத்³தா⁴நாம் கோ³வ்யாக்⁴ராத்³நாமபி வைரத்யாகோ³ ப⁴வதீத்யர்த:² |
ஏததே³வாபி⁴ப்ரேயோக்தம் வாஸிஷ்டே² - “மாதா⁴வ பரம் யாந்தி விஷமாணி ம்ரு³தா³நி
ச | விஸ்வாஸமிஹ பூ⁴தாநி ஸர்வாணி ஸமஸாலிநி” இதி || 2.35 ||

2.36. ஸத்யப்ரதிஷ்டா²யாம் க்ரியாப²லாஸ்ரயத்வம்

2.36. ஸத்ய-ப்ரதிஷ்டா²யாம் க்ரியா-ப²ல-ஆஸ்ரயத்வம் || 2.36 ||

க்ரியா த⁴ர்மாத⁴ர்மரூபா, தஸ்யா: ப²லம் ஸ்வர்கா³தி³கம்; தயோராஸ்ரயோ
வாங்மாத்ரேண தா³தா, தஸ்ய பா⁴வஸ்தத்த்வம் | யோகி³ந: ஸ்வர்கா³தி³ப²லதா³த்ரு²த்வம்
வாங்மாத்ரேண ஸித்⁴யதீத்யர்த:² || 2.36 ||

2.37. அஸ்தேயப்ரதிஷ்டா²யாம் ஸர்வரத்நோபஸ்தா²நம்

2.37. அஸ்தேய-ப்ரதிஷ்டா²யாம் ஸர்வ-ரத்ந-உபஸ்தா²நம் || 2.37 ||

தி³வ்யாநி ரத்நாநி யோகி³ந: புரத உபஸ்தி²தாநி ப⁴வந்தீத்யர்த:² || 2.37 ||

2.38. ப்³ரஹ்மசர்யப்ரதிஷ்டா²யாம் வீர்யலாப:⁴

2.38. ப்³ரஹ்மசர்ய-ப்ரதிஷ்டா²யாம் வீர்யலாப:⁴ || 2.38 ||

வீர்யநிரோதோ⁴ ஹி ப்³ரஹ்மசர்யம் | தத்ஸித்³தௌ⁴ நிரதிஸ்யம் ஸாமர்த்²யம் ப⁴வதி
| நிரதிஸ்யஸாமர்த்²யஸாலிநா யோகி³நா க்ரு²த: ஸிஷ்யேஷு⁴பதே³ஸ: ஸத்³ய: ப²லதீதி
பா⁴வ: || 2.38 ||

2.39. அபரிக்³ரஹஸ்தை²ர்யே ஜந்மகத²ந்தாஸம்போ³த:⁴

2.39. அபரிக்³ரஹ-ஸ்தை²ர்யே ஜந்ம-கத²ந்தா-ஸம்போ³த:⁴ || 2.39 ||

கத²மித்யஸ்ய பா⁴வ: கத²ந்தா, ஜந்மநி கத²ந்தா தஸ்யா: ஸம்போ³த:⁴ ஸாக்ஷாத்கார:,
பூர்வஜந்மநி கோ³ஹம் கீத்³ரு³ஸோ⁴திஷ்ட²ம் கிம் கார்யமகரவமிதி ஜிஜ்ஞாஸாயாம்
ஸர்வமநேந யோகி³நா ஸம்யக்³ஜ்ஞாயத இத்யர்த:² || 2.39 ||

இத்த²ம் யமஸித்³தீ⁴ரபி⁴தா⁴ய அது⁴நா நியமஸித்³தீ⁴: க்ரமேணாபி⁴த³தா⁴தி -

2.40. ஸௌசாத்ஸ்வாங்க³ஜுகு³ப்ஸா பரைரஸம்ஸர்க:³

2.40. ஸௌசாத் ஸ்வாங்க³-ஜுகு³ப்ஸா பரை:-அஸம்ஸர்க:³ || 2.40 ||

ஸௌசமாசரதோ யோகி³ந: ஸ்வாங்கே³ ஸூத்³தி⁴மபஸ்யதோ ஜுகு³ப்ஸா ப⁴வதி
| அஸூசிஸ்வபா⁴வோ⁴யம் காய: | அதஸ்தஸமிந்நவபி⁴ஸ்சி²த்³ரைந்நிரந்தரம்

ஸ்ரவத்ஸு மலேஷு ரோமகூபரஸங்க²யாதை: ஸ்விந்நே கா³த்ரே கோ
நாமாகே²தே³ந ப்ரகூலயிதும் ஸக்நுயாத் ? தது³க்தம் - “நவச்சி²த்³ரக்ரு²தா
தே³ஹா: ஸ்ரவந்தி க⁴டிகா இவ | பா³ஹ்யஸௌசைந ஸா⁴யந்தி நாந்த:
ஸௌசம் து வித்³யதே” இதி | ஏவம் ஸ்வகாயே ஜுகு³ப்ஸாவத: பரகாயா
ஏதாத்³ரு²ஸா இதி தோ³ஷத³ர்ஸிநஸ்தை: ஸம்ஸர்கோ³ ந கதா³சித³பி ப⁴வதி | யதி³
ஸ்வகாயது³ர்³நதே⁴ந ஜுகு³ப்ஸா ந ஸ்யாத்கிம் நாமைதஸ்ய நிர்வேத³காரணம்
ப⁴வேத் ? தது³க்தம் - “ஸ்வதே³ஹாஸாசிக³நதே⁴ந ந விரஜ்யேத ய: புமாந் |
விராக³காரணம் தஸ்ய கிமந்யது³பதி³ஸ்யதே” இதி || 2.40 ||

ஸம்ப்ரத்யந்த: ஸௌசஸித்³தி⁴மாஹ -

2.41. ஸத்த்வஸா³தி⁴ஸௌமநஸ்யைகாக்³ர்யேந்த்³ரியஜயாத்மத³ர்ஸநயோக்³யத்வாநி
ச

2.41. (ஸத்த்வ-ஸா³தி⁴)-ஸௌமநஸ்ய-ஏகாக்³ர்ய-(இந்த்³ரிய-ஜய)-(ஆத்ம-த³ர்ஸந)-
யோக்³யத்வாநி ச || 2.41 ||

ஸத்த்வஸ்ய பு³த்³தே⁴ரஸூயேர்ஷ்யாதி³மலநிவ்ருத்தி: ஸா³தி⁴:⁴, தத: ஸௌமநஸ்யம்
ஸத்த்வோத்கர்ஷ:, தத ஜகாக்³ர்யம் நைஸ்சல்யம், ததோ பா³ஹ்யேந்த்³ரியஜய:,
தத ஆத்மத³ர்ஸநயோக்³யத்வம் புருஷஸாக்ஷாத்காரார்ஹத்வம், தாந்யேதாநி
பரஸ்பரஹேதுஹேதுமத்³பா⁴வேந ஸௌசாத்³ப⁴வந்தீத்யர்த:² || 2.41 ||

2.42. ஸந்தோஷாத்³நுத்தமஸுக²லாப:⁴

2.42. ஸந்தோஷாத்³-அநுத்தம:-ஸுக²-லாப:⁴ || 2.42 ||

ஸந்துஷ்டஸ்ய யோகி³ந: ஸத்த்வோத்கர்ஷாத்³ந்தர்நிரதிஸ்யம் ஸுக²மாவிர்ப⁴வதி |
ந கேவலமேவம்; ப்ரத்யுத வைஷயிகம் ஸுக²ம் விஷமிவ ப்ரதிகூலம் ப⁴வதீத்யர்த:²
| தது³க்தம் - “ஸந்தோஷாம்ருதபாநேந யே ஸாந்தாஸ்த்ரு³ப்திமாக்³தா: |
போ⁴க³ஹீரதுலா தேஷாமேஷா ப்ரதிவிஷாயதே” இதி || 2.42 ||

2.43. காயேந்த்³ரியஸித்³தி⁴ரஸா³தி⁴க்ஷயாத் தபஸ:

2.43. காய-இந்த்³ரிய-ஸித்³தி⁴:⁴-ஸா³தி⁴:⁴-க்ஷயாத் தபஸ: || 2.43 ||

ஸ்வத⁴ர்மக்ரு³ச்ச²ராதி³நா க்லேஸபாபக்ஷயாத்காயஸ்யாணிமாதி³ஸித்³தி⁴:⁴,
இந்த்³ரியாணம் ச ஸூக்ஷ்மவ்யவஹிதப்ரக்ரு³ஷ்டார்த்²க்³ராஹித்வஸித்³தி⁴ர்³ப⁴வதீத்யர்த:²
|| 2.43 ||

2.44. ஸ்வாத்⁴யாயாதி³ஷ்டதே³வதாஸம்ப்ரயோக:³

2.44. ஸ்வாத்யாயாத்-(இஷ்ட-தே³வதா)-ஸம்ப்ரயோக:³ || 2.44 ||

அபி⁴மதமந்த்ரஜபாத³பி⁴மததே³வதாயா: ஸம்பா⁴ஷ்ணாதி³கம் ஸித்⁴யதீத்யர்த:² || 2.44 ||

2.45. ஸமாதி⁴ஸித்³தி⁴ஈஸ்வரப்ரணிதா⁴நாத்

2.45. ஸமாதி⁴-ஸித்³தி:⁴-(ஈஸ்வர-ப்ரணிதா⁴நாத்) || 2.45 ||

ஈஸ்வரே அகாமநயா ஸகலகர்மஸமர்ப்ணாத்ஸமாதி⁴ஸித்³தி:⁴ | ஸமாதி⁴ஸ்சித்தஸ்ய ஸமாதா⁴நம் ப்ரஸாத³ இதி யாவத் || 2.45 ||

இத்த²ம் ஸாவாந்தரப²லாந்யமநியமாந்நிரூப்ய க்ரமப்ராப்தமாஸநம் தத்ஸாத⁴நம் தத்ப²லம் ச தாவதா³ஹ -

2.46. ஸ்தி²ரஸுக²மாஸநம்

2.46. ஸ்தி²ர-ஸுக²ம் ஆஸநம் || 2.46 ||

பத்³மஸ்வஸ்திகாதி³நா யாத்³ரு'ஸேந தே³ஹஸ்தா²பநேந யஸ்ய புருஷஸ்யாவயவவ்யதா²நுத்பத், ஸுக²ம் தே³ஹசலநராஹித்யலக்ஷணம் ஸ்தை²ர்யம் ச ஸம்பத்³யதே, ததே³வ முக்²யமாஸநம் | பத்³மாஸநாதி³ஸ்வரூபம் து யாஜ்ஞவல்க்யேந நிரூபிதம் - “ஊர்வோருபரி விப்ரேந்த்³ர க்ருத்வா பாத³தலே ஸாபே⁴ | அங்கு³ஷ்டௌ² ச நிபத்³நீயாத்³த⁴ஸ்தாப்யாம் வ்யுத்க்ரமேண து | பத்³மாஸநம் ப⁴வேதே³தத்ஸர்வேஷாமபி⁴பூஜித இத்யாதி³நா || 2.46 ||

2.47. ப்ரயத்நஸைதி²ல்யாநந்தஸமாபத்திப்⁴யாம்

2.47. ப்ரயத்ந-ஸைதி²ல்ய-அநந்த-ஸமாபத்திப்⁴யாம் || 2.47 ||

தஸ்ய ச ப்ரயத்நஸைதி²ல்யம் லௌகிக உபாய: | க³மநக்³ரு'ஹக்ரு'த்யதீர்த²ஸ்தாநாதி³விஷயே ய: ப்ரயத்நோ மாநஸ உத்ஸாஹஸ்தஸ்ய சைதி²ல்யம் | அந்யதா² உத்ஸாஹோ ப்லாத்³தே³ஹமுத்தா²ப்ய யத்ர காபி ப்ரேரயதி | ப்ணஸஹஸ்ரேண த⁴ரணீம் தா⁴ரயித்வா ஸ்தை²ர்யேணவஸ்தி²தோ யோ⁵யமநந்த: ஸ ஏவாஹமஸ்மீதி த்யாநம் சித்தஸ்யாநந்தே ஸமாபத்தி: | தயா யதோ²க்தாஸநஸம்பாத³கமத்³ரு'ஷ்டம் நிஷ்பத்³யதே | அதஸ்தாப்யாமாஸநம் ஸித்⁴யதீத்யர்த:² || 2.47 ||

2.48. ததோ த்³வந்த்³வாநபி⁴கா⁴த:

2.48. ததோ த்³வந்த்³வ-அநபி⁴கா⁴த: || 2.48 ||

ஸித்³தே⁴ சாஸநே ஸீதோஷ்ணஸுக²து:³க²மாநாவமாநாதி³த்³வந்த்³வைர்யதா²பூர்வம் நாபி⁴ஹந்யத இத்யர்த:² || 2.48 ||

அதா²ஸநாநந்தரபா⁴விநம் ப்ராணயாமமாஹ -

2.49. தஸ்மிந்ஸதி ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸயோர்க³திவிச்சே²த:³ ப்ராணயாம:

2.49. தஸ்மிந்-ஸதி ஸ்வாஸ-ப்ரஸ்வாஸயோ:-க³தி-விச்சே²த:~³ ப்ராணயாம: || 2.49 ||

தஸ்மிந்நாஸநஸ்தை²ர்யே ஸதி ப்ராணயாம: ப்ரதிஷ்டி²தோ ப⁴வதி | ஸ ச
ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸயோர்க³திவிச்சே²த³ரூப: | தத்ர ஸ்வாஸோ நாம பா³ஹ்யஸ்ய
வாயோரந்தராநயநம் | ப்ரஸ்வாஸ: புந: கௌஷ்ட²யஸ்ய வா யோர்நி:ஸரணம் |
தயோருப⁴யோரபி ஸஞ்சரணபா⁴வ: ப்ராணயாம: |

நநு நேத³ம் ப்ராணயாமஸாமாந்யலக்ஷணம், தத்³விஸேஷேஷு ரேசகபூரககும்ப⁴கப்ரகாரேஷு
தத்³நுக³தேரயோகா³தி³தி சேத், நைஷ தோ³ஷ:;

ஸர்வத்ராபி ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸயோர்க³திவிச்சே²த³ஸம்ப⁴வாத் | ததா² ஹி -
கௌஷ்ட²யஸ்ய வாயோர்நிர்க³மநம் ரேசக:, ய: ப்ரஸ்வாஸரூப: | பா³ஹ்யஸ்ய
வாயோரந்தர்தா⁴ரணம் பூரக:, ய: ஸ்வாஸரூப: | அந்த: ஸ்தம்ப⁴வ்ருத்தி: கும்ப⁴க:,
யஸ்மிஞ்ஜலமிவ கும்பே⁴ நிஸ்சலதயா ப்ராணாக்²யோ வாயுரவஸ்தா²ப்யதே |
தத்ர ஸர்வத்ர ஸ்வாஸப்ரஸ்வாஸயோர்க³திவிச்சே²தோ³ஸ்த்யேவேதி நாஸ்தி
ஸங்காவகாஸ: |

நநு கும்ப⁴கே க³த்யபா⁴வே⁵பி ரேசகபூரகயோருச்ச²வாஸநிஸ்வாஸக³தீ வித்³யேதே
இதி சேத், நைஷ தோ³ஷ:; அதி⁴கமாத்ராப்⁴யாஸேந ஸ்வபா⁴வஸித்³தா⁴யா:
ஸம்ப்ராணக³தேர்விச்சே²த³ஸம்ப⁴வாத் || 2.49 ||

தமேவாப்⁴யாஸமாஹ -

2.50. பா³ஹ்யாப்⁴யந்தரஸ்தம்ப⁴வ்ருத்தி³ர்தே³ஸகாலஸங்க்²யாபி:⁴ பரித்³ருஷ்டோ
தீ³ர்க⁴-ஸுலக்ஷம:

2.50. பா³ஹ்ய-அப்⁴யந்தர-ஸ்தம்ப⁴-வ்ருத்தி:-தே³ஸ-கால-ஸங்க்²யாபி:⁴ பரித்³ருஷ்ட:
தீ³ர்க⁴-ஸுலக்ஷம: || 2.50 ||

ரேசகோ பா³ஹ்யவ்ருத்தி:, பூரக ஆப்⁴யந்தரவ்ருத்தி:, கும்ப⁴க: ஸ்தம்ப⁴வ்ருத்தி: |
தத்ரைகைகோ தே³ஸாதி³பி:⁴ பரீக்ஷணீய: | தத்³யதா² -

ஸ்வபா⁴வஸித்³தே⁴ ரேசகே ஹ்ருத்³யாந்நிர்க³த்ய நாஸாக³ரஸம்முகே² த்³வாத³ஸாங்கு³லப்யந்த
த்³வாத³ஸாங்கு³லப்யந்தம் ஸ்வாஸ: ஸமாப்யதே | அப்⁴யாஸேந து க்ரமேண
நாபீராதா⁴ராத்³வா நிர்க³த்ய சதுர்விம்ஸத்யங்கு³லப்யந்தே ஷட்த்ரிம்ஸதங்கு³லப்யந்தே
வா ஸமாப்யதே | தத்ர ச ரேசகப்ரயத்நாதிஸ்யே ஸதி நாப்⁴யாதி³ப்ரதே³ஸகோபேண

தந்நிஸ்³சேதும் ஸக்யம் | ப³ஹிஸ்து ஸுலக்ஷமம் தூலம் த்⁴ருத்வா தச்சாலநேந
நிஸ்³சேதவ்யம் | ஸேயம் தே³ஸபரீக்ஷா |

ரேசககாலே ப்ராணஸ்யாவ்ருத்தயோ த³ஸ விம்ஸதிஸ்த்ரிம்ஸதி³த்யாதி³பி:⁴
காலபரீக்ஷா |

அஸ்மிந்மாஸே ப்ரதிதி³நம் த³ஸ ரேசகா ஆகா³மிமாஸே விம்ஸதிருத்தரமாஸே
த்ரிம்ஸதி³த்யாதி³பி:⁴ ஸங்க²யாபரீக்ஷா |

ஏவம் பூரகே⁵பி யோஜநீயம் | யத்³யபி கும்ப⁴கே தே³ஸவ்யாப்திவிஸேஷோ
நாவக³ம்யதே, ததா²பி காலஸங்க²யாவ்யாப்திரவக³ம்யத ஏவ |

யதா² க⁴நீபூ⁴தஸ்தூலபிண்ட:³ ப்ரஸார்யமாணே தீ³ர்கோ⁴ விரலதயா ஸுலக்ஷமஸ்ச
ப⁴வதி, ததா² ப்ராணே⁵பி தே³ஸகாலஸங்க²யாபி⁴ரப்யஸ்யமாநோ தீ³ர்கோ⁴
து³ர்லக்ஷதயா ஸுலக்ஷமஸ்ச ஸம்பத்³யத இத்யர்த:² || 2.50 ||

அத² ரேசகாதி³ப்யஸ்த்ரிப்யோ⁵ந்யம் ப்ரகாரமாஹ -

2.51. பா³ஹ்யாப்யந்தரவிஷயாக்ஷேபீ சதுர்த:²

2.51. பா³ஹ்ய-அப்யந்தர-விஷய-ஆக்ஷேபீ சதுர்த:² || 2.51 ||

யதா²ஸக்தி வாயும் விரேச்யாநந்தரம் க்ரியமாணே ப³ஹி:கும்ப⁴க: | யதா²ஸக்தி
வாயுமபூர்யாநந்தரம் க்ரியமாணே⁵ந்த:கும்ப⁴க: | ரேசகபூரகாவநாத்³ருத்த்ய
கேவலகும்ப⁴கோ⁵ப்யஸ்யமாந: பூர்வத்ரயாபேக்ஷயா சதுர்தோ² ப⁴வதி |

நித்³ராதந்த்³ராதி³தோ³ஷயுக்தாநாம் ரேசகாதி³த்ரயம், தத்³ரஹிதாநாம் சதுர்த² இதி
விவேக: || 2.51 ||

அத² ப்ராணயாமப²லமாஹ -

2.52. தத: க்ஷீயதே ப்ரகாஸாவரணம்

2.52. தத: க்ஷீயதே ப்ரகாஸ-ஆவரணம் || 2.52 ||

ப்ரகாஸஸ்ய ஸத்த்வஸ்யாவரணம் தமோ நித்³ராலஸ்யாதி³ஹேது:, தஸ்ய க்ஷயோ
ப⁴வதீத்யர்த:² || 2.52 ||

ப²லாந்தரமாஹ -

2.53. தா⁴ரணயோக³யதா மநஸ:

2.53. தா⁴ரண-யோக³யதா மநஸ: || 2.53 ||

ப²லாந்தரமாஹ - தா⁴ரணஸு ச யோக³யதா மநஸ: || 53 || ஆதா⁴ரநாபி⁴சக்ரஹ்ருத்³யப⁴ருமத்⁴
சித்தஸ்யாவஸ்தா²நம் தா⁴ரண | தத்³ர ப்ராணயாமேந ரஜோகு³ணகார்யாச்சாஞ்சல்யாத்

தமோகு³ணகார்யாதா³லஸ்யாதே³ஸ்ச நிவாரிதம் மனோ யோக³யம் ப⁴வதீத்யர்த:² ||
2.53 ||

அத² க்ரமப்ராப்தம் ப்ரத்யாஹாரமாஹ -

2.54. ஸ்வஸ்வவிஷயாஸம்ப்ரயோகே³ சித்தஸ்வரூபாநுகார இவேந்த³ரியாணம்
ப்ரத்யாஹார:

2.54. ஸ்வ-விஷய-அஸம்ப்ரயோகே³ சித்தஸ்வரூபாநுகார இவ-இந்த³ரியாணம்
ப்ரத்யாஹார: || 2.54 ||

ஸப்³த³ஸ்பர்ஸரூபரஸக³ந்தா⁴தி³விஷயேப்⁴யோ நிவர்திதா: ஸ்ரோத்ராத³யஸ்சித்தஸ்வரூபமநுகுர்
இத்யர்த:² || 2.54 ||

ப்ரத்யாஹாரப²லமாஹ -

2.55. தத: பரமா வஸ்யதேந்த³ரியாணம்

2.55. தத: பரமா வஸ்யதா-இந்த³ரியாணம் || 2.55 ||

இந்த³ரியாணமதிசஞ்சலாநாம் பரமா வஸ்யதா நிஸ்சலதா, விஷயேஷ்வத்யந்தமப்ரஸர
இதி யாவத் || 2.55 ||

இதி ஸ்ரீமத்பதஞ்ஜலிப்ரணீதே யோக³ஸாஸ்த்ரே யோக³ஸுதா⁴கராபி⁴தா⁴யாம்
வ்ருத்தௌ ஸாத⁴நபாத:³ ஸமாப்த: ||

3. விபூ⁴திபாத:³ |

யதா³ராத⁴நத: ஸித்³தா:⁴ ஸித்³தீ⁴ரஷ்டாவவாப்நுவந் |

தம்பாயதமோபா⁴நுமுமாபதிமுபாஸ்மஹே ||

இத்த²ம் பூர்வஸ்மிந்பாதே³ ஸமாதி⁴பரிபந்தி²க்லேஸதநாகரணர்த²ம் ஸமாதி⁴பா⁴வநார்த²ம்
ச ப்ரு²த²க்கரியாயோக³ம் க்லேஸதந்முலகர்மதத்³விபாகதத்ப²லஜாத்யாதீ³நாம்
து:³க²த்வேந ஹேயத்வம் ஹேயஹேதும் தத்³தா⁴நம் கைவல்யம் தது³பாயபூ⁴தாம்
புருஷக்²யாதிம் தத்ஸாத⁴நம் யமாதி³பஞ்சகம் ப³ஹிரங்க³ம் ச அபி⁴தா⁴ய,
அதா²து⁴நா தா⁴ரணாதி³த்ரயமந்தரங்க³ம் ஸம்யமபத³வாச்ச்யம் தத்³வாந்தரப²லவிபூ⁴திஜாதம்
ச ஆசக்ஷாண: ப்ரத²மம் தா⁴ரணம் லக்ஷயதி -

3.1. தே³ஸப³ந்த⁴ஸ்சித்தஸ்ய தா⁴ரண

3.1. (தே³ஸ-ப³ந்த:⁴)-ஸ்சித்தஸ்ய தா⁴ரண || 3.1 ||

ஆதா⁴ராதி³தே³ஸா அத⁴ஸ்தாத³பி⁴ஹிதா: | தத்ராத்த்மநி வா சித்தஸ்ய ப³ந்த:⁴
ஸ்தா²பநம் தா⁴ரணேத்யுச்சயதே | தது³க்தம் யோக³யாஜ்ஞவல்க்யே

- “யமாதி³கு³ணயுக்தஸ்ய மநஸ: ஸ்தி²திராத்த்மநி |

தா⁴ரணேத்யுச்சயதே ஸத்³பி⁴ர்யோக³ஸாஸ்த்ரவிஸாரதை:³” இதி || 3.1 ||

தத்ஸாத⁴யம் த்⁴யாநம் லக்ஷயதி -

3.2. தத்ர ப்ரத்யயைகதாநதா த்⁴யாநம்

3.2. தத்ர ப்ரத்யய-ஏகதாநதா த்⁴யாநம் || 3.2 ||

தத்ர யதே²க்ததே³ஸே ப்ரத்யயஸ்யைகதாநதா ஏகவிஷயப்ரவாஹ:; ஸ ச விச்சி²த்ய
விச்சி²த்ய ஜாயமானோ த்⁴யாநம் ப⁴வதி | தது³க்தம் -

“விலாப்ய விக்ரு⁴தில் க்ரு⁴த்ஸநாம் ஸம்ப⁴வ்யத்யயக்ரமாத் | பரிஸிஷ்டம் ச
ஸந்மாத்ரம் சிதா³நந்த³ம் விசிந்தயேத்” இதி || 3.2 ||

த்⁴யாநப்ரகர்ஷாத்ஸந்தத ஏகவிஷயப்ரவாஹ: ஸமாதி:⁴; தம் லக்ஷயதி -

3.3. ததே³வார்த²மாத்ரநிர்பா⁴ஸம் ஸ்வரூபஸூந்யமிவ ஸமாதி:⁴

3.3. தத்³ (தத்)-ஏவ-அர்த²-மாத்ர-நிர்பா⁴ஸம் (ஸ்வரூப-ஸூந்யம்)-இவ ஸமாதி:⁴ || 3.3
||

ததே³வ த்⁴யாநமேவ த்⁴யேயைககோ³சரதயா நிர்பா⁴ஸமாநம் த்⁴யாநஸ்வரூபஸூந்யமிவ
ஸ்தி²தம் ஸமாதி⁴ர்ப⁴வதி | தது³க்தம் -

“ப்³ரஹ்மாகாரமநோவ்ருத்திப்ரவாஹோ⁵ஹங்க்ரு⁴தில் விநா | ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதி:⁴
ஸ்யாத³த்⁴யாநாப்⁴யாஸப்ரகர்ஷத:” இதி |

நாத்ராங்கா³ங்கி³நோரத்யந்தாபே⁴த:³ ஸங்கநீய:; ஈஷத்³பே⁴த³ஸ்ய வித்³யமாநத்வாத்
| ததா² ஹி - கர்த்ரு⁴க்ரணாநுஸந்தா⁴நபுர:ஸரம் ஜாயமான: ப்ரத்யயோ த்⁴யாநம்
| தது³த்கர்ஷாத்கர்த்ரு⁴க்ரணாநுஸந்தா⁴நமந்தரேணவ த்⁴யேயமாத்ரகோ³சரதயா
நிர்பா⁴ஸமாந: ஸமாதி:⁴ |

ஸ ஏவ அபரவைராக்³யபுர:ஸரமாத³ரநைரந்தர்யதீ³ர்க⁴காலாஸேவிதோ நிரஸ்தரஜஸ்தமோலேஸ
ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதி⁴ர்ப⁴வதி |

பரவைராக்³யபூர்வகநிரோத⁴ப்ரயத்நேந தஸ்யாபி நிரோதே⁴ ஸர்வவ்ருத்திநிரோதா⁴ந்நிர்ப³ஜ:

ஸமாதி⁴ர்ப⁴வதி | தது³க்தம் - “மநஸோ வ்ருத்திஸூந்யஸ்ய ப்³ரஹ்மாகாரதயா
ஸ்தி²தி: | யாஸம்ப்ரஜ்ஞாதநாமாஸௌ ஸமாதி⁴ரபி⁴தீ⁴யதே” இத்யேஷ விபா⁴கோ³
த³ரஷ்டவ்ய: || 3.3 ||

இத்த²ம் பூர்வபாதோ³த்³தி³ஷ்டம் தா⁴ரணாதி³த்ரயம் வ்யாக்²யாய தஸ்ய வ்யவஹாரலாக⁴வாய
ஸம்யமஸம்ஜ்ஞாமாஹ -

3.4. த்ரயமேகத்ர ஸம்யம: ||

3.4. த்ரயம்-ஏகத்ர ஸம்யம: || 3.4 ||

ஏகவிஷயம் தா⁴ரணாதி³த்ரயம் ஸம்யமஸம்ஜ்ஞம் ப⁴வதீத்யர்த:² || 3.4 ||

தத: கிம் ? அத ஆஹ -

3.5. தஜ்ஜயாத்ப்ரஜ்ஞாலோக:

3.5. தத்³ (தத்)-ஜயாத்-ப்ரஜ்ஞா-லோக: || 3.5 ||

தஸ்ய ஸம்யமஸ்ய ஜயாத்ஸதை²ர்யாத்ஸமாதி⁴ப்ரஜ்ஞாயா ஆலோக: ரு³தம்ப⁴ரத்வம்
ப⁴வதீத்யர்த:² || 3.5 ||

நநு க்வ விநியுக்த: ப்ரஜ்ஞாலோக: ப²லம் ப்ரஸுத இத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

3.6. தஸ்ய பூ⁴மிஷு விநியோக:³

3.6. தஸ்ய பூ⁴மிஷு விநியோக:³ || 3.6 ||

பூர்வோக்தஸவிதர்க்நிர்விதர்கஸவிசாரநிர்விசாராதி³பூ⁴மிஷு ஸம்யமஸ்ய
விநியோக:³ கர்தவ்ய: | தத்ர விநியுக்த: ஸம்யம: பூர்வபூர்வபூ⁴மிஜயேநோத்தரபூ⁴மேர்நிர்விசாராபி
வையாரத்³யே⁵நவத்³யாத்³யாத்மக்²யாதிமுத்பாத³ய ஸத்³பூ⁴தார்த²ப்ரத்³யோதநரூபாம்
ஸமாதி⁴ப்ரஜ்ஞாமுத்பாத³யதீதி தாத்பர்யார்த:² || 3.6 ||

அத ஏவ ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸமாதி⁴ப்ரஜ்ஞாயா தா⁴ரணாதி³த்ரயமந்தரங்க³மித்யாஹ-

3.7. த்ரயமந்தரங்க³ம் பூர்வேப⁴ய:

3.7. த்ரயம்-அந்தரங்க³ம் பூர்வேப⁴ய: || 3.7 ||

பூர்வோக்தா: பஞ்ச யமாத³ய: ஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்ய ப்ரதிப³ந்த⁴கப்ரத்யக்ஷகா³த்ரப்ராணாதி³மலப்ரக்ஷ
ப³ஹிரங்கா³ணி தேப⁴யஸ்சித்தவிஷயதயா ஸஜாதீயத்வாத்³தா⁴ரணாதி³த்ரயமந்தரங்க³மித்யர்த:²
|| 3.7 ||

தத³ப்யஸம்ப்ரஜ்ஞாதஸ்யாவ்ரு³த்திகஸ்ய விஜாதீயத்வாத்³ப³ஹிரங்க³மித்யாஹ -

3.8. தத³பி ப³ஹிரங்க³ம் நிர்பீ³ஜஸ்ய

3.8. தத³ (தத்)-அபி ப³ஹிரங்க³ம் நிர்பீ³ஜஸ்ய || 3.8 ||

விஜாதீயத்வே⁵பி ஸம்பர்ஜ்ஞாதப்ரஜ்ஞோத்பாத³நத்³வாரோபகாரிதயா ப³ஹிரங்க³த்வமவிருத்³த

l ததே³வோபகாரித்வமத³ஸ்தாத³ஸுதர்யத்ஸுதர்கார:

- “ஸ்ரத்³தா⁴வீர்யஸ்ம்ரு⁴திஸுமாதி⁴ப்ரஜ்ஞாபூர்வக இதரேஷாம்” இதி || 3.8 ||

நநு “தத³பி ப³ஹிரங்க³ம் நிர்ப³ஜஸ்ய” இதுயுக்தம் l கோ⁵ஸௌ நிர்ப³ஜ:

ஸமாதி⁴ரித்யபேக்ஷாயாமாஹ -

3.9. வ்யுத்தா²நநிரோத⁴ஸம்ஸ்காரயோரபி⁴ப⁴வப்ராதூ³ர்பா⁴வௌ நிரோத⁴லக்ஷணசித்தாந்வயோ
நிரோத⁴பரிணம:

3.9. வ்யுத்தா²ந-நிரோத⁴-ஸம்ஸ்காரயோ:-அபி⁴ப⁴வ-ப்ராதூ³ர்பா⁴வௌ நிரோத⁴-லக்ஷண-
சித்த-அந்வய: நிரோத⁴-பரிணம: || 3.9 ||

வ்யுத்தா²நஸம்ஸ்காரா: ஸமாதி⁴விரோதி⁴ந: l தே ச நிரோத⁴ஹேதுநா யோகி³ப்ரயத்நேந
ப்ரதிதி³நம் ப்ரதிக்ஷணம் ச அபி⁴பூ⁴யந்தே, தத்³விரோதி⁴நஸ்ச நிரோத⁴ஸம்ஸ்காரா:
ப்ராதூ³ர்பா⁴வந்தி l ததா² ஸதி நிரோத⁴ ஏகைகஸ்மிந்க்ஷணே சித்தமநுக³ச்ச²தி l
ஸோ⁵யமீத்³ரு⁴ஸஸ்சித்தஸ்ய நிரோத⁴பரிணமோ நிர்ப³ஜ: ஸமாதி⁴ர்பா⁴வதி || 3.9 ||

நநு “ப்ரதிக்ஷணம் பரிணமிநோ ஹி பா⁴வா ரு⁴தே சிதிஸக்தே:” இதி ந்யாயேந சித்தஸ்ய
ஸர்வதா³ பரிணமப்ரவாஹோ வக்தவ்ய:; தத்ர வ்யுத்தி²தசித்தஸ்ய வ்ருத்திப்ரவாஹ:
ஸ்ப²ட:; நிருத்³த⁴சித்தஸ்ய து கத²மித்யாஸங்க்யோத்தரமாஹ -

3.10. தஸ்ய ப்ரஸாந்தவாஹிதா ஸம்ஸ்காராத்

3.10. தஸ்ய (ப்ரஸாந்த-வாஹிதா)ஸம்ஸ்காராத் || 3.10 ||

யதா² ஸமிதா³ஜ்யாஹுதிப்ரக்ஷேபே வஹ்நிருத்தரோத்தரவ்ருத்த³யா ப்ரஜ்வலதி,
ஸமிதா³தி³ப்ரக்ஷயே ப்ரத²மக்ஷணே கிஞ்சிச்சா²ம்யதி, உத்தரோத்தரக்ஷணே
ஸாந்திர்வர்த⁴தே; ததா² நிருத்³த⁴சித்தஸ்யோத்தரோத்தராதிக்³ம் ப்ரஸம: ப்ரவஹதி
l தத்ர பூர்வபூர்வப்ரஸமஜநிதஸம்ஸ்கார ஏவோத்தரோத்தரப்ரஸமஸ்ய காரணமித்யத:
ப்ரஸமப்ரவாஹஸம்ப⁴வாந்ந கோ⁵பி தோ³ஷ இதி பா⁴வ: || 3.10 ||

இத்த²ம் நிரோத⁴பரிணமரூபம் நிர்ப³ஜஸமாதி⁴மபி⁴தா⁴ய ஸம்பர்ஜ்ஞாதஸமாதி⁴பரிணமமபி⁴தா⁴

-

3.11. ஸர்வார்த²தைகாக்³ரதயோ: க்ஷயோத³யௌ சித்தஸ்ய ஸமாதி⁴பரிணம:

3.11. ஸர்வார்த²தா-ஏகாக்³ரதயோ: (ஏகாக்³ரதா)க்ஷய-உத³யௌ (உத³ய)சித்தஸ்ய
(ஸமாதி⁴-பரிணம:) || 3.11 ||

ரஜோகு³ணேந சால்யமாநம் சித்தம் க்ரமேண ஸர்வாந்பதா³ர்தா²ந்³ரு³ஹ்ணாதி |
தஸ்ய ரஜோகு³ணஸ்ய நிரோதா⁴ய க்ரியமாணேந யோகி³ந: ப்ரயத்நவிஸேஷேண தி³நே
தி³நே ஸர்வார்த²தா க்ஷயதே, ஏகாக்³ரதா சோதே³தி | தாத்³ரு³ஸசித்தஸ்ய பரிணாம:
ஸமாதி⁴ரித்யுச்யதே || 3.11 ||

நநு கேயமேகாக்³ரதேத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

3.12. ஸாந்தோதி³தௌ துல்யப்ரத்யயௌ சித்தஸ்யைகாக்³ரதாபரிணாம:

3.12. (ஸாந்த-உதி³தௌ)துல்ய-ப்ரத்யயௌ சித்தஸ்ய-ஏகாக்³ரதா-பரிணாம: || 3.12 ||

ஸாந்தோ⁵தீத:, உதி³தோ வர்தமாந:, ப்ரத்யயஸ்சித்தவ்ருத்தி: | அதீத: ப்ரத்யயோ
யம் பதா³ர்த²ம் க்³ரு³ஹ்ணாதி தமேவ சேது³தி³தோ⁵பி க்³ரு³ஹ்ணீயாத், ததா³ தௌ
துல்யௌ ப⁴வத: | தாத்³ரு³ஸசித்தபரிணாம ஏகாக்³ரதேத்யுச்யதே |

இத்த²ம் நிரோத⁴பரிணாம: ஸமாதி⁴பரிணாம ஏகாக்³ரதாபரிணாமஸ்சேத்யயம் த்ரிவித:⁴
பரிணாமஸ்சித்தஸ்ய த⁴ர்மபரிணாம இத்யுச்யதே | ஏவம் லக்ஷணபரிணாமோ⁵பி
“நிரோத⁴லக்ஷணசித்தாந்வய:” இத்யநேந ஸுசிச்யதே | ஸ யதா² - நிரோத⁴ஸ்ய
த⁴ர்மஸ்ய லக்ஷணமத்⁴வத்ரயம் | தத்ராநாக்³தாத்⁴வபரித்யாகே³ந வர்தமாநாத்⁴வஸ்வீகார:
தத்பரித்யாகே³நாதீதாத்⁴வஸ்வீகார: | ஏவம் காலாவச்சி²ந்நஸ்ய தஸ்யைவ
நிரோத⁴ஸ்யாவஸ்தா²பரிணாமோ⁵பி “வ்யுத்தா²நநிரோத⁴ஸம்ஸ்காரயோரபி⁴ப⁴வப்ராது³ர்பா⁴வௌ
இத்யநேந ஸங்கீ³யதே | ஏவம் ஸமாத⁴யேகாக்³ரதாபரிணாமயோர்லக்ஷணாவஸ்தா²பரிணாமௌ
ஸுத்ரத்³வ்யேந ப்ரேக்ஷாவத்³பி⁴ருஹநீயௌ || 3.12 ||

(தத: புந:) ஸாந்தோதி³தௌ துல்யப்ரத்யயௌ சித்தஸ்யைகாக்³ரதாபரிணாம: || 3.12 ||

இத்த²ம்பி⁴ஹிதம் பரிணாமத்ரயம் ஸம்யமாத்³விபூ⁴தீர்வக்துகாம: ஸம்யமலக்ஷயத்வேநாந்யத்ராந்
-

3.13. ஏதேந பூ⁴தேநத்³ரியேஷு த⁴ர்மலக்ஷணாவஸ்தா²பரிணாமா வ்யாக்²யாதா:

3.13. ஏதேந பூ⁴த-இநத்³ரியேஷு த⁴ர்ம-லக்ஷண-அவஸ்தா²-பரிணாமா வ்யாக்²யாதா: ||

3.13 ||

ஏதேந த்ரிதா⁴பி⁴ஹிதேந சித்தத⁴ர்மாதி³பரிணாமேந பூ⁴தேஷு ப்ரு³தி²வ்யாதி³ஷு
சக்ஷுராதீ³நத்³ரியேஷு ச த⁴ர்மிஷு த⁴ர்மலக்ஷணாவஸ்தா²பரிணாமா வ்யாக்²யாதா
த்³ரஷ்டவ்யா: | தத்ர ம்ரு³த்³ருபஸ்ய த⁴ர்மிணே க⁴டாகாரபரிணாமோ த⁴ர்மபரிணாம:
| தஸ்யைவ க⁴டஸ்ய த⁴ர்மஸ்யாநாக்³தாத்⁴வபரித்யாகே³ந வர்தமாநாத்⁴வஸ்வீகார:
தத்பரித்யாகே³நாதீதாத்⁴வபரித்³ரஹோ லக்ஷணபரிணாம: | தஸ்யைவ க⁴டஸ்ய க்ஷணே

க்ஷணே பரிணாமோ⁵வஸ்தா²பரிணாம: | அத: ப்ரதிக்ஷணம் பரிணாமிநோ ஹி பா⁴வா
ரு³தே சிதிஸக்தேரிதி ஸங்க்ஷேப: || 3.13 ||

த⁴ர்மஸ்யாயம் த்ரிவித:⁴ பரிணாம:; தத்³த⁴ர்மிணம் த்³ர்ஸயதி -

3.14. ஸாந்தோதி³தாவ்யபதே³ஸ்யத⁴ர்மாநுபாதீ த⁴ர்மீ

3.14. ஸாந்த-உதி³த-அவ்யபதே³ஸ்ய-(த⁴ர்ம-அநுபாதீ)த⁴ர்மீ || 3.14 ||

ஸாந்தா: க்ரு³தவ்யாபாரா அதீதா:, உதி³தா ஜலாஹரணாதி³வ்யாபாராவிஷ்டா
வர்தமாநா:, அவ்யபதே³ஸ்யா: ஸக்திநுபேண ம்ரு³தா³தி³ஷு த⁴ர்மிஷு ஸ்தி²தா
அநாக³தா: | தாநேதாநக⁴டயந்த்ரவத³நிஸமாவர்தமாநாந்யோ⁵நுபதத்யந்வேதி,
ஸோ⁵யமநுபாதீ த⁴ர்மீ, யதா² சூர்ணபிண்டா³த்³யந்விதம்ரு³தா³தி³ரித்யர்த:² || 3.14
||

நந்வேகஸ்ய த⁴ர்மிண: பரிணாமப³ஹுத்வே கோ ஹேதுரித்யத ஆஹ -

3.15. க்ரமாந்யத்வம் பரிணாமாந்யத்வே ஹேது:

3.15. க்ரம-அந்யத்வம் பரிணாம-அந்யத்வே ஹேது: || 3.15 ||

ம்ரு³தி³ சூர்ணபிண்ட³யோ: பிண்ட³க⁴டயோர்க⁴டகபாலயோ: பௌர்வாபர்யருபக்ரமஸ்யாந்யத்வம்
த்³ரு³ஸ்யமாநமேகஸ்யா ஏவ ம்ரு³த:³ பரிணாமாநாம் சூர்ணாதீ³நாம் த⁴ர்மாணமந்யத்வே
ஹேதுர்ஜ்ஞாகஸ்ய ஏவ ம்ரு³த:³ பரிணாமாநாம் சூர்ணாதீ³நாம் த⁴ர்மாணமந்யத்வே
ஹேதுர்ஜ்ஞாபக: |

ம்ரு³தி³ சூர்ணபிண்ட³யோ: பிண்ட³க⁴டயோர்த⁴டகபாலயோ: பௌர்வாபர்யருபக்ரமஸ்யாந்யத்வம்
த்³ரு³ஸ்யமாநமேகஸ்யா ஏவ ம்ரு³த:³ பரிணாமாநாம் சூர்ணாதீ³நாம் த⁴ர்மாணமந்யத்வே
ஹேதுர்ஜ்ஞாபக: |

ஏவமநாக³தவர்தமாநாதீதாத்⁴வநாம் க்ரமால்லக்ஷணபரிணாமாந்யத்வம் த⁴ர்மாணம்
ஜ்ஞேயம் |

ததா²க்ஷணபரம்பரயா க⁴டாதீ³நாம் து³ர்லக்ஷஸூக்ஷ்மபரிணாமக்ரமேனாவஸ்தா²பரிணாமாந்யத்
போ³த்யம் || 3.15 ||

இத்த²ம் ஸம்யமலக்ஷயமபி⁴தா⁴ய அது⁴நா ஆ பாத³ஸமாப்தே: ஸம்யமஸ்ய
தத்தத்³விஷயே வஸீகாரஜ்ஞாபநாய விபூ⁴தீரபி⁴தா⁴துமாஹ -

3.16. பரிணாமத்ரயஸம்யமாத³தீதாநாக³தஜ்ஞாநம்

3.16. பரிணாம-த்ரய-ஸம்யமாத³த் அதீத-அநாக³த-ஜ்ஞாநம் || 3.16 ||

த⁴ர்மிண்யேதே த⁴ர்மா:⁴, தேஷ்வநாக³தாத³ய ஏதே⁵த⁴வாந:⁴, ஏதா அவஸ்தா:², இதி த⁴ர்மலக்ஷணாவஸ்தா²ரூபபரிணாமத்ரயே ஸம்யமாத³யோகி³நோ⁵தீதாநாக³தவஸ்துஸாக்ஷாத்க் ப⁴வதி | சித்தஸுத்தவம் ஹி நிஸர்க³த: ஸர்வார்த²ப்ரத³யோதநஸ்வபா⁴வம் ரஜஸ்தமோமலப்ரதிப³ந்த⁴ஸ்ய ஸம்யமேந ப்ரக்ஷயே ஸதி ப்ரமாணமநபேக்ஷய ஸர்வம் ஜாநாதீதி பா⁴வ: || 3.16 ||

3.17. ஸப்³தா³ர்த²ப்ரத்யயாநாமிதரேதராத⁴யாஸாத்ஸங்ககரஸ்தத²ப்ரவிபா⁴க³ஸம்யமாத்ஸர்வபூ⁴

3.17. ஸப்³த³-அர்த²-ப்ரத்யயாநாம்-இதரேதர-அத⁴யாஸாத் ஸங்கர:-தத²-ப்ரவிபா⁴க³-ஸம்யமாத்-ஸர்வ-பூ⁴த-ருத-ஜ்ஞாநம் || 3.17 ||

கௌ³ரிதி ஸப்³தோ³ கௌ³ரித்யர்தோ² கௌ³ரிதி ப்ரத்யய இத்யாபா³லபண்டி³தம் ஸப்³தா³ர்த²ப்ரத்யயாநாமிதரேதரா-பே⁴தா³த⁴யாஸாத்ஸங்கர: ப்ரஸித³த:⁴ | தேஷாம் வர்ணவ்யங்க³யம் பத³ம் பத³வ்யங்க³யம் வாக்யம் ஸக்த்யாதி³வ்ரு³த்த்யா போ³த⁴கமிதி ஸப்³த³தத்த்வம்; அர்தோ² த³ரவ்யாதி³ர்வாச்யோ லக்ஷயஸ்சேத்யர்த²தத்த்வம்; ஸப்³த³ஜந்யோ⁵ர்த²விஷய: ப்ரத்யய இதி ஜ்ஞாநதத்த்வம்; இதி ய: ப்ரவிபா⁴க:³ ஸாஸ்த்ரயுக்திப⁴யாம் ஸித³த⁴ஸ்தஸ்மிந்ஸம்யமாத்ஸர்வஸப்³தா³தி³வஸீகாரஸுசிசகம் ஸர்வபூ⁴தாநாம் பக்ஷயாதீ³நாம் ருதஜ்ஞாநம் ப⁴வதி, இமமர்த²மேதே ஸங்கி³ரந்த இதி ஸம்யமீ ஜாநாதீத்யர்த:² || 3.17 ||

3.18. ஸம்ஸ்காரஸாக்ஷாத்கரணாது³ர்வஜாதிஜ்ஞாநம்

3.18. ஸம்ஸ்கார-ஸாக்ஷாத்-காரணாத்-(பூர்வ-ஜாதி-ஜ்ஞாநம்) || 3.18 ||

அநுப⁴வக்லேஸஜா: ஸம்ரு³திக்லேஸஹேதவ:, கர்மஜா: ஸுக²து:³க²ஹேதவ:, இதி த³வ்யே ஸம்ஸ்காராஸ்சித்தத⁴ர்மா: பூர்வஜந்மபரம்பராஸஞ்சிதா: ஸந்தி | தேஷு ஸ்ருதேஷ்வநுமிதேஷு ச ஸம்யமேந ஸாக்ஷாத்க்ரு³தேஷு தத³தே⁴துத்வேந ஸ்வீயபரகீயபூர்வஜந்மபரம்பராயா: ஸாக்ஷாத்காரோ ப⁴வதி | ந ச ஸம்ஸ்காரஸம்யமாத்தக²ம் பூர்வஜந்மஸாக்ஷாத்கார இதி ஸங்கநீயம்; ஸாநுப³ந்த⁴ஸம்ஸ்காரஸம்யமாத³நுப³ந்த⁴த்வேந பூர்வஜந்மஸாக்ஷாத்காரோத்பத்தே: ஸம்ப⁴வாதி³தி ஸமஞ்ஜஸம் || 3.18 ||

ஸித³த⁴யந்தரமாஹ -

3.19. ப்ரத்யயஸ்ய பரசித்தஜ்ஞாநம்

3.19. ப்ரத்யயஸ்ய பர-சித்த-ஜ்ஞாநம் || 3.19 ||

ப்ரத்யயஸ்ய பரசித்தஸ்ய ஸம்யமாத்தத²ஸாக்ஷாத்காரோ ப⁴வதீத்யர்த:² || 3.19 ||

நநு ஸம்ஸ்காரஸாக்ஷாத்காராததத³நுப³ந்த⁴ஸாக்ஷாத்காரவத்கிம் பரசித்தஸாக்ஷாத்காராதா³ப⁴வதி ? நேத்யாஹ -

3.20. ந ச தத்ஸாலம்ப³நம் தஸ்யாவிஷயீபூ⁴தத்வாத்

3.20. ந ச தத்-ஸாலம்ப³நம் தஸ்ய-(அவிஷயீ-பூ⁴தத்வாத்) || 3.20 ||

பரசித்தமாத்ரம் ஸாக்ஷாத்க்ரியதே; ஸாலம்ப³நம் ஸவிஷயம் து ந ஸாக்ஷாத்க்ரியதே, தஸ்யாலம்ப³நஸ்யாஜ்ஞாதத்வாத் | ந ஹி லிங்கா³தி³நாஜ்ஞாதே ஸம்யமப்ரவ்ரு³த்தி: ஸமஸ்தி | யதி³ பரசித்தம் ஜ்ஞாத்வா ஸம்யமேந ஸாக்ஷாத்க்ரு³த்யாஸ்யேதா³நீம் கிமாலம்ப³நமிதி ஸ்வசித்தம் ப்ரணித⁴த்தே, ததா³ தத்காலீநமாலம்ப³நம் ஜாநாதி | ராகா³தி³வ்ரு³த்தயஸ்து சித்தாபே⁴தா³த்ஸதா³ ஸாக்ஷாத்க்ரியந்த இதி விசேஷ: || 3.20 ||

ஸித்³த⁴யந்தரமாஹ -

3.21. காயரூபஸம்யமாத்தத³க்³ராஹ்யஸக்திஸ்தம்பே⁴ சக்ஷு:ப்ரகாஸாஸம்ப்ரயோகே³நந்தர்தா⁴நம்

3.21. காய-ரூப-ஸம்யமாத்த-தத³-க்³ராஹ்ய-ஸக்தி-ஸ்தம்பே⁴ சக்ஷு:-ப்ரகாஸ-அஸம்ப்ரயோகே³-அந்தர்தா⁴நம் || 3.21 ||

காயஸ்ய சாக்ஷுஷதாப்ரயோஜகம் யத்³ரூபமஸ்தி தஸ்மிந்ஸம்யமாத்தஸ்ய ரூபஸ்ய பரசக்ஷுர்க்³ராஹ்யதாநுகூலாயா: ஸக்தே: ஸ்தம்பே⁴ ப்ரதிப³ந்தே⁴ ஸதி பரசாக்ஷுஷஜ்ஞாநாவிஷயத்வே ஜாதே, அந்தர்தா⁴நம் யோகி³தே³ஹஸ்யாசாக்ஷுஷத்வம் யதா²காமம் ஸித்⁴யதீத்யர்த: || 3.21 ||

உக்தமந்யத்ராதிதி³ஸதி -

3.22. ஏதேந ஸப்³தா³த்³யந்தர்தா⁴நமுக்தம்

3.22. ஏதேந ஸப்³த³-ஆதி³-அந்தர்தா⁴நம்-உக்தம் || 3.22 ||

ஏதேந ஸ்வீயஸப்³த³ஸ்பர்ஸரூபரஸக³ந்தா⁴நாம் ஸம்யமாச்ச²ரோத்ராத்³யக்³ராஹ்யத்வஸித்³தி⁴ப⁴வதீதி வேதி³தவ்யம் || 3.22 ||

3.23. ஸோபக்ரமம் நிருபக்ரமம் ச க்ரம் தத்ஸம்யமாத³பராந்தஜ்ஞாநம்

3.23. ஸோபக்ரமம் நிருபக்ரமம் ச க்ரம் தத்-ஸம்யமாத்-அபராந்த-ஜ்ஞாநம் || 3.23 ||

ஸோபக்ரமம் ஸீக்⁴ரவிபாகம் க்ரம், நிருபக்ரமம் ச சிரவிபாகம் க்ரம் யத், தத்ரோப⁴யத்ர ஸம்யமேந ஸாக்ஷாத்காராததத³விபாகஸ்யாயுஷோ⁵பராந்தோ⁵வஸாநம், தஸ்ய ஜ்ஞாநமமுஷ்மிந்தே³ஸே⁵முககாலே மம காயவியோக³ இதி ஸாக்ஷாத்காரோ ப⁴வதி || 3.23 ||

ப்ரஸங்கா³த்ஸாதா⁴ரணம் மரணஸுசகமாஹ -

3.24. அரிஷ்டேப்யோ வா

3.24 அரிஷ்டேப்ய: வா || 3.24 ||

அரிவத்த்ராஸயந்தீத்யரிஷ்டாநி த்ரிவிதா⁴ந்யாத்⁴யாத்மிகாதீ³நி மரணலிங்கா³நி, தேப்யோ வா மரணஜ்ஞாநம் ப⁴வத்யயோகி³நோSபீத்யர்த:² || 3.24 ||

3.25. மைத்யாதி³ஷு ப³லாநி

3.25. மைத்ய-ஆதி³ஷு ப³லாநி || 3.25 ||

மைத்யாதி³ஷு ஸம்யமேந தேஷாம் ப³லாநி வீர்யாணி ப⁴வந்தி, யையோக³ ப்ராணிமாத்ரஸ்ய ஸுக²கர: ஸுஹ்ருத்³ப⁴வதி, து:³கா²து³த்³த⁴ர்தா ப⁴வதி | உபேக்ஷா த்வௌதா³ஸீந்யமாத்ரம் | ந தஸ்ய ப³லம் கிஞ்சித்ஸமஸ்தி, ஸம்யமாபா⁴வாதி³த்யர்த:² || 3.25 ||

3.26. ப³லேஷு ஹஸ்திப³லாதீ³நி

3.26. ப³லேஷு ஹஸ்தி-ப³லாதீ³நி || 3.26 ||

ஹஸ்திஹ்ருமதா³தீ³நாம் ப³லேஷு தத்³பா⁴வேந ஸம்யமாத்தாநி ப³லாநி யோகி³ந: ப்ராது³ர்ப⁴வந்தி, சித்தஸ்ய ஸ்வத: ஸர்வஸாமர்த்யாதி³த்யர்த:² || 3.26 ||

3.27. ப்ரவ்ருத்த்யாலோகந்யாஸாத்ஸுக்ஷமவ்யவஹிதவிப்ரக்ருஷ்டஜ்ஞாநம்

3.27. ப்ரவ்ருத்தி-ஆலோக-ந்யாஸாத்-ஸுக்ஷம-வ்யவஹித-விப்ரக்ருஷ்ட-ஜ்ஞாநம் ||

3.27 ||

ஜ்யோதிஷமதீ ப்ரவ்ருத்திரத⁴ஸ்தாத³பி⁴ஹிதா | தஸ்யா யோSயமாலோகோ ஜ்யோதிராலம்ப³நம் நிர்மலபு³த்தி³ஸுத்த்வம் தஸ்ய ஸுக்ஷமே பரமாண்வாதௌ³ பூ⁴மிவ்யவஹிதே நித்யாதௌ³ விப்ரக்ருஷ்டே மேர்வந்தர்வர்திரஸாயநாதௌ³ ச ந்யாஸாத்ப்ரக்ஷேபாத் தேஷாம் ஜ்ஞாநம் ஸாக்ஷாத்காரோ ப⁴வதி; ஸௌராலோகஸம்ப்ரயோகா³த: || 3.27 ||

3.28. பு⁴வநஜ்ஞாநம் ஸுரீர்யே ஸம்யமாத்

3.28. பு⁴வந-ஜ்ஞாநம் ஸுரீர்யே ஸம்யமாத் || 3.28 ||

ஸுஷும்நாதி³ஸஹஸ்ரமயூக²மாலிநி தி³வி த்யோதமாநே மார்தண்ட³மண்ட³லே ஸம்யமாத்³ரு³ஸ்யாபி⁴ந்நம் சித்தம் சதுர்த³ஸ பூ⁴வநாநி ஸாக்ஷாத்கரோதீத்யர்த:² |

அயமேவ ஸகலபு⁴வநஸாக்ஷாத்காரோ⁵ஸ்மிஞ்ஸாஸ்த்ரே மது⁴மதீ³ஸித்³தி⁴ரித்யுச்சயதே
॥ 3.28 ॥

3.29. சந்த³ரே தாரகாவ்யுஹஜ்ஞாநம்

3.29. சந்த³ரே தாரகா-வ்யுஹ-ஜ்ஞாநம் ॥ 3.29 ॥

3.29. சந்த³ரே தாரா-வ்யுஹ-ஜ்ஞாநம் ॥ 3.29 ॥

நக்ஷத்ரபதௌ துஷாரகரபி³ம்பே³ ஸம்யமாந்நக்ஷத்ராணாம் ஸந்நிவேஸவிஸேஷம்
ஸாக்ஷாத்கரோதி । ஸுந்ரியஸ்ய நக்ஷத்ராபி⁴பா⁴வகத்வாத்நஸம்யமாத்தத்ஸாக்ஷாத்காரோ
ந ப⁴வதீதி பா⁴வ: ॥ 3.29 ॥

3.30. த்⁴ருவே தத்³க³திஜ்ஞாநம்

3.30. த்⁴ருவே தத்³ (தத்)-க³தி-ஜ்ஞாநம் ॥ 3.30 ॥

த்⁴ருவே ஸம்யமாத்தாஸாம் தாரகாணாம் க³திம் ஜாநாதி - அஸௌ தாரகாமுநா
க்³ரஹேண ஸாகமநயா ஸ்ரு³த்யைதாவந்தமநேஹஸம் க³ச்ச²தீதி ॥ 3.30 ॥

இத்த²ம் பா³ஹ்யஸித்³தீ⁴ரபி⁴தா⁴ய அது⁴நாத்⁴யாத்மிகஸித்³தீ⁴ரபி⁴தா⁴துமாஹ -

3.31. நாபி⁴சக்ரே காயவ்யுஹஜ்ஞாநம்

3.31. (நாபி⁴-சக்ரே)காய-வ்யுஹ-ஜ்ஞாநம் ॥ 3.31 ॥

காயஸ்ய மத்⁴யபா⁴கே³யந்நாபி⁴சக்ரம் மணியூரகாக்²யம் த³ஸுத³ஸம், தஸ்மிந்ஸம்யமாத்³தே³ஹன்
வாதபித்தாதி³ஸந்நிவேஸவிஸேஷம் ஜாநாதீத்யந்த: ² ॥ 3.31 ॥

3.32. கண்ட²கூபே கூஷுத்பிபாஸாநிவ்ருத்தி:

3.32. கண்ட²-கூபே கூஷுத்பிபாஸா-நிவ்ருத்தி: ॥ 3.32 ॥

ஜிஹ்வாதந்தோரத⁴ஸ்தாத்தகண்ட²ஸ்ய கூபாகார: ப்ரதே³ஸோ⁵ஸ்தி, யத்ர ப்ராணாதே: ³
ஸங்க⁴ர்ஷணாத்கூஷுத்பிபாஸே ப⁴வத: । தத்ர ஸம்யமாத்தந்நிவ்ருத்திர்ப⁴வதீத்யந்த: ²
॥ 3.32 ॥

3.33. கூர்மநாட்³யாம் ஸ்தை²ர்யம்

3.33. (கூர்ம-நாட்³யாம்)ஸ்தை²ர்யம் ॥ 3.33 ॥

கண்ட²கூபாத்³த⁴ஸ்தாத்³வக்ஷஸி கூர்மாகாரா காசிந்நாட்³யஸ்தி । தத்ர
ஸம்யமாத்தத்ப்ரவிஷ்டஸ்ய சித்தஸ்ய ஸ்தை²ர்யம் ஸித்⁴யதீத்யந்த: ² ॥ 3.33 ॥

3.34. மூர்த⁴ஜ்யோதிஷி ஸித்³த⁴த³ர்ஸநம்

3.34. (மூர்த⁴-ஜ்யோதிஹி)(ஸித்³த⁴-த³ர்ஸநம்) || 3.34 ||

ஸிர:கபாலயோஸ்சி²த்³ரம் ப்³ரஹ்மரந்த⁴ராக்²யம் ஸுஷும்நாயோகா³த்³பா⁴ஸ்வரம்
மூர்த⁴ஜ்யோதி: | தத்ர ஸம்யமாத்தேந நி:ஸ்ரு³தா தே³ஹஸ்தா² சித்தமணிப்ரபா⁴
ஸித்³தா⁴நத்³ரு³ஸ்யாநபி பஸ்யதீத்யர்த:² || 3.34 ||

3.35. ப்ராதிபா⁴த்³வா ஸர்வம்

3.35. ப்ராதிபா⁴த்-வா ஸர்வம் || 3.35 ||

விவேகக்²யாதிர்ஹி ப்ரஸங்க்²யாநம் ஸம்ஸாரதாரகம் | தத்³ர்²த்²ம் ஸம்யமே
க்ரியமாணே ப்ரஸங்க்²யாநோத³யஸு³சகம் ப்ரதிப⁴யா ஊஹமாத்ரேண ஜாதம்
ப்ராதிப⁴ம் ஜ்ஞாநம் ப⁴வதி | தஸ்மாத்³வா யோக³ ஸர்வம் ஜாநாதி | யதா²
ஸு³லிர்யோத³யஸு³சகாருணப்ரப⁴யா ஸர்வம் லோக: பஸ்யதி, தத்³வதி³யத்யர்த:² ||
3.35 ||

3.36. ஹ்ரு³த்³யே சித்தஸம்வித்

3.36. ஹ்ரு³த்³யே (சித்த-ஸம்வித்) || 3.36 ||

அதோ⁴முகே² ஹ்ரு³த்³பத்³மே சித்தஸ்தா²நே ஸம்யமாத்ஸவாஸநசித்தஸ்ய
ஸம்வித்³ப⁴வதீத்யர்த:² || 3.36 ||

3.37. ஸுத்தவ்ருஷையோரத்யந்தாஸங்கீர்ணயோ: ப்ரத்யயாவிஸேஷோ போ⁴க:³
பரார்த²த்வாத்ஸ்வார்த²ஸம்யமாத்த்³புருஷஜ்ஞாநம்

3.37. ஸுத்தவ-புருஷயோ:-அத்யந்த-அஸங்கீர்ணயோ: ப்ரத்யய-அவிஸேஷ: போ⁴க:³
பரார்த²த்வாத்-ஸ்வார்த²-ஸம்யமாத்-(புருஷ-ஜ்ஞாநம்) || 3.37 ||

பு³த்³த⁴யாத்மனோர்போ⁴க்³யபோ⁴க்த்ரு³த்வேநாத்யந்தபி⁴ந்நயோர்ய: ப்ரத்யயாவிஸேஷோ
பு³த்³தி⁴பரிணமை: ஸுக²து:³க²மோஹப்ரத்யயை: புருஷஸ்ய ப்ரதிபி³ம்ப³க்³ராஹிபி⁴ரவிஸேஷ:
ஸாரூப்யம் ப்ரதிபி³ம்ப³த்³வாரா ய: ஸுகா²த்³யாரோப:, ஸ போ⁴கோ³ பு³த்³தி⁴ஸ்தோ²
த்³ரு³ஸ்யத்வாத்பரார்த:² புருஷஸ்ய போ⁴க்து: ஸேஷபூ⁴த: | தஸ்மாத்த்பரார்தா²த்³போ⁴கா³ஜ்ஜடா³த
ஸ்வார்தோ²ந்நயஸேஷ: புருஷ: | தத்ர ஸம்யமாத்த்³புருஷஸ்ய ஸாக்ஷாத்காரோ
ப⁴வதி | தம் ஸாக்ஷாத்காரமபி புருஷோ ஜாநாதி | ந புநர்ஜ்ஞாதா ஜ்ஞேய:,
ஜ்ஞாத்ரு³ஜ்ஞேயத்வயோரத்யந்தவிரோதா⁴தி³தி பா⁴வ: || 3.37 ||

அது⁴நாஸ்யைவ ஸம்யமஸ்ய புருஷஸாக்ஷாத்காராத்ப்ரா³ப⁴வா: ஸித்³தீ⁴ருபத்³ர்ஸயதி

3.38. தத: ப்ராதிப⁴ஸ்ராவணவேத³நாத³ர்ஸவாத³வார்த்தா ஜாயந்தே

3.38. தத: ப்ராதிப⁴-ஸ்ராவண-வேத³நா-ஆத³ர்ஸ-ஆஸ்வாத³-வார்தா ஜாயந்தே || 3.38 ||

3.38. தத: ப்ராதிப⁴-ஸ்ராவண-வேத³நா-ஆத³ர்ஸ-ஆஸ்வாத³-வார்தா ஜாயந்தே || 3.38 ||

தி³வ்யஸப்³த³க்³ரஹகம் ஸ்ரோத்ரம் யதா³ஸ்ய யோகி³நோ ப⁴வதி ததா³ தஸ்ய ஸ்ரோத்ரஸ்ய ஸ்ராவணமிதி தாந்த்ரிகீ ஸம்ஜ்ஞா ப⁴வதி | ஏவம் க்⁴ராணஸ்ய வார்த்தேதி ஸம்ஜ்ஞேத்யாத்³யூஹ்யம் || 3.38 ||

தர்ஹ்யயம் யோகீ³ க்ரு³தக்ரு³த்ய:: கிம் தஸ்ய கார்யமஸ்தீத்யாஸங்கமானம் ப்ரத்யாஹ -

3.39. தே ஸமாதா⁴வுபஸர்கா³ வ்யுத்தா²நே ஸித்³த⁴ய:

3.39. தே ஸமாதௌ⁴-உபஸர்கா:³ வ்யுத்தா²நே ஸித்³த⁴ய: || 3.39 ||

தே ப்ராதிபா⁴த³ய: ஸமாதா⁴வபவர்க³ப²லே உபஸர்கா³ விக்⁴நா ப⁴வந்தி | அதோ மோக்ஷமாகாங்க்ஷதா தே தாவது³பேக்ஷணீயா: | யதி³ தத்ராபேக்ஷா ஸ்யாத்ததா³ மோக்ஷாத்³ப⁴ரஷ்ட: கத²ம் க்ரு³தக்ரு³த்யதாமியாத் ? ந ஹ்யாத்மப்ரத்யயமந்தரேண க்ரு³தக்ரு³த்யதா ஸமஸ்தி | ந சைதே ஸ்வாத்மஜ்ஞாநம் உபக்ரு³ர்வந்தி | அபி து வ்யுத்தா²நே ஸித்³த⁴யோ ப⁴வந்தி | ஏததே³வாபி⁴ப்ரேத்யோக்தம் - “த்³ரவ்யமந்த்ரக்ரியாகாலஸக்தய: ஸாது⁴ ஸித்³தி⁴தா:³ | பரமாத்மபத³ப்ராப்தௌ நோபகுர்வந்தி காஸ்சந || ஸர்வேச்சா²லாப⁴ஸம்ஸாந்தாவாத்மலாபோ⁴த³யோ ஹி ய: | ஸ கத²ம் ஸித்³தி⁴வாஞ்சா²யாம் மக்³நசித்தேந லப்⁴யதே” இதி || 3.39 ||

ததே³வம் ஸம்யமஸ்ய ஸாக்ஷாத்காரருபாத்மத³ர்ஸநாந்தாம் விபூ⁴திமபி⁴தா⁴ய அத²க்ரியாரூபமாஹ -

3.40. ப்³ந்த⁴காரணஸைதி²ல்யாத்ப்ரசாரஸம்வேத³நாச்ச சித்தஸ்ய பரஸரீராவேஸ:

3.40. ப்³ந்த⁴-காரண-ஸைதி²ல்யாத்-ப்ரசார-ஸம்வேத³நாத்-ச சித்தஸ்ய (பர-ஸரீர-ஆவேஸ:) || 3.40 ||

ஸர்வத்ரவ்யாப்திஸீலஸ்ய சித்தஸ்ய ஸ்வஸரீரமாத்ரே ஸங்கோசேந ஸ்தி²தி³ப்³ந்த:⁴ | தஸ்ய காரணம் த⁴ர்மாத⁴ர்மௌ | தயோ: ஸம்யமேந யச்சை²தி²ல்யம் ப⁴வதி; ப்ரசரத்யநேந சித்தமிதி ப்ரசாரோ நாடி³ஸங்க:⁴, தஸ்யாபி ஸம்யமேந யத்³வேத³நம் ஸாக்ஷாத்காரோ ப⁴வதி; தாப்⁴யாம் சித்தஸ்ய பரகாயே ம்ரு³தே ஜீவதி வா ப்ரவேஸோ

ப⁴வதி | சித்தமந்விந்த³ரியாண்யபி விஸந்தி மக்ஷிகா மது⁴கரராஜமிவேத்யர்த:² || 3.40 ||

3.41. உதா³நஜயாஜ்ஜலபங்ககண்டகாதி³ஷ்வஸங்க³ உத்க்ராந்திஸ்ச

3.41. உதா³ந-ஜயாத்-ஜல-பங்க-கண்டக-ஆதி³ஷு-அஸங்க³ உத்க்ராந்தி: ச || 3.41 ||

ஸமஸ்தேந்த³ரியாணம் யுக³பத்தூலஜ்வாலாவதி³த்பந்நா யா வ்ருத்திர்ஜீவஸப்த³வாச்யா,
ஸா க்ரியாபேதே³ந ப்ராணபாநாதி³ஸம்ஜ்ஞாபிர்வ்யபதி³ஸ்யதே | தத்ரோதா³நஸ்ய
ஆ நாஸாக்³ராதா³ ஸிரோவ்ருத்தே: ஸம்யமேந ஜயாஜ்ஜலாதி³ஷ்வஸக்தோ யோக³
லகு⁴த்வாது³பரி க³ச்ச²தி, ஸ்வேச்ச²யா மரணம் ச லப⁴த இத்யர்த:² || 3.41 ||

3.42. ஸமாநஜயாஜ்ஜ்வலநம்

3.42. ஸமாந-ஜயாத்- ஜ்வலநம் || 3.42 ||

ஆ ஹ்ருத³யாதா³நாபி⁴ ஸ்தி²த: ஸமாந: | தஸ்ய வஸீகாராந்நாபி⁴நிகடஸ்தா²க்³நேர்ஜ்வலநம்
ப⁴வதி | யேநாஸௌ யோக³ ஜ்வலநநிவ த்³ரு³ஸ்யத இத்யர்த:² || 3.42 ||

3.43. ஸ்ரோத்ராகாஸயோ: ஸம்ப³ந்த⁴ஸம்யமாத்தி³வ்யம் ஸ்ரோத்ரம்

3.43. ஸ்ரோத்ர-ஆகாஸயோ: ஸம்ப³ந்த⁴-ஸம்யமாத்தி³வ்யம் ஸ்ரோத்ரம் || 3.43 ||

ஆஹங்காரிகஸ்யாபி ஸ்ரோத்ரஸ்யாகாஸேநாதா⁴ராதே⁴யபா⁴வ: ஸம்ப³ந்தோ⁴ஸ்தி |
தத்ர ஸம்யமாத்தி³வ்யம் ஸ்ரோத்ரேந்த³ரியம் ப⁴வதி | தேந தி³வ்யஸப்த³நாயுக³பஜ்ஜாநாதீத்யர்,
|| 3.43 ||

3.44. காயாகாஸயோ: ஸம்ப³ந்த⁴ஸம்யமால்லகு⁴தூலஸமாபத்தே³ஸ்சாகாஸக³மநம்

3.44. காய-ஆகாஸயோ: ஸம்ப³ந்த⁴-ஸம்யமாத்த்-லகு⁴-தூல-ஸமாபத்தே:-ச-ஆகாஸ-
க³மநம் || 3.44 ||

தயோ: ஸம்யோக³ம் ஜித்வா லகு⁴தூலாதௌ³ வா தத்³பா⁴வேந ஸமாதி⁴நா லகு⁴காயோ
பூ⁴த்வா ஆகாஸே விஹரதி, தத ஊர்ணாதந்துஷு, பஸ்சாந்மார்தண்ட³மயூகே²ஷு, ததோ
யதே²ச்ச²ம் க³க³நே க³ச்ச²தீத்யர்த:² || 3.44 ||

3.45. ப³ஹிரகல்பிதா வ்ருத்திர்மஹாவிதே³ஹா தத: ப்ரகாஸாவரணக்ஷய:

3.45. ப³ஹி:-அகல்பிதா வ்ருத்தி:-(மஹா-விதே³ஹா)தத: ப்ரகாஸ-ஆவரண-க்ஷய: ||
3.45 ||

ஸாரே⁵ஹம்பா⁴வே ஸதி மநஸோ யா ப³ஹிர்வ்ருத்தி: ஸா கல்பிதா விதே³ஹாக்²யா
| யதா³ தே³ஹே⁵ஹம்பா⁴வபரித்யாகே³ ஸதி ஸ்வத ஏவ யா மநஸோ ப³ஹிர்வ்ருத்தி:

ஸேயமகல்பிதா மஹாவிதே³ஹாக்²யா । தத்ர ஸம்யமாத்த்ரகாஸஸீலஸ்ய சித்தஸ்ய க்லேஸாதி³மலா: ஸர்வே கூஸ்யந்த இத்யர்த:² || 3.45 ||

3.46. ஸ்தூ²லஸ்வரூபஸுலக்ஷமாந்வயார்த்²வத்த்வஸம்யமாத்த்³பூ⁴தஜய:

3.46. ஸ்தூ²ல-ஸ்வரூப-ஸுலக்ஷம-அந்வய-அர்த்²வத்த்வ-ஸம்யமாத்த்³ (பூ⁴த-ஜய:) || 3.46 ||

ஸ்தூ²லம் ச ஸ்வரூபம் ச ஸுலக்ஷமம் சாந்வயஸ்சார்த்²வத்த்வம் ச பஞ்சைதாநி பஞ்சபூ⁴தாநாம் ரூபாணி ।

தத்ர க்ரமேணைகைகந்யூறை: ஸப்³தா³தி³கு³ணையுத்தம் பரித்³ரு³ஸ்யமாநம் ஸ்தூ²லம் । க்ரமேண காடி²ந்யஸநேஹௌஷ்ணயப்ரேரணஸர்வக³தத்வலக்ஷண ஸ்வரூபம் ।

பஞ்ச தந்மாத்த்ராணி ஸுலக்ஷமம் । ஸ்வகார்யம் காரணத்வேநாந்வேதீத்யந்வயோ கு³ணத்த்ரயம் ।

போ⁴கா³பவர்க்ஜ்ஞாநஸாமர்த்²யம் கு³ணநிஷ்ட²மர்த்²வத்த்வம் ।

தேஷு பஞ்சரூபேஷு ஸ்தூ²லாதி³க்ரமேண ஸம்யமாத்த்³பூ⁴தாநி யோகி³ஸங்கல்பாநுஸாரீணி ப⁴வந்தி தே³நவோ வத்ஸாநுஸாரிண்ய இவேத்யர்த:² || 3.46 ||

நந்வஸ்து பூ⁴தஜய:; கிம் தத இத்யத்த்ராஹ -

3.47. ததோ³ணிமாதி³ப்ராது³ர்பா⁴வ: காயஸம்பத்தத்³த⁴ர்மாநபி⁴கா⁴தஸ்ச

3.47. தத:- (அணிமா-ஆதி³)-ப்ராது³ர்பா⁴வ: (காய-ஸம்பத்)-தத்³-த⁴ர்ம-அநபி⁴கா⁴த:-ச || 3.47 ||

ததோ பூ⁴தஜயாத்³யோகி³நோ³ணிமாத்த்³யஷ்டமஹாஸித்த⁴ய: ப்ராது³ர்பா⁴வந்தி ।

பரமானுதுல்யத்வமணிமா । விபு⁴த்வம் மஹிமா । தூலபிண்ட³வல்லகு⁴த்வம் லகி⁴மா । மேருவத்³கு³ருத்வம் க³ரிமா । அங்கு³ல்யா சந்த்³ரஸ்பர்ஸநம்

ப்ராப்தி: । ஸத்யஸங்கல்பத்வம் ப்ராகாம்யம் । பூ⁴தநியந்த்ரு³த்வம் வஸித்வம் ।

பூ⁴தஸ்ரஷ்ட்ரு³த்வமீஸித்ரு³த்வம் । இத்யஷ்டைஸ்வர்யாணி । அத்ர ப்ராப்த்யந்நாநி

ஸ்தூ²லஸம்யமாத்த்வித்⁴யந்தி । ஸ்வரூபஸம்யமாத்த்ப்ராகாம்யம் । அவஸிஷ்டமவஸிஷ்டத்ரயஸ

விபா⁴க:³ । காயஸம்பத்³வக்ஷயமாணலக்ஷண, தத்³த⁴ர்மஸ்தஸ்ய காடி²ந்யாதி³பூ⁴தத⁴ர்மரைந

யோகி³நோ பூ⁴தஜயாத்வித்⁴யதீத்யர்த:² || 3.47 ||

காயஸம்பத்³ம் வ்யாக்²யாதுமாஹ -

3.48. ரூபலாவண்யப³லவஜ்ரஸம்ஹநநத்வாநி காயஸம்பத்

3.48. ரூப-லாவண்ய-ப³ல-வஜ்ர-ஸம்ஹநநத்வாநி (காய-ஸம்பத்) || 3.48 ||

சக்ஷ:ப்ரியம் ரூபம் | ஸர்வாங்க³ஸௌந்த³ர்யம் லாவண்யம் | வீர்யம் ப³லம் |
வஜ்ரஸ்யேவ ஸம்ஹநநமவயவவ்யூஹோ யஸ்ய தத்³பா⁴வோ வஜ்ரஸம்ஹநநத்வம்;
தச்ச ஹநுமதி ப்ரஸித்³த⁴ம் || 3.48 ||

இத்த²ம் ஸஸாத⁴நப²லம் பூ⁴தஜ்யமபி⁴தா⁴ய ஸோபாயப²லமிந்த³ரியஜ்யமபி⁴தா⁴துமாஹ
-

3.49. க்³ரஹணஸ்வரூபாஸ்மிதாந்வயார்த²வத்வஸம்யமாதி³ந்த³ரியஜ்ய:

3.49. க்³ரஹண-ஸ்வரூப-அஸ்மிதா-அந்வய-அர்த²வத்வ-ஸம்யமாத்³-(இந்த³ரிய-
ஜ்ய:)|| 3.49 ||

க்³ரஹணம் ஸ்வஸ்வரூபமஸ்மிதாந்வயோ⁵ர்த²வத்வம் ச பஞ்சைதாநி ஸ்ரோத்ராதி³பஞ்சேந்த³
ரூபாணி | தத்ர ஸப்³தா³தி³கோ³சரா வ்ருத்த்யோ க்³ரஹணம் | ஸ்வரூபம்
ப்ரகாஸகத்வம் | அஸ்மிதா ஸாத்த்விகாஹங்கார: | அந்வயார்த²வத்வே
வ்யாக்²யாதே | தேஷு பஞ்சஸ்விந்த³ரியரூபேஷு ஸம்யமாதி³ந்த³ரியஜ்யோ
ப⁴வதீத்யர்த²:² || 3.49 ||

தத: கிம் ? அத ஆஹ -

3.50. ததோ மனோஜிவித்வம் விகரணபா⁴வ: ப்ரதா⁴நஜ்யஸ்ச

3.50. தத: மனோஜிவித்வம் (விகரண-பா⁴வ:)ப்ரதா⁴ந-ஜ்ய:-ச || 3.50 ||

மனோஜிவித்வம் காயஸ்ய மனோவத³நுத்தமோ க³திலாப:⁴ | விகரணபா⁴வ:
காயநிரபேக்ஷாணமிந்த³ரியாணமபி⁴மததே³ஸகாலவிஸேஷாபேக்ஷா வ்ருத்திலாப:⁴ |
ப்ரதா⁴நஜ்ய: ப்ரக்ரு³திவிகாரேஷு வஸித்வம் | ஏதா: ஸித்³த⁴ய: கரணபஞ்சகஸ்வரூபஜ்யாத்³யோக
ப்ராது³ர்ப⁴வந்தீத்யர்த²:² | ஏதா அணிமாத³யா: ப்ரதா⁴நஜ்யாந்தா: ஸித்³த⁴யோ⁵ஸ்மிஞ்ஸாஸ்த்ரே
மது⁴ப்ரதீகா: ஸங்கீ³யந்தே | யதா² மது⁴ந ஏகதே³ஸோ⁵பி ஸ்வத³தே ததா²
ப்ரத்யேகமேதா: ஸித்³த⁴ய: ஸ்வத³ந்த இதி மது⁴ப்ரதீகா:, மது⁴துல்யா இத்யர்த²:² ||
50 ||

ஸம்யமாதி³

இத்த²ம் ஸம்யமாச்ச²ர்த³தா⁴த்³வாரா விவேகக்²யாத்யர்தா² ஜ்ஞாநக்ரியாஸித்³தீ⁴ரபி⁴தா⁴ய
அது⁴நா விவேகக்²யாதேரவாந்தரஸித்³தீ⁴ரபி⁴தா⁴துமாஹ -

3.51. ஸத்த்வபுருஷாந்யதாக்²யாதிமாத்ரஸ்ய ஸர்வபா⁴வாதி⁴ஷ்டா²த்ருத்த்வம்
ஸர்வஜ்ஞாத்ருத்த்வம் ச

3.51. ஸத்த்வ-புருஷ-அந்யதா-(க²யாதி-மாத்ரஸ்ய)(ஸர்வ-பா⁴வ-அதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வம்)(ஸர்வ-ஜ்ஞாத்ரு²த்வம்)ச || 3.51 ||

பூர்வோதீ³ரிதஸ்வார்த²ஸம்யமேந நிரஸ்தரஜஸ்தமோமலஸ்ய சித்தஸ்ய ஜயே வஸீகாரஸம்ஜ்ஞாருபா பரவரைக்³யே ஸ்தி²தஸ்ய ஸத்த்வபுருஷயோர்விவேகக்²யாதி: ஸமுத்பத்³யதே | தந்மாத்ரஸ்ய தந்நிஷ்ட²ஸ்ய யோகி³ந: ஸர்வபா⁴வாதி⁴ஷ்டா²த்ரு²த்வம் ஸர்வஷொம் வ்யவஸாயவ்யவஸேயாத்மகாநாம் கு³ணபரிணாமரூபாணாம் ஸ்வாமிவதா³க்ரமணம் | ஸர்வஜ்ஞாத்ரு²த்வம் தேஷாமேவ ஸாந்தோதி³தாவ்யபதே³ஸ்யதா⁴ர்மித்வேந ஸ்தி²தாநாம் விவேகஜ்ஞாநம் ச ஸித்⁴யதி | ஏஷா விஸோகா நாம ஸித்³தி:⁴ || 3.51 ||

அது⁴நா விவேகக்²யாதேர்முக²யாம் ஸித்³தி⁴மபி⁴தா⁴துமாஹ -

3.52. தத்³வரைக்³யாத்³பி தோ³ஷபீ³ஜக்ஷயே கைவல்யம்

3.52. தத்³-வரைக்³யாத்-அபி (தோ³ஷ-பீ³ஜ)-க்ஷயே கைவல்யம் || 3.52 ||

தஸ்யாம் விஸோகாயாம் ஸித்³தௌ⁴ வரைக்³யாத்தத்³தே⁴துபூ⁴தவிவேகக்²யாதாவபி பரம் வரைக்³யம் ப⁴வதி | தத: ஸர்வப்ரதிபத்த்யஸ்தமயே பரம் வரைக்³யமாஸ்ரிதஸ்ய புருஷதௌ⁴ரேயஸ்ய க்லேஸபீ³ஜாநி த்³க்³த⁴ஸாலிகல்பாநி மநஸா ஸார்த⁴ம் ப்ரத்யஸ்தம் க³ச்³நதி | ப்ரக்ஷணேஷு தேஷு த்³ரு⁴ட⁴பூ⁴மாவஸம்ப்ரஜ்ஞாதபத்³வேத்³நீயே ஸம்ஸ்காரஸேஷதாவ்யபதே³ஸ்ய நிர்³பீ³ஜஸமாதௌ⁴ லப்³தே³, ஸுத்³தா⁴யாஸ்சிதிக்³தே: ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா²ரூபம் கைவல்யம் ஸித்⁴யதீ²யர்த:² | இயம் ஸம்ஸ்காரஸேஷாக்²யா ஸித்³தி:⁴ || 3.52 ||

அது⁴நாத்ராந்தராயோத்பத்தௌ தந்நிராகரணகாரணமாஹ -

3.53. ஸ்தா²ந்யுபமந்த்ரணே ஸங்க³ஸ்மயாகரணம் புந்ரநிஷ்டப்ரஸங்கா³த்

3.53. ஸ்தா²நி-உபமந்த்ரணே ஸங்க³-ஸ்மய-அகரணம் புந:-அநிஷ்ட-ப்ரஸங்கா³த் || 3.53 ||

3.53. ஸ்தா²நி-உபநிமந்த்ரணே ஸங்க³ஸ்மயாகரணம் புந்ரநிஷ்டப்ரஸங்கா³த் || 3.53 ||

சத்வார: க²ல்வமீ யோகி³ந: ப்ரத²மகல்பிகோ மது⁴பூ⁴மிக: ப்ரஜ்ஞாஜ்யோதிரதிக்ராந்தபா⁴வநீயஸ்டே | தத்ராத்³ய: ஸம்யமே ப்ரவ்ருத்திமாத்ரோ ந கிஞ்சிஜ்ஜாநாதி | ஸம்யமேந பூ⁴தேந்த்³ரியாணி ஸாக்ஷாத்க்ரு²த்ய தஜ்ஜிக்ஷு³ர்த்³விதீய: | பூ⁴தேந்த்³ரியஜயீ புருஷமாசிக்²யாஸுஸ்த்ரு²தீய: | ஸம்ப்ராப்தபுருஷக்²யாதௌ பரவரைக்³யஸம்ப்நந்ஸ்சதுர்த:²

l ஸோ⁵ஸௌ ப⁴க³வாந்மஹாநுபா⁴வோ ஜீவந்முக்தோ விக்⁴நஸங்காகலங்கஸுந்ய:
l த்ரு⁴தீயோ ஜிதபூ⁴தேந்த³ரியத்வாந்மஹேந்த³ராதி³பி⁴ரக்ஷோப்ய: l ஆத்³யஸ்து
தே³வநிமந்த்ரணயோக்³ய: l அத: பரிஸேஷாத³த்³விதீய: ஸ்தா²நிபி:⁴ ஸக்ராதி³பி:⁴
ஸக்யதே ப்ரார்த²யிதும் - “போ⁴ யோகி³ந், இஹாஸ்யதாம் l ஸ்வர்கா³தி³ஸ்தா²நே
ரம்யதாம் l கமநீயேயம் கந்யா l தி³வ்யோ⁵யம் போ⁴க:³ l ரஸாயநமித³ம்
ஜராம்ரு⁴த்யுநிவாரணம் l இத³ம் காமக³ம் யாநம்” இதி l ஏவம் ப்ரார்த²நே
ஸங்க³ ஆஸக்தி:, “அஹோ மம யோக³ப்ரபா⁴வ:” இதி ஸ்மயஸ்ச ந கர்தவ்ய:; கிம்
த்வித்த²ம் தத்ர தோ³ஷம் பா⁴வயேத் - “கோ⁴ரேஷு ஸம்ஸாராங்கா³ரேஷ்வஹம்
பாபச்யமாந: கத²ஞ்சித்க்லேஸாதி³த்³வாந்தத⁴வம்ஸகம் யோக³ப்ரதீ³பமலபே⁴ l
தஸ்யதே த்ரு⁴ஷ்ணயோநயோ விஷயவாயவ: ப்ரதிபக்ஷா: l ஸ க²ல்வஹம்
லப்தா⁴லோக: கத²மேதைவ்ஞ்சித: புந: புந: ப்ரதீ³ப்தஸ்ய ஸம்ஸாரஹுதபு⁴ஜ:
ஸ்வாத்மாநமிந்த²நீக்ருர்யாம் ? அத: ஸ்வஸ்தி வ: ஸ்வப்நஸமேப்ய: க்ரு³பணஜந்ப்ரார்த²நீயேப்யோ
விஷயேப்ய:” இதி l ஏவம் நிஸ்சிதமதி: புருஷதௌ⁴ரேய: ஸமாதி⁴ம் பா⁴வயேத் l
யதி³ தத்ர ஸங்க³ஸ்மயௌ ப⁴வேதாம், ததா³ஸ்ய யோக³ப்ரஷ்டஸ்ய புநரநிஷ்டம்
ப்ரஸஜ்ஜேத l தஸ்மாத்ஸங்க³ஸ்மயயோரகரணம் கைவல்யாந்தராயநிவாரணகாரணமித்யர்த:²

ll 3.53 ll

அத⁴ஸ்தாத்ஸ்வார்த²ஸம்யமாத்தபுருஷஜ்ஞாநம் ப⁴வதீத்யபி⁴ஹிதம் l அது⁴நா
ததே³வாந்யஸம்யமாத்தாவத்³ப⁴வதீத்யாஹ -

3.54. கூணதத்க்ரமயோ: ஸம்யமாத்த³விவேகஜம் ஜ்ஞாநம்

3.54. (கூண-தத்க்ரமயோ:)ஸம்யமாத்த-விவேகஜம் ஜ்ஞாநம் ll 3.54 ll

அபே⁴த்³ய: காலவிபா⁴க:³ ஸத்ய: கூண: l அந்யே து முஹூர்தாத³ய: காலவிபா⁴கா:³
கூணஸமூஹரூபா அஸத்யா: l ந ஹி கூணநாம் ஸமூஹோ வஸ்துஸந் l
தத்ராயமஸ்மாத்தபூர்வ: கூண: அயமுத்தர: கூண இதி கூணநாம் தேஷாம் க்ரமஸ்ய
பௌர்வாபர்யஸ்ய ச ஸம்யமாத்த³திஸுக்கமாணம் பே⁴த்³ஸாக்ஷாத்தகாரோ விவேகோ
ப⁴வதி l தேந யுக³பத்³வியதா³தி³புருஷாந்தஸாக்ஷாத்தகாரோ ஜாயத இத்யர்த:² ll 3.54
ll

அது⁴நாஸ்ய ஸாக்ஷாத்தகாரஸ்ய ஸுக்கமம் விஷயவிஸேஷமபி⁴தா⁴துமாஹ -

3.55. ஜாதிலகூணதே³ஸைரந்யதாநவச்சே²தா³த் துல்யயோஸ்தத: ப்ரதிபத்தி:

3.55. (ஜாதி-லகூண-தே³ஸை)-(அந்யதா-அநவச்சே²தா³த்)துல்யயோ:-தத: ப்ரதிபத்தி:

ll 3.55 ll

லோகே ஹி பா⁴வாநாம் த்ரயோ பே⁴த³நிஸ்சயஹேதவ: | தத்ர தே³ஸேந
லக்ஷணேந ச துல்யயோர்கோ³க³வ்யயோர்ஜாத்யா பே⁴த³தீ:⁴ | தே³ஸஜாதிப்⁴யாம்
துல்யயோர்க³வோ: க்ரு⁴ஷ்ணஸ்வேதாதி³லக்ஷணேந பே⁴த³தீ:⁴ | ஜாதிஸக்ஷணப்⁴யாம்
துல்யயோராமலகயோ: பூர்வோத்தராதி³தே³ஸபே⁴தா³த³பே⁴த³நிஸ்சய: | யதா³
புநர்யோகி³நோ ஜ்ஞாநபீக்ஷார்த்²ம் கேநசித்பூர்வதே³ஸஸ்த²மாமலகமுத்தராமலகதே³ஸே
விந்யஸ்யோத்தராமலகமந்யவ்யாஸக்தே யோகி³ந்யபஹ்ரு⁴தம், தயோராமலகயோராமலகத்வஜ்ஞா
ரூபபரிமாணாதி³லக்ஷணேந தே³ஸேந ச துல்யயோர்ஜாத்யாதி³பி⁴ரந்யதாயா
அநவச்சே²தா³த³நிஸ்சயாதத்ததஸ்தஸ்மாத்தக்ஷணஸம்யமஜவிவேகஜ்ஞாநாதே³வாந்யத்வப்ரதீதி
ப⁴வதீத்யர்த:² || 3.55 ||

இத்த²ம் விவேகஜ்ஞாநஸ்ய விஷயவிஸேஷமபி⁴தா⁴ய அது⁴நா தஸ்ய ஸப்ரகாரம்
விஷயஸாமாந்யமபி⁴தா⁴துமாஹ -

3.56. தாரகம் ஸர்வவிஷயம் ஸர்வதா²விஷயமக்ரமம் சேதி விவேகஜம் ஜ்ஞாநம்

3.56. தாரகம் (ஸர்வ-விஷயம்)(ஸர்வதா²-விஷயம்)-அக்ரமம் ச-இதி விவேகஜம்
ஜ்ஞாநம் || 3.56 ||

க்ஷணஸம்யமஜம் ஜ்ஞாநம் ஸர்வவஸ்துஸ்வரூபவிஷயம் ஸர்வதா² ஸர்வப்ரகாரவிஷயம்
புருஷதத்த்வாவகா³ஹித்வாத்ஸம்ஸாரஸாக³ரம் தாரயதீதி தாரகஸம்ஜ்ஞம் அக்ரமம்
புக்³பதே³வ கரதலாமலகவத்ஸர்வஸமுஹாலம்ப³நமித்யர்த:² || 3.56 ||

அது⁴நா தஸ்ய விவேகஜ்ஞாநஸ்ய ப²லம் த³ர்ஸயிதுமாஹ -

3.57. ஸுத்தவபுருஷயோ: ஸுத்தி⁴ஸாம்யே கைவல்யம்

3.57. ஸுத்தவ-புருஷயோ: ஸுத்தி⁴ஸாம்யே கைவல்யம் (இதி) || 3.57 ||

நிரஸ்தஸமஸ்தரஜஸ்தமோமலஸ்ய பு³த³தி⁴ஸுத்தவஸ்ய விவேகக்²யாத்யா
ஸம்ஸ்காரஸேஷஸ்ய ஸர்வவ்ருத்திஸூந்யத்வம் ஸுத்தி⁴ | புருஷஸ்யாபி
நித்யஸுத்த³த⁴ஸ்ய ததா³ கல்பிதபோ⁴க³ஸூந்யத்வம் ஸுத்தி⁴ | ஏவம் ச தயோ:
ஸுத்தி⁴ஸாம்யே ஸதி கைவல்யம் புருஷக்²யாத்யுத்தப்நநபரவராக³யேண
ஸகலவ்ருத்திநிவ்ருத்தௌ தத்க்ரு⁴தபோ⁴க³நிவ்ருத்தே: கூடஸ்த²நித்யஸுத்த³தா⁴நந்தாயாஸ்சி
ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா²லக்ஷணம் கைவல்யம் ஸித்யதீத்யர்த:² | யேந கேந
ப்ரகாரேணோத்தப்நநயா புருஷக்²யாத்யா பரவராக³யத்³வாரா பரமபத³ம் கைவல்யம்
லப்⁴யத இதி பரமதாத்ப்யம் || 3.57 ||

இதி ஸ்ரீமத்பதஞ்ஜலிப்ரணீதே யோக³ஸாஸ்த்ரே யோக³ஸுதா⁴கராபி⁴தா⁴யாம்
வ்ருத்தௌ விபூ⁴திபாத:³ ஸமாப்த: ||

4. கைவல்யபாத:³ |

வீராஸநே ஸமாஸீநம் ஸம்விந்முத்³ராலஸத்கரம் |

கைவல்யநந்த³த³ம் கஞ்சிஜ்ஜ்யோதிர்தா⁴துமுபாஸ்மஹே ||

இத்த²ம் பூர்வஸ்மிந்பாதே³ ஸமாதே⁴ரந்தரங்க³ம் ஸம்யமஸம்ஜ்ஞம் தா⁴ரணாதி³த்ரயம்
ஸம்யமஸ்ய லக்ஷ்யபூ⁴தாந்பரிணாமபே⁴தா³ஞ்ஸ்ரத்³தா⁴த்³வாரா கைவல்யப²லகபுருஷக்²யாத்யர்த
ஜ்ஞாநக்ரியாருபா: ஸித்³தீ⁴ஸ்சாபி⁴தா⁴ய,
அது⁴நா கைவல்யஸ்வரூபம் ப்ராதா⁴ந்யேந ப்ரதிபாத³யிதுகாம: ப்ரத்²மம் தாவத்ஸித்³தி⁴பஞ்சகம்
ப்ரபஞ்சயதி -

4.1. ஜந்மௌஷதி⁴மந்த்ரதப:ஸமாதி⁴ஜா: ஸித்³த⁴ய:

4.1. ஜந்ம-ஓளஷதி⁴-மந்த்ர-தப:-ஸமாதி⁴ஜா: ஸித்³த⁴ய: || 4.1 ||

ஜந்மநா பக்ஷ்யாத³நாமாகாஸக³மநாதி³ஸித்³தி:⁴ | ஓஷதீ⁴ரஸாயநாதி:³; தத்ஸேவயா
மாண்ட³வ்யாத³நாம் காயாதி³ஸித்³தி:⁴ | மந்த்ரஸ்த்ரைபுராதி:³; தஜ்ஜபேந
கேஷாஞ்சித்³ணிமாதி³ஸித்³தி:⁴ | ஸரீரஸோஷணாதி³கம் தப:; தேந விஸ்வாமித்ராத³நாம்
ஸித்³தி:⁴ | ஸமாதி⁴ஜாஸ்த்வத⁴ஸ்தாத³பி⁴ஹிதா: || 1 ||

நநு பரமேஸ்வரஸமாராத⁴நாதி³தப:ப்ரபா⁴வேணைவ நந்தீ³ஸ்வரோ மநுஷ்யதே³ஹேந
தே³வத்வமக³மதி³த்யுபாக²யாயதே; தத்கத²ம், மநுஷ்யதே³ஹஸ்ய தே³வஸரீராகாரேண
பரிணாமாயோகா³தி³த்யாஸங்க்யாஹ -

4.2. ஜாத்யந்தரபரிணாம: ப்ரக்ரு²த்யாபூராத்

4.2. ஜாதி-அந்தர-பரிணாம: ப்ரக்ரு²தி-ஆபூராத் || 4.2 ||

ப்ரதா⁴நாத³ய: ப்ரு²தி²வ்யந்தா: ப்ரக்ரு²தய: | தாஸாம் ஸர்வத்ர வித்³யமாநதயா
நராதி³தே³ஹாவயவேஷ்வாபூராத³த⁴ர்மாதி³நிமித்தாநுரோதே⁴நாவயவாநுப்ரவேஸாஜ்ஜாத்யந்தர
யுஜ்யத இத்யர்த:² || 2 ||

நநு ப்ரக்ரு²த்யாபூரோ த⁴ர்மாதி³நிமித்தமபேக்ஷதே சேத்தஸ்யைவாஸ்து ப்ரவர்தகத்வம்;
கிம் தேந ? ந சேஷ்டாபத்தி:, அபஸித்³தா⁴ந்தாபாதாதி³த்யாஸங்க்யாஹ -

4.3. நிமித்தமப்ரயோஜகம் ப்ரக்ரு²தீநாம் வரணபே⁴த³ஸ்து தத: க்ஷேத்ரிகவத்

4.3. நிமித்தம்-அப்ரயோஜகம் ப்ரக்ரு²தீநாம் வரண-பே⁴த:³-து தத: க்ஷேத்ரிகவத் || 4.3 ||

நிரீஸ்வரஸாங்க²யே⁵பி புருஷார்த² ஏவாநாக³த: ப்ரக்ரு³தீநாம் ப்ரவர்தக: |
ஸேஸ்வராணாம் நஸ்து தது³த³தே³ஸேநேஸ்வர: ப்ரவர்தக இத்யுத்³தே³ஸ்யதயா
புருஷார்த:² ப்ரவர்தக இதி ராத்³தா⁴ந்த: | அத: ப்ரக்ரு³தீநாம் த⁴ர்மாதி³கம்
நிமித்தம் ந ப்ரவர்தகம், தத்கார்யத்வாத் | அபி து ததோ நிமித்தாத்³வரணஸ்ய
ப்ரதிப³ந்த⁴ஸ்ய பே⁴தோ³ நாஸோ ப⁴வதி | த⁴ர்மேனாத⁴ர்மநிராஸே ப்ரக்ரு³தய:
ஸ்வயமேவ தே³வாதி³பரிணமே ப்ரவர்தந்தே | யதா² க்ஷேத்ரிக: க்ரு³ஷீவலோ
ஜஸ்யோந்ந்ததே³ஸாதி³வரணபே⁴த³மாத்ரம் கரோதி, தத: பாத:² ஸ்வத ஏவ
கேதா³ராத்தேதா³ராந்தரே ப்ரவர்ததே, தத்³வதி³த்யர்த:² || 4.3 ||

யதா³ யோக³ யுக³பத்³போ⁴கா³ர்த²ம் ப³ஹுந்காயாந்நிர்மிமீதே ததா³ தேஷு
கஸ்மாச்சித்தாநி ப⁴வந்தீத்யத ஆஹ -

4.4. நிர்மாணசித்தாந்யஸ்மிதாமாத்ராத்

4.4. நிர்மாண-சித்தாநி-(அஸ்மிதா-மாத்ராத்) || 4.4 ||

யோக³ப்ரபா⁴வாந்நிர்மீயந்த இதி நிர்மாணநி சித்தாநி யோகி³ஸங்கல்பாதீ⁴நப்ரக்ரு³த்யாபூராத்தக
இத்யர்த:² || 4.4 ||

தர்ஹி சித்தாநாம் பி⁴ந்நாபி⁴ப்ராயத்வாத்³யோகி³நோ போ⁴கா³ஸித்³தி⁴ரித்யத ஆஹ -

4.5. ப்ரவ்ரு³த்திபே⁴த³ப்ரயோஜகம் சித்தமேகமநேகேஷாம்

4.5. (ப்ரவ்ரு³த்தி-பே⁴தே³)-ப்ரயோஜகம் சித்தம்-ஏகம-அநேகேஷாம் || 4.5 ||

நிர்மிதசித்தாநாம் நாயகம் சித்தமேகம் யோக³ ஸ்வபோ⁴கா³நுக்ஷல்ப்ரவ்ரு³த்திவிஸேஷநியாமகம்
நிர்மிமீதே; தேந போ⁴க³ஸ்தத³நுஸந்தா⁴நம் ச யுஜ்யதே இத்யர்த:² || 4.5 ||

இத்த²ம் ஜந்மாதி³பி:⁴ ஸித்³தி⁴பஞ்சகப்ரபஞ்சநபுர:ஸரம் ஸித்³தா⁴ந்தாநாம்
பஞ்சவிதா⁴நி சித்தாந்யபி⁴ஹிதாநி | அது⁴நா தேஷ்வபவர்க³பா⁴கீயம் சித்தம்
நிர்ந்தா⁴ரயிதுமாஹ -

4.6. தத்ர த்⁴யாநஜமநாஸயம்

4.6. தத்ர த்⁴யாநஜம்-அநாஸயம் || 4.6 ||

தத்ர தேஷு ஜந்மாதி³ஸித்³த⁴சித்தேஷு யத்ஸமாதி⁴ஸித்³த⁴சித்தம், தத்³நாஸயம்
க்லேஸகர்மவிபாகாஸயஸூந்யமபவர்க³யோக³யம் ப⁴வதீத்யர்த:² || 4.6 ||

இத்த²ம்ஸ்து யோகி³நஸ்சித்தம், தத்கர்ம கீத்³ரு³ஸமித்யபேக்ஷாயாமாஹ -

4.7. கர்மாஸுக்லக்ரு³ஷ்ணம் யோகி³நஸ்த்ரிவித⁴மிதரேஷாம்

4.7. (கர்ம-அஸூக்ல-அக்ரு³ஷ்ணம்)யோகி³ந:-த்ரிவித⁴ம்-இதரேஷாம் || 4.7 ||

காமயகர்ம விஹிதத்வாச்ச²க்லம் | நிஷித்³த⁴ம் க்ரு³ஷ்ணம் | மிஸ்ரம்
ஸூக்லக்ரு³ஷ்ணம் | ததே³தத்த்ரயமிதரேஷாமயோகி³நாம் ஸம்பத்³யதே | தச்ச
த்ரிவித⁴ம் ஜநம் ப்ரயச்ச²தி | தது³க்தம் - “ஸூபை⁴ராப்நோதி தே³வத்வம்
நிஷித்³தை⁴ந்ராரகீம் க³திம் | உபா⁴ப்யாம் புண்யபாபாப்யாம் மாநுஷ்யம்
லப⁴தே³ஸஹ:” இதி | அத² யோக³ஸ்யாநிஷித்³த⁴த்வாத்³க்ரு³ஷ்ணத்வே³பி
விஹிதத்வாச்ச²க்லத்வமேவேதி சேத், மைவம்; அகாமயத்வாபி⁴ப்ராயேணஸூக்லக்ரு³ஷ்ணத்வா
| அதஸ்சித்தஸூத்³தி⁴விவேகக்²யாதித்³வாரா மோகைக்²ப²லகமஸூக்லக்ரு³ஷ்ணம்
யோகி³ந: கர்மேத்யர்த:² || 7 ||

அது⁴நா ப்ரஸங்கா³த்³விபாகாஸ்யாபி⁴வ்யக்தே: கர்மாபி⁴வ்யக்திநிதா³நத்வமபி⁴தா⁴துமாஹ-

4.8. ததஸ்தத்³விபாகாநுகு³ணநாமேவாபி⁴வ்யக்திர்வாஸநாநாம்

4.8. தத:-தத்³-(விபாக-அநுகு³ணநாம்)-ஏவ-அபி⁴வ்யக்தி:-வாஸநாநாம் || 4.8 ||

ததோ யதோ²தீ³ரிதத்ரிவிதா⁴த்மககர்மணோநந்தரம் விபாகதா³நாயாபி⁴வ்யக்தௌ
ஸத்யாம் தத்³விபாகாநுகு³ணநாமேவ வாஸநாநாமபி⁴வ்யக்திர்⁴வதி, ந விருத்³தா⁴நாமித்யர்த:²
| தே³வத்வப்ராப்தௌ ச சித்தே ப்ரஸுப்தா ஏவ நரபோ⁴க³வாஸநா ப⁴வந்தி,
தாஸாமபி⁴வ்யக்தௌ தி³வ்யபோ⁴கா³யோகா³தி³தி பா⁴வ: || 8 ||

நந்வேதா நரபோ⁴க³வாஸநா தே³வத்வாதி³ஜந்மஸஹஸ்ரவ்யவதா⁴நாநந்தரம் கத²ம்
தர்ஹி புந்நரஜந்மந்யபி⁴வ்யஜ்யந்த இத்யாஸங்க்யாஹ -

4.9. ஜாதிதே³ஸகாலவ்யவஹிதாநாமப்யாநந்தர்யம் ஸ்ம்ரு³திஸம்ஸ்காரயோரேகரூபத்வாத்

4.9. ஜாதி-தே³ஸ-கால-வ்யவஹிதாநாம்-அபி-ஆநந்தர்யம்- ஸ்ம்ரு³தி-ஸம்ஸ்காரயோ:-
ஏகரூபத்வாத் || 4.9 ||

அநாதௌ³ ஸம்ஸாரே யேந கர்மணா யஸ்மிஞ்ஜந்மநி போ⁴கை:³ ஸஞ்சிதா
யா வாஸநாஸ்தாஸாம் ஜந்மகோட்யா ஸ்வர்கா³தி³தே³ஸேந கல்பஸதேந
ச வ்யவஹிதாநாமபி தஜ்ஜாதீயேந கர்மணா தஸ்மிஞ்ஜந்மநி புந: ப்ராப்தே
ஸதி தேநைவ கர்மணா ஜந்மநாமபி⁴வ்யக்தாநாமாநந்தர்யம் ஸ்ம்ரு³தித்³வாரா
போ⁴கா³தி³ஹேதுத்வம் ப⁴வதி | குத: ? ஸ்ம்ரு³திஸம்ஸ்காரயோரேகரூபத்வாத் |
க்ரியா ஜ்ஞாநமந்யத்³வா ராகா³தி³கம் யச்ச²க்த்யாத்மநா ஸ்தி²தம் ஸ ஸம்ஸ்கார: |
தத்ர க்ரியாஸம்ஸ்கார: க்ரியாத்மநா பரிணத:, ஜ்ஞாநஸம்ஸ்கார: ஸ்ம்ரு³த்யாத்மநா,
அந்யஸம்ஸ்காரோ³ந்யாத்மநா பரிணத இத்யேவம் ஸ்ம்ரு³திஸம்ஸ்காரயோரபோ⁴தே³நைகவிஷய

சைகருபத்வாதா³நந்தர்யஸப்³தி³த: கார்யகாரணபா⁴வ: ஸஜாதீயயோ: ஸம்ப⁴வதி, ந விஜாதீயயோ: | ந ஹி வ்யவதா⁴நம் ஸம்ஸ்காரஸ்ய விருபகார்யகாரித்வமபாத³யதி; ததா²த்வே க⁴டாருப⁴வஜஸம்ஸ்காராத³நந்தரமநநுபூ⁴தஸம்ருத்த்யபத்தேரித்யர்த:² ||

4.9 ||

இத்யாஸங்க்யாஹ -

நநு ஜந்மாந்தரிதவாஸநா ந ஸந்தீதி வத³ந்தம் சார்வாகம் ப்ரத்யாஹ -

4.10. தாஸாமநாத³த்வம் சாஸிஷோ நித்யத்வாத்

4.10. தாஸாம்-அநாத³த்வம் ச-ஆஸிஷோ நித்யத்வாத் || 4.10 ||

ந கேவலம் தாஸாம் வாஸநாநாமாநந்தர்யம், கிம் த்வநாத³த்வமபீதி சார்த:² |

“ஸதா³ஹம் பூ⁴யாஸம்” இத்யாஸிஷோ மரணத்ராஸஸ்ய நித்யத்வாத்ஸர்வஜநேஷ்வவ்யபி⁴சாரா

|| 10 ||

நநு வாஸநாநாமநாத³த்யா கத²ம் தது³ச்சே²த:³? தத்ராஹ -

4.11. ஹேதுப²லாஸ்ரயாலம்ப³நை: ஸங்க்³ருஹீதத்வாதே³ஷாமபா⁴வே தத³பா⁴வ:

4.11. ஹேது-ப²ல-ஆஸ்ரய-ஆலம்ப³நை: ஸங்க்³ருஹீதத்வாத்-ஏஷாம்-அபா⁴வே தத³பா⁴வ: (தத³-அபா⁴வ:) || 4.11 ||

நைதா: புருஷவத³நாத³ய:, கிம் து கார்யா ஏவ ப்ரவாஹாநாத³ய: | அத: காரணேச்சே²தா³து³ச்சே²த:³ ஸம்ப⁴வதி | ததா² ஹி -

பூர்வபூர்வஸம்ஸ்காரலக்ஷணவித³யா ஹ்யஸ்மிதாஹேது: | ஸா ச மநுஷ்யோ⁵ஹம் மமேத³மிஷ்டமநிஷ்டமிதி ப்⁴ரமஹேது: | ஸோ⁵பி ராக³த்த்வேஷயோ: | தெள ச பரநிக்³ரஹாநுக்³ரஹாத³த்³வாரா த்⁴ர்மாத்⁴ர்மயோ: | தெள ச போ⁴கே³ | ஸோ⁵பி வாஸநாஸு | தா: புந்ர்ப்⁴ரமாத³ஷு | இத்யநாத³ ஸம்ஸாரசக்ரமநிஸமாவர்ததே | தத்ர வாஸநாநாம் க்லேஸகர்மாணி ஹேதவ:, ஜாத்யாயுர்போ⁴கா:³ ப²லம், சித்தமாஸ்ரய:, ஸப்³தா³தி³கமாலம்ப³நம்; தை: ஸங்க்³ருஹீதத்வாத் ஆத³ரநைரந்தர்யஸத்காரா⁵ உச்சே²தே³ ஸதி காரணநாமபா⁴வாதூ³ச்சே²தோ³ ப⁴வதீத்யர்த:² || 4.11 ||

நந்வாஸ்தாம் தாவதா³ஸாம் வாஸநாநாமுச்சே²த:³; கிமுத்பத்திரஸதீநாம் ஸதீநாம் வா ? ந தாவதா³த்³ய:, அஸம்ப⁴வாத்; ந ஹ்யஸத: ஸஸவிஷாணஸ்ய ஸாஸ்தி; நாபி த்³விதீய:, அஸம்ப⁴வாதே³வ; ந ஹி ஸத³ருபாயாஸ்சிதிஸக்தேருத்பத்தி: ஸம்ப⁴வதி யேந ததா² ஸ்யாத³த்யாஸங்க்ய ஸக்திபேண ஸ்வப்ரக்ரு⁴தௌ வித³யமாநாநாமேவாபி⁴வ்யக்திருத்பத்திரித்யாஸயேநாஹ -

4.12. அதீதாநாக³தம் ஸ்வரூபதோ⁵ஸ்த்யத்⁴வபே⁴தா³த்³தா⁴ர்மாணம்

4.12. அதீத-அநாக³தம் ஸ்வரூபத: அஸ்தி-அத்⁴வ-பே⁴தா³த்-தா⁴ர்மாணம் || 4.12 ||

அதீதாநாக³தம் தா⁴ர்மஜாதம் தா⁴ர்மிணி ஸக்தி ரூபேணஸ்த்யேவ | அதஸ்தஸ்யாபி⁴வ்யக்திபத³வே
| நநு தர்ஹி வாஸநாதி³ப³ந்த⁴ஸ்ய வித்³யமாநத்வாத்³தத்³வஜ்ஞாநவையர்த²யமிதி
சேத், ந: தா⁴ர்மாணமாநாக³தாத³யத்⁴வநாம் பே⁴தா³த் | வர்தமாநாத⁴வநி து:³கா²தி³வாஸநாசித்ரம்
ஸாதி⁴காரமஸங்க²யேயபரிணாமஸீலம் சித்தம் போ⁴க்³யதாமாபந்நம் ப³ந்த⁴
இத்யுச்ச்யதே | தத்³வஜ்ஞாநே ஸதி நிரதி⁴காரமதீதாத⁴வநி ப்ரவேஸிதம்
ப்ரவ்ருத்த்யாத்மநா ஸத³பி புநர்வ்யுத்தா²நப³ஜஸ்ய கர்தவ்யபுருஷார்த²ஸ்ய
க்ருத்த்வாந்ந புநராவர்தத இத்யர்த:² || 4.12 ||

நநு ஸ்வரூபதோ⁵ஸ்தீத்யுத்தம்; கிம் தத்³ஸ்வரூபமித்யத்ராஹ -

4.13. தே வ்யக்தஸுலக்ஷமா கு³ணத்மாந:

4.13. தே வ்யக்த-ஸுலக்ஷமா: கு³ணத்மாந: (கு³ண-ஆத்மாந:) || 4.13 ||

வ்யக்தா வர்தமாநாத⁴வாந:, ஸுலக்ஷமா அதீதாநாக³தாத⁴வாந:; தே மஹதா³த³யோ
க⁴டாதி³விஸேஷாந்நா கு³ணத்மாந: ஸத்த்வரஜஸ்தம:ஸ்வரூபாஸ்தத்ப்ரக்ரு⁴திகத்வாதி³த்யர்த:
|| 4.13 ||

நநு மஹதா³தீநாம் கு³ணத்ரயபரிணமத்வேந ப்ரத்யேகமேகத்வம் ந ஸ்யாதி³த்யாஸங்க்யாஹ
-

4.14. பரிணமைகத்வாத்³வஸ்துதத்³வம்

4.14. பரிணாம-ஏகத்வாத்³-வஸ்து-தத்³வம் || 4.14 ||

த்³ரு⁴ஸ்யதே ஹி ப³ஹநீநாமேக: பரிணாம:, யதா² தைலவர்த்திவஹ்நீநாமேக:
ப்ரதீ³பபரிணாம: | ந ச தர்ஹி ம்ருத்தஸுவர்ணக்ஷீராணாமேக: பரிணாம: ஸ்யாதி³தி
வாச்சயம்; தேஷாமங்கா³ங்கி³பா⁴வாபா⁴வாத் | கு³ணநாம் த்வங்கா³ங்கி³பா⁴வேந
தத்பரிணாமஸ்யைகத்வாத்³வஸ்துநோ மஹதா³தே³ஸ்ததத்³வமேகத்வம் யுஜ்யத
இத்யர்த:² || 4.14 ||

நநு க்ஷணிகவிஜ்ஞாநாத்மகசித்தாதிரிக்தம் வஸ்து நாஸ்த்யேவேதி வத³ந்தம்
பௌ³த்³த⁴ம் ப்ரத்யாஹ -

4.15. வஸ்துஸாம்யே⁵பி சித்தபே⁴தா³த்தயோர்விப⁴க்த: பந்தா:²

4.15. வஸ்து-ஸாம்யே-அபி சித்த-பே⁴தா³த்-தயோ:-விப⁴க்த: பந்தா:² || 4.15 ||

தயோர்விஜ்ஞாநாத்மகசித்தவஸ்துநோர்விப⁴க்த: பந்தா² பி⁴ந்நோ மார்க:³ | குத: ?
வஸ்துத: ஸ்த்ரீபிண்டா³தே:³ ஸாம்யேSபி சித்தாநாம் பேதா³த் | யதை²கஸ்யாம்
நார்யாம் பத்ய: ஸுக²விஜ்ஞாநம் ஸபதந்யா து:³க²விஜ்ஞாநம் காமுகஸ்ய
தத³லாபா⁴ந்மோஹே விஷாத³விஜ்ஞாநம் நிஷ்காமஸ்யோபேக்ஷாவிஜ்ஞாநம்;
ஸர்வேஷாம் “யா த்வயா த்³ரு³ஷ்டா ஸா மயாபி த்³ரு³ஷ்டா” இத்யபா³தி⁴தவிஷயப்ரத்யபி⁴ஜ்ஞாந
வஸ்த்வநேகம் விஜ்ஞாநமிதி தயோர்பே⁴த:³ | அதோ ந விஜ்ஞாநாத்மகம் ஸர்வம்
வஸ்து; கிம் து தஸ்மாத்த³பி⁴ந்நம் கு³ணத்ரயபரிணாமிதி தி³க் || 15 ||

நந்வஸ்து விஜ்ஞாநாத³ந்யத்³வஸ்து; தச்சைகவிஜ்ஞாநாதீ⁴நாமிதி வத³ந்தம் ப்ரத்யாஹ
-

4.16. ந சைகசித்ததந்த்ரம் வஸ்து தத³ப்ரமாணகம் ததா³ கிம் ஸ்யாத் ?

4.16. ந ச (ஏக-சித்த)-தந்த்ரம் வஸ்து தத³-அப்ரமாணகம் ததா³ கிம் ஸ்யாத் || 4.16
||

யத்³யேகசித்தஸ்ய க³ராஹ்யம் க⁴டவஸ்து, ததா³ தஸ்மிம்ஸ்சித்தே படாதி³ஷு
வ்யக்³ரே தத்³வஸ்து அப்ரமாணகம் கிம் ஸ்யாத் ? ந ஸ்யாதி³த்யர்த:² | ந
சேஷ்டாபத்தி:, புநஸ்தத்³த³ர்ஸநே ஸோSயமித்யபா³தி⁴தப்ரத்யபி⁴ஜ்ஞாநாத் ஏகஸ்ய
வ்யக்³ரத்வேSப்யந்யேந த்³ரு³ஸ்யமாநத்வாச்ச | தஸ்மாந்நைகசித்ததந்த்ரம் வஸ்து,
கிம் து சித்தாதிரிக்தம் ஸ்வதந்த்ரமிதி ஸித்³த⁴ம் ||

நநு சித்தஸ்யாஹங்காரிகத்வேந ஸர்வக³தத்வாத்ஸர்வதா³ ஸர்வம் ஜ்ஞாயேதேத்யத
ஆஹ -

4.17. தது³பராகா³பேக்ஷத்வாச்சித்தஸ்ய வஸ்து ஜ்ஞாதாஜ்ஞாதம்

4.17. தத்³-உபராக³-அபேக்ஷித்வாத்-சித்தஸ்ய வஸ்து ஜ்ஞாத-அஜ்ஞாதம் || 4.17 ||

ஸர்வக³தத்வேSபி சித்தம் யத்ர ஸரீரே வ்ருத்திமத்தேந ஸரீரேண ஸஹ ஸம்ப³ந்தோ⁴
யஸ்ய வஸ்துநஸ்தத்ரைவ ஜ்ஞாநம் நேதரத்ர | ஏவம் சேந்த³ரியப்ரணாடி³கயா
சித்தம் யேந வஸ்துநோபரக்தம் தத்³வஸ்து ஜ்ஞாதம், யது³பரக்தம் ந ப⁴வதி
தத³ஜ்ஞாதமித்யர்த:² | அநேந சித்தம் பரிணாமி ஜ்ஞாதாஜ்ஞாதவிஷயத்வாச்ச²ரோத்ராதி³வதி³த்
சித்தஸ்ய பரிணாமித்வேSநுமாநமுக்தம் ப⁴வதீத்யபி⁴ஸந்தி:⁴ || 17 ||

நந்வித்த²மாத்மநோSபி பரிணாமித்வம் கிம் ந ஸ்யாதி³த்யத ஆஹ -

4.18. ஸதா³ ஜ்ஞாதாஸ்சித்தவ்ருத்தயஸ்ததப்ரபோ:⁴ புருஷஸ்யாபரிணமாத்

4.18. ஸதா³ ஜ்ஞாதா:-சித்த-வ்ருத்தய:- (தத்-ப்ரபோ:⁴)புருஷஸ்ய-அபரிணமாத் || 4.18 ||

புருஷோ⁵பரிணமீ ஸதா³ ஜ்ஞாத்ருத்வாத் ந யதே³வம் ந ததே³வம் யதா² சித்தம் | ததா² யத்³யஸௌ புருஷ: பரிணமீ ஸ்யாத்³ததா³ பரிணமஸ்ய காதா³சித்தகத்வாத்³தாஸாம் சித்தவ்ருத்தீநாம் ஸதா³ ஜ்ஞாதத்வம் ந ஸ்யாத் | அத: ஸதா³ ஜ்ஞாத்ருத்வாத³பரிணமீ புருஷ இத்யர்த:² || 4.18 ||

நநு கூணிகம் சித்தமேவ ஸ்வபராவபா⁴ஸகமஸ்து, கிம் புருஷேணேத்யத ஆஹ -

4.19. ந தத்ஸ்வாபா⁴ஸம் த்³ரு³ஸ்யத்வாத்

4.19. ந தத்-ஸ்வாபா⁴ஸம் (ஸ்வ-ஆபா⁴ஸம்)த்³ரு³ஸ்யத்வாத் || 4.19 ||

“க⁴டோ⁵யம் ரூபவாந்” இதிவத் “ஸுக்²யஹம்” “க்ருத்³தோ⁵ஹம்” “ஸாந்தம் மே மந:” இதி த்³ரு³ஸ்யத்வாச்சித்தம் ஸ்வபா⁴ஸம் ஸ்வப்ரகாஸம் ந ப⁴வதி; கிம் து ஸ்வாதிரிக்தத்³ரஷ்ட்ரு³கம் ந கூணிகம், “ஸோ⁵ஹம்” இதி ப்ரத்யபி⁴ஜ்ஞாநாதி³த்யுத்தம் || 19 ||

கிம் ச -

4.20. ஏகஸமயே சோப⁴யாநவதா⁴ரணம்

4.20. ஏக-ஸமயே ச-உப⁴ய-அநவதா⁴ரணம் || 4.20 ||

யதி³ சித்தம் ஸ்வபராவபா⁴ஸகம் ஸ்யாத்³ததா³ தயோஸ்சித்தார்த²யோர்ஜந்யஜநகபா⁴வேந சித்தகூணே⁵ர்த²ஸ்ய அர்த²கூணே சித்தஸ்ய சாஸத்³வாதே³கஸ்மிந்நேவ கூணே தயோருப⁴யோரவதா⁴ரணமநுப⁴வோ ந ஸ்யாத் | தஸ்மாत्புருஷ ஏவ சித்தார்த²யோரவபா⁴ஸகோ ந சித்தமித்யர்த:² || 4.20 ||

நநு மா நாம பூ⁴ச்சித்தம் ஸ்வப்ரகாஸம்; சித்தாந்தரேண ப்ரகாஸ்யதாம்; கிம் புருஷேணேத்யாஸங்க்யாஹ -

4.21. சித்தாந்தரத்³ரு³ஸ்யத்வே பு³த்³தி⁴பு³த்³தே⁴ரதிப்ரஸங்க:³ ஸம்ரு³திஸங்கரஸ்ச

4.21. சித்தாந்தர-த்³ரு³ஸ்யத்வே பு³த்³தி⁴-பு³த்³தே:⁴-(அதி-ப்ரஸங்க:³)ஸம்ரு³தி-ஸங்கர:-ச || 4.21 ||

யதி³ நீலாதி³கோ³சரம் சித்தம் சித்தாந்தரேண த்³ரு³ஸ்யேத, ததா³ தத³பி பு³த்³த⁴யாத்மகம் சித்தமந்யயா பு³த்³த⁴யா, ஸாப்யந்யயேத்யதிப்ரஸங்க:³ ஸ்யாத் | கிம் சாநந்தசித்தாநாமநுப⁴வே ஸத்யநந்தசித்தஸம்ரு³தீநாம் ஸங்கர: ப்ராப்நோதி | அதஸ்சிதிஸக்திபா⁴ஸ்யம் சித்தமிதி ஸித்³த⁴ம் || 4.21 ||

நநு கூடஸ்த²நித்யாயாஸ்சிதிஸுக் தேஸ்சித்தேந க்ரியாபூர்வகஸம்ப்ரயோகா³ஸம்ப⁴வாத்கத²ம்
தத்தயா பா⁴ஸ்யமித்யத ஆஹ -

4.22. சிதேர்ப்ரதிஸங்க்ரமாயாஸ்ததா³காரதாபத்தௌ ஸ்வபு³த்தி⁴ஸம்வேத³நம் || 22
||

4.22. சிதே:-அப்ரதிஸங்க்ரமாயா:-தத³-(ஆகாரதா-ஆபத்தௌ)(ஸ்வ-பு³த்தி⁴)-
ஸம்வேத³நம் || 4.22 ||

4.22. சிதே:-அப்ரதிஸங்க்ரமாயா:-தத³-(ஆகார-ஆபத்தௌ)(ஸ்வ-பு³த்தி⁴)-ஸம்வேத³நம்
|| 4.22 ||

யதா² பரிணமிதவாத்³பு³த்தி⁴தத்தவஸ்ய க்ரியயா க⁴டாதௌ³ ஸம்ப்ரயோக:³
ஸமஸ்தி, ந ததா² சிதிஸுக் தேர்பு³த்தி⁴தத்தவே ப்ரதிஸங்க்ரம: ஸம்ப்ரயோக:³
அபரிணமிதவாத் | அபி து ஸவிது: ஸலிலே ப்ரதிபி³ம்ப³வச்சிதிஸுக் தேர்பு³த்தி⁴தௌ⁴
ப்ரதிபி³ம்பே³ஸதி தஸ்யா பு³த்தே⁴ஸ்சிதா³காரதாபத்தௌ ஸத்யாம் ஸ்வபோ⁴க்³யபு³த்தி⁴ஸம்வே
ப⁴வதி | சிச்சா²யாக்³ராஹித்வஸம்ப³ந்தே⁴ந சிது³பரக்தம் சித்தம் சித்³பா⁴ஸ்யமித்யநவத்³யம்
|| 4.22 ||

நநு தர்ஹி கேஷாஞ்சிச்சித்தமேவ சிதா³த்மேதி ப்⁴ரம: கத²மித்யாஸங்க்ய தேஷாம்
ப்⁴ரமப³ஜமாஹ -

4.23. த்³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யோபரக்தம் சித்தம் ஸர்வார்த²ம்

4.23. த்³ரஷ்ட்ரு³-த்³ரு³ஸ்ய-உபரக்தம் சித்தம் (ஸர்வ-அர்த²ம்) || 4.23 ||

ஸர்வோ த்³ரஷ்ட்ரு³த்³ரு³ஸ்யரூபோ⁵ர்தோ² விஷயோ யஸ்ய தத்ஸர்வார்த²ம் | தத்ர
சித்ஸாந்நித்⁴யாச்சித்³ரூபதாமிவ ப்ராப்தம் த்³ரஷ்ட்ரு³பரக்தம் த்³ரஷ்ட்ரு³விஷயம்
ப⁴வதி | இந்த்³ரியாதி³த்³வாரா த்³ரு³ஸ்யோபரக்தம் ததா³காரம் ப⁴வதி | ததா²
ச போ⁴க்³யஸப்தா³த்³யாகாரம் ஸுக²து:³கா²தி³பரிணமலக்ஷணபோ⁴கா³த்மகம்
சித்தம் த்³ரு³ஸ்யமபி சித்ப்ரதிபி³ம்பா³போ⁴தா³த்மேதி ஸௌக³தாநாம் ப்⁴ரம: |
தத்ரவிவேகிநா சித்தஸ்ய போ⁴க்³யதயா தஸ்மாத்³ந்யோ போ⁴க்தா ஸ்வீகர்தவ்ய இதி
பா⁴வ: || 4.23 ||

அதஸ்சாந்யோ போ⁴க்தா சித்தாத்³ஸ்தீத்யாஹ -

4.24. தத³ஸங்க்²யேயவாஸநாபி⁴ஸ்சித்ரமபி ப்ரார்த²ம் ஸம்ஹத்யகாரித்வாத்

4.24. தத்³-அஸங்க²யேய-வாஸநாபி:⁴-சித்ரம்-அபி பரார்த²ம் (பர-அர்த²ம்)(ஸம்ஹத்ய-காரித்வாத்) || 4.24 ||

யத்³யபி க்லேஸகர்மவிபாகவாஸநாபி⁴ரநந்தாபி⁴ஸ்சித்ரம் ஸுகா²த்³யாஸ்ரயதயா போ⁴க்த்ருக்³ல்பம் சித்தம், ததா²பி பரஸ்ய நிருபசரிதசித்³ஸ்வபா⁴வஸ்யார்தௌ² போ⁴கா³பவர்கௌ³ ஸாத⁴யதீதி பரார்த²ம் போ⁴க்³யமேவ ந போ⁴க்தா | கஸ்மாத் ? ஸம்ஹத்ய தே³ஹேந்த்³ரியாதி³ஸஹகாரிபி⁴ர்மிலித்வா போ⁴கா³தி³கார்யகாரித்வாத் | யந்மிலித்வா கார்யகாரி தத்³பரார்த²ம் யதா² க்³ருஹாதி³ தே³வத³த்தார்த²ம் | தஸ்மாச்சித்தாத³ந்யஸ்சிதா³த்மா போ⁴க்தாஸ்தீதி ஸித்³த²ம் || 4.24 ||

இத்த²ம் ப்ராஸங்கி³கம் பரிஸமாப்ய அது⁴நா கைவல்யம் நிருபயிதும் தத்³யோக்³யமதி⁴காரிணம் த³ர்ஸயதி -

4.25. விஸேஷத³ர்ஸரிந ஆத்மபா⁴வபா⁴வநாவிநிவ்ருத்தி:

4.25. (விஸேஷ-த³ர்ஸரிந)(ஆத்ம-பா⁴வ)-பா⁴வநா-விநிவ்ருத்தி: || 4.25 ||

பூர்வோக்தவிவேகேந பு³த்³தே⁴ரந்யஸ்சிந்மாத்தர: ப்ருஷோஹமிதி விஸேஷத³ர்ஸரிந ஆத்மபா⁴வே தத்த்வே பா⁴வநா ஜிஜ்ஞாஸா விநிவர்ததே, ஜ்ஞாதே ஜிஜ்ஞாஸாயோகா³த் | யஸ்ய பூர்வஜந்மஸுக்ரு³தபரிபாகேண தத்த்வஜிஜ்ஞாஸா ஜாயதே, ஸோ⁴தி⁴காரீதி பா⁴வ: || 4.25 ||

நநு தத்த்வஜிஜ்ஞாஸோர்விஸேஷத³ர்ஸநாநந்தரம் சித்தம் கீத்³ரு³ஸம் ப⁴வதீத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

4.26. ததா³ விவேகநிம்நம் கைவல்யப்ராக்³பா⁴ரம் சித்தம்

4.26. ததா³ (விவேக-நிம்நம்)(கைவல்ய-ப்ராக்³பா⁴ரம்)சித்தம் || 4.26 ||

பூர்வம் பு³த்³த்யாதா³வாத்மத்வப்⁴ரமத³ஸாயாம் யச்சித்தம் விஷயநிம்நம் ஸம்ஸாரப்ராக்³பா⁴ரமாஸீத், ததி³தா³நீம் நிவ்ருத்தப்⁴ரமஸ்ய யோகி³நஸ்சித்தம் விவேகநிம்நம் த்³ரஷ்ட்ருத்³ரு³ஸ்யோர்விவேகோ நிம்நமாலம்ப³நபூ⁴மிர்யஸ்ய தத்; விவேகநிஷ்ட²மிதி யாவத் | அத ஏவ கைவல்யம் ப்ராக்³பா⁴ரோ⁴வதி⁴ர்யஸ்ய தத்கைவல்யப்ராக்³பா⁴ரம் கைவல்யப²லாவஸாநம் ப⁴வதீத்யர்த:² || 4.26 ||

யத்³யேவம் ததா³ஸ்ய வ்யுத்தா²நப்ரத்யயா: குதோ ப⁴வநதீத்யத ஆஹ -

4.27. தச்சி²த்³ரேஷு ப்ரத்யயாந்தராணி ஸம்ஸ்காரேப்⁴ய:

4.27. தத்-சி²த்³ரேஷு (ப்ரத்யய-அந்தராணி)ஸம்ஸ்காரேப்⁴ய: || 4.27 ||

விவேகக்²யாதிபரஸ்யாநுக்ஷணம் க்ஷயமாணேப்⁴யோ வ்யுத்தா²நஸம்ஸ்காரேப்⁴யோ
விவேகக்²யாதிச்சி²த்³ரேஷ்வபி⁴வ்யக்தேப்⁴ய: ப்ரத்யயாந்தராணி ப⁴வந்தீத்யர்த: ² || 4.27
||

நநு கோ⁵யமேதேஷாம் ஸம்ஸ்காராணாம் ஹாநோபாய இத்யத்ராஹ -

4.28. ஹாநமேஷாம் க்லேஸவத்³க்தம்

4.28. ஹாநம்-ஏஷாம் (க்லேஸவத்-உக்தம்) || 4.28 ||

யதா²வித்³யாதி³க்லேஸா விவேகக்²யாத்யா த³க்³தா: ⁴ புந: ஸம்ஸ்காரம் ந ப்ரஸுவதே,
ததா² வ்யுத்தா²நஸம்ஸ்காரா அபி புருஷக்²யாதித்³க்³தா⁴ அப்ரஸவத⁴ர்மாணே
ப⁴வந்தீத்யர்த: ² || 28 ||

அத² விவேகக்²யாதேரபி வ்யுத்தா²ந்ரூபத்யா தந்நிரோதோ⁴பாயமுபத³ர்ஸயிதுமாஹ -

4.29. ப்ரஸங்க்²யாநே⁵ப்யகுஸீத்³ஸ்ய ஸர்வதா² விவேகக்²யாதேத்⁴ர்மமேக: ⁴ ஸமாதி: ⁴

4.29. ப்ரஸங்க்²யாநே-அபி-அகுஸீத்³ஸ்ய ஸர்வதா² விவேக-க்²யாதே:-(த⁴ர்ம-
மேக: ⁴)ஸமாதி: ⁴ || 4.29 ||

விவேகக்²யாதி³ரேவ விஸோகரூபாவாந்தரப²லோந்முக்²ஸதீ ப்ரஸங்க்²யாநமித்யுச்ச்யதே
| தத்ராபி அகுஸீத்³ஸ்ய, குத்ஸிதேஷு விஷயேஷு ஸீத்³தீதி குஸீதோ³ ராக: ³,
தத்³ரஹிதஸ்ய விரக்தஸ்ய, அத ஏவ ஸர்வதா² ஸர்வாத்மநா விவேகக்²யாதே: யோகி³ந:
அஸுக்லக்ரு³ஷ்ணம் த⁴ர்மம் கைவல்யப²லம் மேஹதி ஸிஞ்சதீதி த⁴ர்மமேகா⁴க்²ய:
ஸமாதி⁴ர்ப⁴வதீத்யர்த: ² || 29 ||

தத: கிமித்யத ஆஹ -

4.30. தத: க்லேஸகர்மநிவ்ருத்தி:

4.30. தத: க்லேஸ-கர்ம-நிவ்ருத்தி: || 4.30 ||

ததோ த⁴ர்மமேகா⁴த்ஸவாஸநக்லேஸதந்மூலகர்மணாம் நிவ்ருத்தி⁴ர்ப⁴வதீத்யர்த: ² ||
4.30 ||

ததா³ கிம் ப⁴வதீத்யத்ராஹ -

4.31. ததா³ ஸர்வாவரணமலாபேதஸ்ய ஜ்ஞாநஸ்யாநந்த்யாஜ்ஜ்ஞேயமல்பம்

4.31. ததா³ (ஸர்வ-ஆவரண-மல-அபேதஸ்ய)ஜ்ஞாநஸ்ய-ஆநந்த்யாத்-ஜ்ஞேயம்-
அல்பம் || 4.31 ||

ஆவ்ருண்வந்தி சித்தமித்யாவரண ரஜஸ்தமோமயா: க்லேஸகர்மரூபா மலா:
| ஸர்வே ச தே ஆவரணமலா:, தைர்த்⁴ர்மமேகே⁴னாபேதஸ்ய ஜ்ஞாநஸ்ய
விஸுத்³தா⁴பு³த்³த்யாலோகஸ்யாநந்த்யாஜ்ஜ்ஞேயம் ஸர்வம் க³க³நே க²த்³யோதவத்³ல்பமேவ
ப⁴வதீத்யர்த:² || 4.31 ||

தத: கிமித்யத்ராஹ -

4.32. தத: க்ரு²தார்த²நாம் பரிணாமக்ரமஸமாப்திர்கு³ணநாம்

4.32. தத: க்ரு²தார்த²நாம் (பரிணாம-க்ரம)-ஸமாப்தி: கு³ணநாம் || 4.32 ||

ததோ த்⁴ர்மமேக⁴ப²வீபூ⁴தபரவவராக்³யாத்மகாநந்தஜ்ஞாநாநந்தரம் விவேகக்²யாதௌ
நிருத்³தா⁴யாம், க்ரு²தார்த²நாம் க்ரு²தோ நிஷ்பாதி³தோ⁵ர்தோ² போ⁴கா³பவர்க³ரூப:
புருஷார்தோ² யைஸ்தே ததோ²க்தாஸ்தேஷாம் ஸத்த்வாதி³கு³ணநாம் மஹதா³த்யஹங்காரக்ர
ய: பரிணாமக்ரம: தஸ்ய ஸமாப்திர்ப⁴வதீத்யர்த:² || 4.32 ||

கோ⁵ஸௌ க்ரம இத்யபேக்ஷாயாமாஹ -

4.33. கூணப்ரதியோகீ³ பரிணமாபராந்தநிர்க்³ராஹ்ய: க்ரம:

4.33. கூண-ப்ரதியோகீ³ பரிணாம-அபராந்த-நிர்க்³ராஹ்ய: க்ரம: || 4.33 ||

கூணப்ரதியோகீ³ க்ரம இதி ஸ்வரூபநிர்தே³ஸ: | கூணௌ ப்ரதியோகி³நௌ
நிரூபகௌ யஸ்ய ஸ கூணப்ரதியோகீ³ | ஏவம் கூணிகபரிணாமக்ரமோ
மந்தவ்ய: | தத்ர ப்ரமாணம் பரிணமாபராந்தநிர்க்³ராஹ்ய இதி | ம்ரு²தி³
பிண்ட³க⁴டகபாலதூர்ணகணநாம் ப்ரத்யகூபரிணாமநாம் பூர்வாந்த: பிண்ட:³
அபராந்த: கண இதி பூர்வோத்தராவதி⁴க்³ரஹணேந க்ரமோ நிஷ்க்ரு²ஷ்ய க்³ராஹ்யோ
ப⁴வதீத்யர்த:² || 4.33 ||

கு³ணநாம் பரிணாமக்ரமஸமாப்தௌ கிம் ப²லிஷ்யதீத்யத்ராஹ -

4.34. புருஷார்த²ஸூந்யாநாம் கு³ணநாம் ப்ரதிப்ரஸவ: கைவல்யம் ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா²
வா சிதிஸக்திரிதி

4.34. (புருஷார்த²-ஸூந்யாநாம்)கு³ணநாம் (ப்ரதி-ப்ரஸவ:)கைவல்யம் (ஸ்வரூப-
ப்ரதிஷ்டா²)வா (சிதி-ஸக்தி:)-இதி || 4.34 ||

க்ரு²தபோ⁴கா³பவர்கா³ணம் கார்யகாரணத்மநாம் கு³ணநாம் ப்ரதா⁴நே ப்ரதிப்ரஸவ:
ப்ரஸய: கைவல்யம், சிதிஸக்தி: கூடஸ்த²நித்யா ஸுத்³தா⁴ஸங்க³சித்ஸ்வபா⁴வா
ஸக்தி: ஸ்வரூபப்ரதிஷ்டா² புநர்பு³த்³த்யாதி³ஸம்ப³ந்த⁴விதூ⁴ரா வா கைவல்யம்

ப⁴வதீத்யதிஸோப⁴நம் | இதிஸப்³த: ³ஸாஸ்த்ரபரிஸமாப்தித்³யோதநார்த: ² || 4.34
||

யத்க்ரு³பாபோதமாஸாத்³ய ஸமுத்தீர்³ணோ ப⁴வார்ணவாத் |
நமோ⁵ஸ்து தஸ்மை கு³ரவே ஸ்வாவித்³யாத்⁴வாந்தபா⁴நவே || 1 ||

க்வாஹம் க்வ யோக³ஸரணீர்க³ஹநார்தா² ததா²ப்யஹம் |
ஸ்ரீகு³ரோ: க்ரு³பயாகார்ஷம் வ்ரு³த்திம் யோக³ஸுதா⁴கரம் || 2 ||

ப²ணீந்த்³ரஸுத்ரக்³ரதி²தா மத்³வாங்மௌக்திகமாலிகா |
ஸமர்ப்யதே மயா ஸ்ரீமத்³கு³ரோஸ்சரணபங்கஜே || 3 ||

இதி ஸ்ரீபரமஹம்ஸபரிவ்ராஜகாசார்யஸ்ரீபரமஸிவேந்த்³ரஸரஸ்வதீபாதா³ப்³ஜஸேவாபராயணேந
ஸ்ரீஸதா³ஸிவேந்த்³ரஸரஸ்வத்யா விரசிதாயாம் ஸ்ரீமத்பதஞ்ஜலிப்ரணீதே யோக³ஸாஸ்த்ரே
ஸாங்க்²யப்ரவசநாபரநாமதே⁴யே யோக³ஸுதா⁴கராபி⁴தா⁴யாம் வ்ரு³த்தௌ
(சதுர்த: ²)கைவல்யபாத: ³ஸமாப்த: ||

ஓ தத் ஸத் ப்³ரஹ்மார்பணமஸ்து |
ஹரி: ஓ |

Proofread by Sujal

——
Yogasudhakaro Nama Yogasutravrittih
pdf was typeset on October 9, 2026

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

